

Kohtaamisia

Kaarina Helakisan muistokirja

Esipuhe

Kaarina Helakisa (1946-1998) oli tuottelias kirjailija ja runoilija, joka lyhyeksi jääneen elämänsä aikana vaikutti voimakkaasti varsinkin suomalaiseen lastenkirjallisuuteen.

Nyt, kun hän olisi täyttänyt seitsemänkymmentä vuotta, Kaarina Helakisa -seura päätti kerätä materiaalia Muistelukirjaan. Kirjaan oli määrä tulla muisteluksia Kaarinan ystäviltä eri ikäkausilta ja heiltä, jotka ovat hänet tavanneet tai ihastuneet hänen teksteihinsä.

Muistimme Schiivoavien serafien Magdaleenan, jolla oli sukat makkaralla – ja perhonen korvanlehdellä. Ja lohikäärmeiden, joka lounatuulen lempeässä tuudittelussa kaipaa suurta ihastustaan Anselmusta. Kaarinan mielikuvitus loikki taivaan poutapilviltä Kiinaan ja takaisin kotoisempiin maisemiin miljoonan sinisen kissan vauhdissa.

Omasta kirjahyllystäni löydän ensimmäiset Kaarinan itsensä kuvittamat kaksi satukirjaa ja Jori Svärdin hauskoja mustavalkoisia kissoja kuvittaman Pikku Pegasoksen. *Ainakin miljoona sinistä kissaa* on tyttärentyttäreni hyllykössä. Muita kirjoja on lainattu kirjastosta ja luettu ääneen ja ääneti.

Muistelukirjaan tuli tekstejä ympäri maata ja muutama maan rajojen ulkopuoleltakin. Muisteleminen teki kipeää, mutta tuotti kuitenkin iloa ja monta liikuttavaa ja hauskaa muistelusta.

Kiitos kaikille muistojaan jakaneille.

Sinikka Raulahti

Puheenjohtaja

Kaarina Helakisa -seura

Lehdistä ja kirjoituskilpailuista

Nasta-lehden kirjoituskilpailu

Nasta-lehdessä julistettiin suuri kirjoituskilpailu 1961. Ensimmäisenä palkintona oli Lassie-koira. Sen vanhemmat olivat jalorotuisia Kennel von Durchwaldin kasvatteja. Kilpailuohjeeksi ilmoitettiin, että osanottaja sai kertoa, mitä kuvassa oleva pentu ajattelee. Tekstin pituudeksi määrättiin korkeintaan 500 sanaa.

Lehden numerossa 5 (1961) julkaistiin voittajateksti, jonka oli laatinut Kaarina Helakisa.

Minä olen palkintokoira

Omasta mielestäni olen kyllä Kim, mutta Palkintokoiraksi toiset minua sanovat. Kun me Kaarina-emännän kanssa olemme kävelyllä, ja minä haluaisin juosta kovasti, tuleekin joka nurkan takaa ihan vieraita isoja ihmisiä, joita Emäntäkään ei tunne, ja he pysäyttävät meidät ja sanovat livertävällä äänellä, että ai, ai kun söötti, ja tarkoittavat minua. Ja he kysyvät Emännältä ihan hassuja asioita, ja kaikki sanovat, että onkos tämä nyt se palkintokoira ja onnea vaan. Jos tulee pieniä ihmisiä vastaan, he huutavat kovaa, että hauvva-hauvva-söpöhauvva! Ihmisiä on paljon, minä luulen, että he ovat kilttejä olentoja, koska he näyttävät pitävän minusta niin kovasti.

Kaikkein kilteimpiä ovat kuitenkin meidän talon ihmiset, ja heistä paras on oma, rakas Emäntäni, joka nyt auttaa minua tämän kirjeen kirjoittamisessa. — Aamulla Emäntä antaa minulle ruokaa ja panee joukkoon tippoja ja pieniä valkoisia kokkareita pullosta, kyllä minä olen sen huomannut. Kun olen syönyt, hän vie minut ulos, ja sitten hän häviää jonnekin pitkäksi aikaa, ja minulla on oikein ikävä omassa huoneessani. Siellä ei ole muita kuin minä ja leluni, jotka useimmiten ovat omassa Pesässäni. Pesä on ruudullinen ja lämmin ja Emännän nukkumapaikan lähellä, sillä hänkin näet asuu minun huoneessani. Lelujani ovat Punainen Tossu, Keltainen Nalle ja Vihreä Nukke, ja Nallestani minä pidän eniten. Sitä paitsi minulla on kivoja tavaroita, joita olen ihan itse löytänyt kaapeista, ja minua suututtaa, kun ne otetaan aina minulta pois. Kaikkein eniten pidän Ison Miehen Tohvelista, mutta sitä ei saa heitellä eikä pureksia. Ja ihanin paikka koko talossa on Punainen Sohva, johon osaan jo omin neuvoin kiivetäkin.

Kun Emäntä tulee pois sieltä piilostaan, jossa hän on aina niin kauan, minä saan ruokaa ja lihaakin ihan, ja sitten me teemme pitkän kävelyretken. Sen jälkeen nukun tai leikin Pikkuemännän, Isonemännän ja oman Emännän kanssa. Joskus Iso Mieskin leikkii, ja hänen leikkinsä on ihan erilaista. Sitten meillä on vielä Täti, joka on kiltti, muttei leiki.

Ja tunnen minä vielä muitakin ihmisiä kuin meidän ihmiset, esimerkiksi Ison Mustan Miehen, joka joskus tulee meille. Hän on kyllä aika kiltti, mutta katsoo aina hampaitani. Sitten tunnen alakerran Tädin. Hänellä on hauva nimeltä Pepe, ja Pepe onkin paras koiraystäväni. Hänen kanssaan me juoksemme ja haukumme Mustaa Koiraa, joka aina aamusella tulee aidan taakse. Tai tänä aamunahan minä vasta uskalsin aidan viereen — aikaisemmin olen ollut halkopinon takana haukkumassa. Pepe ei ole yhtään vihainen, vaikka otan hänen luitaan pihasta, mutta Emäntä on vihaisempi ja käskee sylkeä luut pois.

Sellaisesta en yhtään pidä, mutta silloin on Emäntä mukava, kun hän raaputtaa massuani tai antaa ylimääräisiä pieniä ruokia. Ennen kuin niitä saa, pitää osata istua tai antaa tassua, ja kyllähän minä opin sen taidon, kun Emäntä vähän opetti. Kerran sain pieniä pyöreitä kokkareita, kun istuin kauniisti, ja Pikkuemäntä hihitti vieressä, että noin sitä matopillerit otetaan, enkä minä ollenkaan ymmärtänyt, mitä hän tarkoitti sillä.

Ja nyt, kun tätä kirjoitan, Emäntä sanoo, että maaliskuun lopussa Kim täyttää neljä kuukautta ja tulee isoksi pojaksi. En yhtään tiedä, mitä se tarkoittaa, mutta kai se on jotakin hauskaa ja saan niin paljon keksejä kuin haluan.

Minusta on oikein hauskaa elää pienenä koiralapsena ja olla Kaarinan oma Kim, ja Kaarinan kanssa me pidämme hyvin paljon toisistamme.

Hei hei vain

Kim

Heinolan sanomalehdessä Itä-Häme oli ollut lähes sivun kokoinen juttu ja kuva voittajasta. Heistä tuli Heinolan ylpeys. (Nasta 5, 1961, 13.)

Kirjoituskilpailu

Leena Tiensuu, Tyrvää

Viime vuosituhanella, 1960-luvun alussa, minulle tuli Nasta-nuortenlehti. Siinä oli kilpailu, jossa koiranpentu katseli kuvaajaansa ja kysyttiin, mitä se ajattelee. Tästä aiheesta piti kirjoittaa, ja parhaaksi arvosteltu koiranajatusten tulkki saisi lassie-pennun omakseen. Ehkä aikuisesta hieman arveluttavaa, ja jopa lapsena (olin 12-vuotias) mietin, että entä jos joku sellainen saa koiran, jolle se ei sovi ollenkaan. Kirjoitin kilpailuun ja nurinkurisesti toivoin, etten voittaisi; en pitänyt isääni ja äitiäni koiraystävällisinä.

Kun kisa sitten ratkesi, sen voitti aivan upealla kertomuksella Kaarina Helakisa, 14-vuotias koululainen, muistaakseni Heinolasta. Katselin Nasta-lehdestä hänen kuviaan ihanan Kim-koiransa kanssa ja olin onnellinen hänen puolestaan. Kim oli kaunis mustavalkoinen koira. Lähetin Kaarinalle

onnittelut hienosta kirjoituksesta ja voitosta. Tiesin, että Kaarina pääsee vielä kirjallisissa jutuissa pitkälle.

Jossain vaiheessa hän oli Apu-lehden toimittajana. Silloin laitoin hänelle postia ja kysyin, vieläkö Kim kuuluu hänen perheeseensä. Hän vastasi sen olevan eläkepäiviä viettämässä isänsä ja äitinsä luona ja että hänellä on bokserineito Emma. Hän kertoi vielä, että hänen isänsä aikoinaan vastusti eniten palkintokoiran ottamista, mutta siitä tuli lyhyessä ajassa juuri isälle hyvin tärkeä perheenjäsen.

Entä onko itselläni koiraa? Tietysti, nykyisin dobermannineiti Ronja, joka hurjasta rodustaan huolimatta on ystävällinen eläin, vanhuuttaan kuuroutunut mutta reipas ja terävä olento.

Kirjoituskilpailu ja voitto

Kirsti Koivu o.s. Hänninen

Asuin samaan aikaan Kaarina Helakisan kanssa Heinolassa lähes naapurina, vain pari korttelia välissä. Aika oli 1950-luvun alku- ja puoliväli. Vaikka emme olleet mitenkään läheisiä ystäviä, olimme melko paljon tekemisissä toistemme kanssa. Partio oli meille yhteinen harrastus, sillä kuuluimme samaan lippukuntaan.

Muistan erityisesti erään asian Kaarina Helakisan elämästä, sillä olin hänelle asiasta tavattoman kateellinen. Olen aina ollut koirahullu. Kaarina Helakisa osallistui kirjoituskilpailuun, jonka palkintona oli elävä koiranpentu, puhdasrotuinen collie. Helakisa voitti kirjoituskilpailun ja sai pennun omakseen. En enää muista, osallistuinko itse kilpailuun, mutta hämärä muistikuva on, että jotakin kilpailuun rustailin. Koko Heinolan kaupunki puhui Helakisan voitosta ja oli hyvin ylpeä nuoresta kirjailijastaan. Muutimme sitten Heinolasta pois, enkä sen jälkeen tavannut Helakisaa. Seurasin kuitenkin hänen uraansa ja olin tavattoman iloinen hänen onnistumisistaan. Kateus koski vain koiranpentua, jota itse en voinut saada. Nyt minulla on monta koiraa.

Ursula Haarla

Meille tuli kotiin lastenlehti nimeltä Nasta, joka olikin tosi laadukas nelivärinen kouluikäisille tarkoitettu lehti. Taisi ilmestyä kerran kuussa useamman vuoden aikana. Lehteen sai lähettää omia juttujakin. Siellä oli useampiakin Kaarina Helakisan kirjoituksia, joka oli tuolloin ehkä lukioiässä. Siitä nimi tuli tutuksi ja myöhemminkin tuli seurattua hänen uraansa juuri tämän takia.

Juttujen aiheita en nyt muista varmasti, joku juttu taisi käsitellä lemmikkikoiraa tms.

Tuula Simola

Yhtyneet Kuvalehdet Oy julkaisi kerran kuussa ilmestyvää lastenlehti Nastaa, numerot 9/1957-12/1963, päätoimittajanaan Lasse Marttinen.

Vuonna 1957 tai 1958 lehti järjesti lukijoilleen piirustuskilpailun aiheena kukkamaljako kukkineen. Siihen osallistui myös Kaarina Helakisa, jonka ihana työ tuli voittajaksi. Tuo työ oli hyvin maalauksellinen ja taidokas niin nuoren tytön tekemäksi. Mieleepi on jäänyt korkea perinteinen kukka- maljakko, jossa on suuri kimppu lähinnä kedon kukkia. Värisävyiltään maalaus oli herkin vaaleansini- ja pastellivoittoinen.

Itsekin olin mukana kisassa tulppaaniaiheella ja sain kunniamaininnan teknisestä suorituksesta. Esiinnyin silloin tyttönimelläni Tuula Nieminen, Tampere. Kaarinan työ oli kyllä ylivoimainen ja ansaitsi voiton.

Koska olen syntynyt saman vuonna kuin Kaarina Helakisa, on yhteinen kokemuksemme jäänyt läheisenä mieleepi. Toivon, että tämä pikku muistoni tarjoaa jotakin lisää Kaarinan tarinaan!

Kohtaamisia Kaarinan kanssa

Arja Kanerva

Haukahdus Kimi-hauvalta

ja tervehdys Kaarinalta,

kielenlipaisu ”vauvalta”

ja rutistus hoitajalta.

Näin luki kortissa, jonka sain Kaarina Helakisalta keväällä 1961. Kaarina oli voittanut *Nasta*-lehden kirjoituskilpailun, johon itsekin otin osaa, ja saanut siitä palkinnoksi Lassie-koiran! Me muut saatoimme olla vähän kateellisia, mutta minun laillani moni varmaankin lähetti hänelle onnittelukortin, koska lehdessä oli palkintojutun yhteydessä myös hänen osoitteensa. Kaarinan ja skotlanninpaimenkoira Kimin kuva ja myös palkittu kirjoitus julkaistiin *Nasta*-lehden numerossa 3/1961, joka on minulla edelleen tallessa.

Tämä oli ensimmäinen kosketukseni Kaarinaan. Molemmat olimme ahkeria Nastan avustajia. Ensimmäinen Kaarinan kirjoitus, jonka lehdestä muistan, on vuodelta 1960. Kirjoituskilpailu julkistettiin Nastan numerossa 1/1961. Sen aiheeksi oli annettu kuvassa olleen Lassie-koiran ajatuksia. Kaarina oli neljäntoista ja minä vuotta vanhempi. Omaa kirjoitustani minulla ei ole tallella, silloin kun ei ollut tapana ottaa jutuista kopioita, enkä yhtään muista mitä kirjoitin.

Kilpailun jälkeen seurasin tietysti tarkasti Kaarinan vaiheita. *Kaarina Helakisan satukirjan* ilmestyminen vuonna 1964 oli suuri uutinen, koska tekijä oli nuori koulutyttö, joka oli sekä kirjoittanut että myös kuvittanut kirjan. Kaarina sai kirjastaan Nuorten Kirja ry:n myöntämän Topelius-palkinnon vuonna 1965. Perusteluissa sanottiin, että ”*Satukirjassa herättää huomiota varsinkin tuoreen omaperäinen tapa, jolla nuori kertoja on käsitellyt satujen uusia ja perittyjä aineksia*”.

Ostin tietysti kirjan itselleni heti. Kaarinan sadut olivat täysin poikkeuksellisia, samoin hänen kuvituksensa. Niissä oli jotain ehdottoman raikasta ja modernia, vähän samaan tapaan kuin Marimekoissa. Se oli kunnan tuuletusta!

Teatteria!

Kaarinan ja minun tiet risteilivät monessa kohdassa elämän varrella. Ensimmäisen kerran tapasimme opiskeluaikana Hämmäläis-Osakunnassa. Olimme molemmat aktiivisesti mukana osakunnan näytelmäkerhossa (HON), jossa Kaarina oli sihteerinä vuonna 1967 ja minä puheenjohtajana 1968. Opiskelin Helsingin yliopistossa venäjän kielen ja kirjallisuuden ohella draamakirjallisuutta (nykyisin teatteritiede), ja teatteri oli meille kaikille läheinen. Myös HONnista sai tietoa ja koulutusta, samalla kun sovitimme ja kirjoitimme näytelmiä ja näyttelimme. Kävimme honnilaisten kanssa myös Leningradissa vuonna 1967.

Samoihin aikoihin honnilaiset liittyivät joukolla Ylioppilasteatteriin. YT halusi myös lapsille ohjelmistoa, ja 1968 siellä esitettiin Kaarinan näytelmä *Schiivoavat serfit eli minkä kaiken värisiä karhuja sitä onkaan*, jossa minä esitin kissaa. Hämmästykseni löysin nyt muiden YT-papereiden joukosta vielä repaleisen ja merkintöjä täynnä olevan roolivihonkin!

Näytelmän ohjasi Kristiina Halkola, ja musiikin sävelsi Kaj Chydenius. Pääosaa Magdaleenaa esitti silloin uusi tulokas Sinikka Sokka, jonka tavattoman kaunis lauluääni herätti jo silloin huomiota. Finlandia julkaisi näytelmän lauluista *Lastenlauluja Magdaleenan nuottikirjasta* -nimisen levyn, jossa esiintyivät Sinikka Sokka, Kaj Chydenius ja Kristiina Halkola. Kaarina teki näytelmään mainion käsiohjelman, jonka hän oli myös runsaasti kuvittanut. Kissan hahmo on siinä sama kuin Kaarinan samoihin aikoihin ilmestyneen toisen kirjan *Taikapuu* (WSOY 1968) esilehdillä.

Magdaleenan laulu soi yhä vielä usein korvissani. Mielessäni ovat elävinä innostuneet tunnelmat ja näytelmän harjoitukset, joista on tallella muutamia kuviakin. Muistan myös, miten Kaj Chydenius ojensi Maarina-äitiä, joka yhden laulun kohdalla tahtomattaan palasi aina siihen alkuperäiseen, josta ”Chydis” oli tehnyt näytelmään oman muunnelmansa...

Kirjallisuus elämäntyönä

Ei vain teatteri, vaan myös kirjallisuus ja kirjoittaminen yhdistivät Kaarinaa ja minua. Aloitin Demarin kirjallisuuskriittikkona vuonna 1974, ja ensimmäinen sinne arvostelemani kirja oli Astrid Lindgrenin *Veljeni Leijonamieli* (WSOY 11974), jonka Kaarina oli hienosti suomentanut. Silloisessa arviossani en erikseen käsitellyt suomennosta, mutta mainitsen kuitenkin, että *"Kaarina Helakisa on kääntänyt erityisesti yhdeksänvuotiaan kertojaminän puheen luontevan hellyttävästi"*.

Olen onnellinen, että juuri Kaarina taidollaan ja sydämellään suomensi Veljeni Leijonamielen, joka mielestäni kuuluu ehdottomasti maailman tärkeimpiin lastenkirjoihin! Ilmestyessään kirja herätti paljon kohua sekä Suomessa että erityisesti Ruotsissa, samoin kuin aikoinaan *Peppi Pitkätossu*, mutta toisin perustein. Itsekin jäin arviossani pohtimaan, voisiko kirja liiaksi järkyttää pienimpiä lukijoita. Aika on kuitenkin osoittanut nuo pohdinnat suurelta osin turhiksi. Kirjan lumovoima perustuu nimenomaan sen jännittävyteen, syvällisyyteen, lahjomattomuuteen ja lähes satuttavaan kauneuteen.

Opiskelujen jälkeen menin julkaisutoimittajaksi Kirjastopalveluun, ja sieltä vuonna 1977 kirjakaupanhoitajaksi vasta perustettuun Lasten kirjakauppaan. Järjestimme siellä usein kirjailijavierailuja, joissa Kaarinakin oli joskus mukana. Kun *Annan ja Matiaksen laulut* ilmestyi vuonna 1988, Kaarina tuli sinne esiintymään yhdessä Matiaksen kanssa.

En kirjoittanut juurikaan arvioita Kaarinan kirjoista, koska noihin aikoihin kirjoitin pääasiassa lyriikasta. Lasten kirjakaupasta siirryin kustannustoimittajaksi ja lastenkirjallisuuden toimituspäälliköksi Lasten Keskukseen 1991. Silloin oli pidettävä taukoa kriitikon työstä, mutta lukemisen tärkeydestä sekä laadukkaan lastenkirjallisuuden ja kuvituksen puolesta kiersin puhumassa edelleen muun muassa päiväkodeissa, kirjastoissa ja kesäyliopistoissa, ja tietysti pyrin toteuttamaan näitä kriteereitä myös kustantajan roolissa. Nämä ajatukset yhdistivät edelleen Kaarinaa ja minua.

Kaarinan kirjoista minulle läheisin on Kaarina Helakisan Satukirjan lisäksi *Pietari ja Susi* (Weilin+Göös 1982), jonka Kaarina kirjoitti vuonna 1980 kuolleen pienen poikansa Pietarin muistolle.

Tunsin kerran pienen pojan, jonka nimi oli Pietari. Nyt en ole nähnyt häntä pitkään aikaan, enkä lopultakaan saanut aivan varmasti tietää, mistä hän alun perin oli tullut ja minnekä meni.

Mutta hänen silmiään en unohda koskaan,

ja elämäni loppuun asti olen muistava kertomuksen, jonka hän minulle kertoi."

Myös minua Pietarin kuolema kosketti syvästi. Kaarina kirjoitti 22.3.1980 päivätyssä kirjeessään: *"Pietarin syntymän ja kuoleman jälkeen on uskottava ystävyyteen, vielä enemmän kuin ennen. – Ja ihmiseen."*

Kaarina oli rohkea taistelija

Kaarina oli monipuolinen kirjailija ja monella tavoin lahjakas. Mutta hän oli myös taistelija, joka jaksoi puhua ja kirjoittaa tärkeiksi katsomiensa asioiden puolesta, joskus kiivaastikin. Lasten oikeus monitasoiseen kirjallisuuteen, rikkaaseen kieleen ja mielikuvitukseen oli yksi hänen "teeseistään", joita hän toi voimakkaasti esiin yhdessä kollegansa Kirsi Kunnaksen kanssa. Silloin ei vielä puhuttu crossover-kirjallisuudesta, mutta molemmat korostivat sitä, että hyvä lastenkirjallisuus ei tunne ikärajoja ja sopii sekä lapsille että aikuisille. Näillä ajatuksilla on myös ollut tärkeä merkitys hänen oman tuotantonsa rinnalla.

Veljeni Leijonamieli on yhä edelleen yksi suosikeistani, ja usein olen eri yhteyksissä siteerannut siitä seuraavaa kohtaa, jossa Joonatan Leijonamieli rohkaisee pikkoveljeään Korppua. Joonatanin mukaan on asioita, jotka on tehtävä, vaikka ne ovatkin vaarallisia. *"Muuten ihminen ei ole ihminen, vaan vain rikkahippunen."* Se sopii mielestäni myös Kaarinan elämään.

Maailman ihmeellisin asia

Raija Larvala, Kirjailija in spe

Pikkutyttönä minulle tuli lastenlehti Lasten Maailma. Lehti järjesti kyselyn, jossa lukijat saivat kertoa, mikä heidän mielestään oli maailman ihmeellisin asia. Vastaukset julkaistaisiin. Halusin osallistua kyselyyn, mutta en millään keksinyt, mitä vastaisin. Vastauksia alkoi tulla. Lähes kaikki koskivat tekniikan saavutuksia. "Puhelin", "radio", taisipa olla jopa "näköradio". Halveksin syvästi näin arkisia vastauksia ja ponnistelin keksiäkseni tarpeeksi arvollisen maailman ihmeellisimmän asian. Sitten joku, jonka nimi oli Kaarina Helakisa, vastasi: *"Että minä olen minä, enkä kukaan muu."* Salama löi minuun: minun vastaukseni! Tämä vieras pikkutyttö oli lähettänyt minun vastaukseni! Kuvaavaa on, että Kaarina Helakisasta tuli myöhemmin kirjailija ja minusta ei, vaikka lapsena päätin - ei, minä tiesin, että minusta tulisi.

Ja jos aivan totta puhutaan, niin minä taisin vain päättää. Kaarina Helakisa tiesi.

Nasta juttu Pilleristä

Peppiina Purje, (eli Annu Palomäki)

1960-luvulla ilmestyi nuortenlehti Nasta kerran kuukaudessa muistaakseni. Sitä odotettiin, siitä innostuttiin. Lehti innosti nuoria omatoimiseen kirjoittamiseen, lukemiseen ja kaikenlaiseen muuhunkin aktiiviseen toimintaan. Nuorten harrastusmahdollisuudet olivat nykyistä vähäisempiä: oma pää, polla likoon ja menoks. Nasta lehden myötä syntyi erillisiä pieniä kulttuurisia kerhoja ja piirejä. Syntyi myös Pilleri, joka julkaisi omaa lehteä pari kertaa vuodessa.

Kerhon perustaja oli 22-vuotias ”Päivi Pippuri”, hartola-helsinkiläinen geologian opiskelija. Hän ohjasi kylänsä nuorisoseuran voimistelijatyttöjä, ajoi traktoria, maalasi posliinia, polkupyöräili, kirjoitti kirjeitä, piti moraalisaarnoja, keräsi kiviä, opetti matikkaa sukulaislapsille ym. Pilleriläiset olivat eri puolelta Suomea luovuudeltaan sekä aktiivisuudeltaan samaa tai ”pahempaa” kaliberia kuin Päivi Pippuri. Miten Pilleri-kerhoon hakeuduttiin, joko Nasta-lehden välityksellä tai tutun ja tutun tutun kautta. Kaarinakin oli pippuristi, hänen kerhonimeään en muista.

Pippurilaiset lähettivät toimitukselle juttuja, runoja, piirroksia, valokuvia jne. Aineisto piti toimittaa kahtena (mahdollisesti kolmena) kappaleena kalkkeripaperin läpi koneella kirjoitettuna, piirroksinkin kahteen kertaan piirrettyinä. Toimitus kokosi lehden kalkkeerikopioista ym. leikaten ja liimaten aluspaperille, työsti kannet ja tarpeen mukaan vielä kuvitti. ”Sensuuri”, jos sellaista oli, oli hölläkätistä. Rahaa ei kerätty, kukin maksoi omat eteensä tulevat kulut, postitukset ja toimitustyönkin. Lehti (2-3 kpl) lähetettiin sen viimeisellä sivulla olevan kiertojärjestyksen mukaan postin välityksellä pilleriläisille. Lehteä sai pitää hallussaan yhden vuorokauden, minkä jälkeen se piti heti postittaa kiertojärjestyksessä seuraavalle. En tiedä, mihin lehdet lopuksi päätyivät. Löysin kuitenkin vuosien jälkeen itseltäni yhden Pillerin. Ehkä jostain syystä en lähettänyt ukaasista välittämättä lehteä seuraavalle, tiedä häntä. Hyh hyh muotitoimittaja Peppiina Purje.

Minulla olevan 50 vuotta vanhan Pillerin kaksoisnumero 4-5 on vuodelta 1965. Kiertojärjestyksessä on liki 20 henkeä, joten kerholaisia lienee ollut puolensataa. Toimitukseen kuului silloin päätoimittaja, kirjallisuustoimittaja, piirustustoimittaja, keskustelupalstan toimittaja, muotitoimittaja, askartelupalstan toimittaja, psykologiapalstan toimittaja, musiikkipalstan toimittaja sekä televisio-ohjelmien arvostelusivujen toimittaja. Tämä kertoo jotain Pillerin sisällöstäkin. Näyttääpä Pilleri-kerhoon kuuluneen kulttuurielämässä, kirjallisuuden taikka musiikin alalla myöhemminkin mukana olleita henkilöitä. Eipä ihme, että Kaarinakin oli joukossa mukana. Hän toimitti sisältöaineistoa silloin tällöin lehteen jääden huippu tyyppinä monen nuoren pilleristin mieleen.

Pilleriläisille ei riittänyt pelkkä lehti, muutakin toimintaa kehkeytyi, ehkä jo ennen lehden alkuaikoja. Samoilla seutukunnilla asuvat tapailivat, kirjoitettiin kirjeitä ja Päivi Pippurin johdolla leireiltiin ainakin kahdesti. Telttailtiin pienemmällä porukalla Heinolan Heinäsaarella heinäkuussa 1960. Kaarina ja sisarensa olivat mukana. Leirin alussa ilo oli ylimmillään ja lopuksi koettiin eron haikeutta. Toinen kesäleiri pidettiin Pulkkilanharjun leirintäalueella muutama vuosi myöhemmin. HIP HURRAA ei menty edes niin kauas kuin pippuri kasvaa, oli kivaa ja kaikki oli mahdollista.

Koulumuistoja

Koulutoveri

Tytti Junkkari, o.s. Kylmänen

Olen Katin aikalainen Heinolasta. Tänä vuonna hän olisi ns. riemuylioppilas eli ylioppilaaksi pääsystä on 50 vuotta. Hänen luokkakaverinsa ja rinnakkaisluokkansa kokoontuvat Heinolan Lyseon kevätjuhlaan, ja joku näistä vanhoista puhuu tilaisuudessa. Jos Kati eläisi, SE olisi varmaan juuri hän!

Lukiomme tuolloinen lehti *Sarastus* ilmestyi mm. joulukuksi 1964, Satukirja oli juuri ilmestynyt marraskuussa. Siinä on Katin runo ja omakuva piirrettynä ikkunasta. Siinä on myös mielestäni merkittävä haastattelu otsikolla KAARINA "SATUTYTTÖ". Haastattelija kysyy: "Tuleeks susta kirjailija?" Ja Kati vastaa!

Myöhemmin toimin peruskoulunopettajana Tuusulassa, kunnes jäin eläkkeelle yhdeksän vuotta sitten. Tunsin Katin lapsesta asti. Hänen lahjakkuudestaan puhui "koko kaupunki". Opiskellessani opettajaksi 1966-1970 tein jossakin vaiheessa tutkielman ja esitelmän Kaarinasta. Ne taitavat olla Heinolan seminaarin arkistossa. Minulla niitä ei ole. Keräsin aineistoa mm. haastattelemalla Katin äitiä Marjattaa heillä kotona. Soitin myös hänelle itselleen ja haastattelin. Nauhoitin puhelun isolle kelanauhurin kiekolle, mutta ääni ei todellakaan ollut loistava.

Koulussa toimiessani pidin Katin kirjat esillä luokassani 1-2 luokilla pitämällä satutunteja hänen saduistaan. Soittelin hänen lastenlaululevyään. Hänen runojaankin oli esimerkkinä, kun aloimme itse niitä luoda.

Katin muistoksi keräsin opettajahuoneeseen Kaarina Helakisa -pöydän: kuvia, lehtileikkeitä, kirjoja, levyn jne. luokkiin vietäviksi ja siellä käsiteltäviksi

Luokkatoverista

Heli Pystynen-Gestranius

Kaarina ja minä olimme luokkatoverit ja hyvät ystävät Heinolan seminaarin kansakoulussa. Muistan, että Kaarina jo silloin oli taitava kirjoittaja, ja aina opettaja luki hänen aineensa ääneen! Hän oli myös hyvä piirtämään ja piirsi meille ystävilleen hauskoja pikku hahmoja, joilla sitten innolla yhdessä leikimme. Kaarinalla oli kuultavan vaalea kaunis iho, vaaleat hiukset ja persoonallinen ääni.

Siihen aikaan vietiin kotoa eväät mukana kouluun, ja muistelen vieläkin Kaarinan herkullisen näköisiä ranskanleivän paloja, joissa oli lauantaimakkaraa päällä!

Kaarina oli iloinen ja ystävällinen. Olen seurannut hänen elämäänsä lehtien palstoilta, ja monet hänen runonsa ovat aina suosikkejani.

Sanna ja pieni enkeli koulun juhlassa

Pirjo Saunamäki

Opettaja-lehteä lukiessani muistin heti Kaarina Helakisan satukirjasta kertomuksen *Sanna ja pieni enkeli*. Hain kirjan Tampereen pääkirjastosta Metsosta. Mieleeni muistuivat kaikki tekstin painotukset, tauot, äänenvoimakkuudet, elehdintä jne.

Olin 10-vuotias vuonna 1964, kun esitin Aleksanterin koulun (Tampereen keskusta) juhlassa katkelman tuosta sadusta. Opettajani Hilka Halme oli valinnut tekstin ja sen pituuden. Hän oli kirjoittanut tekstin minulle koneella. Kerroin sadun ulkoa. Satu on herkkä kertomus Sannan ja pienen enkelin ystäväystymisestä. Sannan pilvenharmaat sukat, lompsion-lompsion saappaat ja naurunpunainen pipo, jotka enkelikin halusi, jäivät erityisesti mieleeni. Äitini muisteli, että koulun rehtori Pentti Heinijoki oli kehunut esitystäni ja pitänyt punaisesta samettimekosta ylläni ja punaisesta rusetista päässäni.

Heinolan yhteislyseosta

Salme Koskimies (o.s. Ojanperä)

Olin Kaarina Helakisan kanssa samalla luokalla Heinolan Yhteislyseossa vain lukioajan, koska Kati oli lukenut pitkää saksaa keskikoulussa ja minä taas englantia.

Kati oli luokan priimus ja hyvä kaikessa. Hän oli myös erittäin ystävällinen ja reilu luokkakaveri. Tätä kuvaa mm. seuraava tilanne. Olin voittanut korkeushypyssä Lahden oppikoulujen mestaruuden ja saanut siitä jumppatunnin yhteydessä pienen mitalin. Kati oli sitä mieltä, että asia olisi pitänyt

huomioida näyttävämmin. Kommentti lämmitti kovasti, varsinkin kun Kati itse ei ollut kovin innostunut urheilusta.

Kati kirjoitteli kouluaikana näytelmiä, joista yksi esitettiin koulun joulujuhlissa. Näyttelijöinä oli paitsi luokkakavereita myös opettajakunta.

Ensimmäisen satukirjansa Kati julkaisi jo abivuonnaan. Opettajat olivat kovin vihaisia, koska olivat sitä mieltä, että hänen olisi pitänyt keskittyä ylioppilaskirjoituksiin. No, tuloksena oli kuitenkin viisi laudaturia, joten kapasiteettia oli riittänyt myös koulunkäyntiin.

Katin kirjallista lahjakkuutta hyödynnettiin myös penkinpainajaislaulujen teossa. Lauluista tuli niin nasevia ja hauskoja, että niiden esittäminen kiellettiin koulun alueella, vaikka huumorintajuinen rehtori Ojala oli eri mieltä. Kaupungilla kyllä lauloimme ja illan juhlissa Tuomo Marjokorven kotona Imjärvellä.

Minulla oli signeerattu kappale Katin ensimmäisestä satukirjasta. Sitä tuli luettua useinkin ja kirjasta löytyi myös hyviä siteerauksia lasten kortteihin.

Kotona on vielä Katin kirja "*Naisen paikka*". Se on vahvaa luettavaa, koska se käsittelee elämää kokonaisuudessaan, myös sen kipeää puolta.

Abivuonnaan Kati oli ehdoton julkkis Heinolassa. Tästä ovat muistona mm. lehtikuvat "Kati saa ylioppilaslakkinsa" ja "Kati istuttaa tulevaisuuden puun" sekä kuva penkinpainajaisajelusta.

Vaikka en kuulunutkaan Katin lähipiiriin, hän jutteli mielellään myös minun kanssani, jos satuttiin myöhemmin tapaamaan. Kävin opiskeluaikana hänen opiskelijakämpässään Kalliossa. Muistelimme kouluaikaa ja vaihdoimme kuulumisia, Kati opiskeli kirjallisuutta, minä kemiaa.

Kaksi kohtaamista Kaarinan kanssa

Eero Linnakko

Muutin Heinolaan vuonna 1960. Syksyllä aloitin Heinolan lyseossa neljännellä luokalla. Aika pian syyslukukauden alussa silloinen luokanvalvojamme ja suomen kielen opettajamme Sanni Nuorti astui luokkaan kesken matematiikan tunnin. Matematiikan opettaja oli hänen puolisonsa Iivari. Sanni kehotti minua seuraamaan ulos luokasta. Olin hämmästynyt, mutta toki seurasin, kun opettaja käski. Matka Sannin perässä suuntautui juhlasalin näyttämölle, jossa oli meneillään näytelmäharjoitukset. Vasta silloin tajusin, että minua kaavailtiin mukaan näytelmään. Joku muu, muistaakseni Kalevi Kinanen, oli yllättäen luopunut osastaan ja tarvittiin sijainen. Uusi tulokas oli helppo saalis jänistäneen tilalle.

Näyttämöllä hääri jo joukko rinnakkaisluokan oppilaita, lähinnä tyttöjä. Joukkoa johti näytelmän kirjoittaja, ohjaaja ja naispääosan esittäjä Kaarina Helakisa, silloin vielä maailmalle ja minulle tuntematon tekijä. Näytelmä oli saanut inspiraationsa Kalevalasta ja liittyi melko vapaasti Lemminkäisen tarinaan. Harteilleni sälytettiin Lemminkäisen vastuullinen rooli. Oli liian myöhäistä paeta.

En muista näytelmän juonen yksityiskohtia. Se kuitenkin esitettiin koulun konventissa. Minulle mieleenpainuvin kohtaus oli, kun sukkahousuasuun pukeutuneen Kaarinan kanssa tanssimme jiveä lavalla. Tätä tanssia opin valitettavasti vasta vähän myöhemmin, kun Niemelän tanssikoulu saapui Heinolan työväentalolle keräämään rahat pois teinien vanhemmilta. Olin muistaakseni lavalla enemmänkin menninkäinen kuin Lemminkäinen.

Tutustuin myöhemmin seuraavana keväänä Kaarinan äitiin juurihoidon merkeissä. Sen kestäminen murrosikäiselle teinille oli jotenkin helpompaa kuin vaivautunut tanssiminen kaiken kansan nähden. Minusta ei tullut näyttelijää eikä tanssijaa. Aloittelevasta näytelmäkirjailijasta tuli kuitenkin ihan oikea kirjailija.

Myöhemmin 70-luvulla Helsingissä tapasin Kaarinan yhteisten ystäviemme kautta. Vierailimme yhdessä heidän asevelitalollaankin Reijo Käkelän kutsumina.

Pitkän tauon jälkeen tapasin Kaarinan vuonna 1996 syksyllä. Joukko Heinolan 60-luvun teinejä kokoontui Ruotsalaisen rannalla kesämökille syömään ja saunomaan. Muistelimme menneitä ja kerroimme elämästämme kouluaikojen jälkeen. (Myöhemmin näitä tapaamisia on järjestetty lähes vuosittain). Ilta kului nopeasti ja oli kääntymässä aamuyöksi kun lopetimme. Sousimme veneellä sumuisen salmen yli yökylään veljeni Ilkan ja hänen vaimonsa Kirstin kesämökille. Kaarina oli mukana veneessä. Perillä odotti vielä lämmin sauna, johon kaikki laittauduimme. Kaarina jutteli iloisesti ja rauhallisesti hämärän saunan lämmössä. Leppeän saunahetken jälkeen kävimme levolle tahoillamme. En enää koskaan tavannut Kaarinaa. Pian tämän jälkeen saimme häntä koskevan suruviestin.

Kaarinan ja Merjan lahja

Ilkka Linnakko

Kaarina ja hänen sisarensa Merja antoivat minulle ja veljelleni Eerolle ylioppilalahjaksi 1966 eräänlaisen kirjan. Kaarina ja Merja olivat tehneet siihen (lääkeluetteloon) irtokannen sekä kirjoittaneet onnittelut ja lisäksi merkanneet luettelosta erilaisia lääkkeitä ja tauteja. Liitän tähän nuo merkinnät eräänlaisena ”proosarunona”. Ainakin ne kuvaavat Kaarinan ja Merjan käsityksiä nuorten miesten maailmasta.

Kaarina ja Merja Helakisan ”proosaruno”

Lähteenä REMEDIA, ”Bayer-Maister Lucius” 1929, Terapeuttinen yleisrekisteri s. 141- 165. Listassa on ko. teoksesta alleviivatut sanat, suluissa kursiiivilla käsin kirjoitettu kommentti ylioppilaille Eero ja Ilkka, ja isoilla loppukaneetti. Teos päivätty 28.5.1966

Alakuloisuus, Alkoholimyrkytys, Alkoholiripuli, Alkoholi=vieroittaminen

Bubo

Heikkous, Hiustaudit, Hysteria

kutka, Idiotia, Impotenssi, In uenza, Ischias, Junatauti, Jyväskudos, kiihoittaminen, Jälkikivut

Kihti, Korvasuhina, Kouristus sileässä lihaksessa, Kriisit, Kylmänvihhat, Käsien pesu

Lapamadot, Lapsivuodekuume, Lentotauti, Libido, heikentynyt, Libido, patologinen

Maidonpuute

Nuha

Oksennukset

Pahoinvointi, Pakkoajatukset (varo!), Profylaksia, seksuelli, Psykoosit Quincken ödeemi

Rakko, huuhtelu, Ripuli, gastrogeeninen, Ruokahaluttomuus Sankkeri, pehmeä, Struma, Suolipullistumat, Syyhelmä Tenttipsykoosi (varo!), Turpa= ja sorkkatauti

Vanhuudenvaivat, Vieraat esineet, Vieroitushoito, Väikkysokeus Yöhikoilu (varo)

Ödeemit

ONNEA JA TERVEYTTÄ t. K+M

Muistoja kouluajalta

Tytti Karjalainen

Olin lukioaikana Kaarinan rinnakkaisluokalla Heinolan yhteislyseossa. Lukion toisen luokan joulujuhlassa 1963 esitettiin Kaarinan kirjoittama satunäytelmä *Taas kerran Nukkumatti*. Näyttelijöinä olimme me luokkatoverit Kaarinan valitsemina rooleihin. Ohjaajana oli yksi opettajista, maisteri Aaltonen. Myös Kaarinalla oli näytelmässä rooli Satumaan linnan prinsessana.

Toinen muisto Kaarinasta on mieheni Juha Karjalaisen (Oulu) muisto yhteisestä kirjoituskilpailun voittomatkasta Saksaan Kaarinan kanssa lukioaikana. Kouluhallituksen alainen koulumatkailutoimisto järjesti kirjoituskilpailun saksan kielellä suomalaisille lukion oppilaille. Eri puolilta Suomea valittiin 40 osallistujaa voittomatkalle Saksaan, myös Kaarina Helakisa Heinolasta ja Juha Karjalainen Oulusta. Osallistujat asuivat perheissä Bremenissä ja kiertelivät yhdessä nähtävyyksiä. Matka kesti koko kesäkuun v. 1964. Lähtöjuhlassa Kaarina soitti pianoa ja Juha viulua suomalaisena ohjelmanumerona.

Nämä kaksi muistoa osoittivat jo tuolloin merkkejä kirjailijan urasta.

Kaarinan haastattelu

Heinolan Yhteislyseon lukiolaisten lehti Sarastus, joulukuu 1964

Kaarina ”satutyttö” on kirjoittanut satukirjan. Se ilmestyi marraskuun alussa 1964. Joulukuun alussa hänellä oli kunnia esiintyä Suomen Television Kirjaikkunassa. Siihen valitaan joka kuukausi kirjauutuuksien huiput. ”On kyllä hämmästyttävää, että pääsin sinne. Saa siitä olla aika iloinen”, sanoi Kaarina. Hän ei tiennyt Satukirjan tämänhetkisiä myyntilukuja, mutta hänen kirjansa on kuulemma syksyn bestseller Heinolassa. Ilmeisesti kirja menestyy joulumarkkinoilla koko maassa.

U: Ensilukemisen jälkeen tuntuu, kuin kaikkein ihanimmat sadut olisivat kirjan loppupuolella. Onko kirjallasi mielestäsi jokin tietty sanoma?

K: Nämä sadut ovat syntyneet vähän eri aikoina. Ne on tarkoituksellisesti asetettu siten, että helpommat ovat alussa. Ei minulla mitään selvää sanomaa ole, mutta kyllä saduistani sitten näkee, jos niillä jokin sanoma on. Kyllä minä kirjoittamistani sanoista vastaan. Tarkoiton niillä sitä, mitä jokainen vain haluaa ymmärtää. Toivottavasti ne voi monella tavalla tulkita.

U: Mitä Sinä ymmärrät sadulla, ja mitä se merkitsee Sinulle?

K: No, se on juuri se ydinkysymys, jo minulla on siihen tarkat määritelmät. Siitä voisi puhua hirveän kauan. Satu El ole valheellinen lastenkertomus. Sana "satu" merkitsee minulle - se ei ole kirjoitettua tekstiä - maailmaa, jossa liikutaan. Siinä on värejä ja valoja ja ja ja ääniä, ja siinä ovat kaikki muodot mahdollisia. Siinä on juuri se ihanuus, että kaikki säännöt, jotka maailmassa ovat, ja kaiken hullun logiikan, johon pitää masentuneena alistua, saa murtaa sadussa. Se on aivan toinen liikkumatila, joka on ehkä jollakin tavalla oikeampi kuin näkyvä maailma.

U: Miten satu alkaa syntyä? Milloin kirjoitat?

K: AINA eri tavalla. Olisi jo epäilyttävää, jos siinä jokin kaava olisi, ja jos se jollakin patentilla syntyisi. Tavallisesti se tulee siinä unen ja valheen rajamailla sellaisina näkyinä. Usein alkuperäinen itu syntyy ihan ... missä nyt sanoisi ... Joskus satu syntyy siten, ettei ole mitään aihetta, kuten esimerkiksi Velho-satuni. Se syntyi siten, että ennen hissän kokeita huusin jo raivosin meidän talossa ja määräsin, että pitää olla hiljaa: minä luen hissaa, ja sulkeuduin "meiän Maneliin". Oli auttamaton hetki, minulla oli hissankirja edessä ja tahdoin pelastua siitä tavalla tai toisella. Siinä oli kirjoituskone. Kun kirjoitan, voin täysin lievittää omaatuntoani, Silloin ei mikään ole tärkeämpää. Sitten aloin kirjoittaa. En tiennyt yhtään, mitä siitä tulisi. Kirjoitin vain. Juu, kirjoitan ilman muuta yöllä. Silloin kun järki nukahtaa, niin mielikuviutus herää. Osa näistä saduista on kyllä kirjoitettu ... hm ... tavallaan valtion ajalla. Kun aika on täysin rehellisesti ikiomaa, puuttuu jonkinlainen velvoittava pakko, joka on varsinkin viimeistelytyössä hyväksi.

U: Kirjoitatko muuta kuin satuja? Muistan, että kansakoulussa esitimme Sinun näytelmiäsi, samoin viime vuonna.

K: Minä kirjoitan ... no niin, ne ovat tavallaan satuja. Ne ovat fantasiaita, joista ihmiset sanovat: "Mitäs toi on? Sellasta lässytystä." Niissä on kaikki mahdollista, niissä tapahtuu mitä vain.

U: Onko koulunkäyntisi kärsinyt kirjoittamisesta tai päinvastoin?

K: Kärsii milloin kärsii, mutta yleensä otan jommankumman. Kun se alkaa kärsiä, niin kyllä se silloin kärsii. Olen huomannut, että teen ihan aaltoillen joka työn. Esimerkiksi kun viime vuonna tein sen näytelmän, niin en minä sitten muuta tehnytkään. Minun täytyy paneutua siihen, mitä teen ihan kertakaikkiaan.

U: Miten muut ovat suhtautuneet kuuluisuuteesi?

K: Ai ketkä muut? Jokainen tavallaan. Itse me kotona jotenkin nauramme, se on huvittavaa. Heinola on hirveän suopeasti ottanut vastaan. Kaikki vanhat tädit ja serkut ja kummit ja vanhat entiset kansakoulunopettajat ovat kauhean liikuttuneita, pitävät kiitospuheita.

Olen yllättynyt, että heinolalaiset ovat näin ...

U: "Me heinolalaiset olemme ylpeitä.

K: Juu juu, mutta ei kannata ruveta puhumaan ylisanoja, sillä se on kuitenkin vain yksi pieni pisara miljoonien miljoonien joukossa. Se on vain yksi pisara, mutta kun on itse muurahainen ja menee pisaraa lähelle niin ... pitää varoa, ettei huku siihen pisaraan.

(U: Panee uimahousut jalkaan...)

U: (hehheh) Mitä tulevaisuudensuunnitelmia ja -haaveita Sinulla on?

K: (hehheh) En minä tiedä. Synkältä näyttää ... Kaikki kysyvät sitä aina ilman muuta. No, onhan minulla sellaisia, sellaisia ... Näytelmä on yksi sellainen ala, joka kiinnostaa hirveästi. Siinä on se ihme, että se herää elämään. Tahtoisin olla itse sellaisessa mukana, en näyttelemässä, mutta muuten työtä tekemässä. Ja sitten ovat kaikki värit. Tahtoisin tehdä niistä jotain.

U: Näytelmähän olisi sellainen ala.

Seppo: Tuleeks susta kirjailija?

K: No älä MULTA kysy. Toiset sanovat, että tulee, toiset sanovat, että likka parka älä ... Kyllä kirjoittaminen minulle kaikkein läheisintä on. Onhan minulla periaatteita kuten esimerkiksi - tätä ei saa ymmärtää väärin - sellainen tietynlainen vanhanaikaisuus ja romantiikka sen tähden, että nykyaika on niin kuivaa ja realistista. Kauhean idealistisesti väittäisin tahtovani taistella romantiikan ja "mystiikan" puolesta, ja onhan niitä samanmielisiä - ei siihen yksin pysty. Mutta aavistelen, että ilmassa on tällaista henkeä uudessa nousussa: toisaalta romantiikkaa toisaalta idealismia. Ihminen tarvitsee korkeita ihanteita ja uskoa eräänlaiseen mielettömyyteen. Kannatan "modernia vanhanaikaisuutta" - tahtoisin yhdistää uuden ja vanhan sopivaksi synteetiksi, kirjoittamisessa ja koko elämässä. Huippumodernismilla ei ole merkitystä. Se on niin äärimmilleen kehitettyä absolutismia taiteessa, että se on itse itselleen kylliksi - ei se tarvitse yleisöä, eivätkä ihmiset tarvitse sitä.

Silmäilimme muutamia Kaarinan runoja. Yhden aiheena oli koira. Kaarinalla on oma koira, Kim, joka on hänelle kovin rakas.

U: Oletko kirjoittanut Kimistä mitään muuta?

K: Juu. Kerran kirjoitin Kimistä sadun. Siinä Kim tuli peukalonpäänkokoiseksi, ja hämähäkki kietoi sen valtavaan hopeapalloverkkoon. Kim oli ahne jollekin makkaralle. Se istui kädelläni ja vikisi surkeasti sellaista hyttysvikinää, mutta sitten se kasvoi taas. Mutta ... Kim on paras sellaisenaan. En minä halua viedä sitä näyttelyihin, oikoa sen häntää oikeaan asentoon enkä analysoida enkä kirjoittaa siitä.

Kr Kysy vielä jotain Vihaisista Nuorista Miehistä!!!

U: No, mitäs niistä VNM:stä?

K: Niin, sitä vaan, että olen niille kauhean vihainen, koska he haluavat hajottaa kaiken vain sen tähden, että hajoittaisivat. Se on ihan järjetöntä. Siinä ei ole mitään

mieltä. Mutta toisaalta ihmiset pitäisi säikäyttää kuoleentuneesta tilastaan ja poroporvarillisuudestaan. He eivät näe eivätkä kuule mitään. Heidät pitäisi saada puistelemaan päätään, niin kuin nämä runot juuri tekisivät. Kuitenkin se on aivan eri asia, kuin VNM:n pyrkimys. Tuntuu, että nämä ajatukset olisivat ristiriidassa, sillä minähän haluaisin tappaa Vihaiset Nuoret Miehet... mutta ...

U: Sinä haluat säikäyttää, herättää ihmiset AJATTELEMAAN, hajottaa ja sitten rakentaa uutta.

U: Muuten, mitä kuvittelet sadun tulevaisuudesta?

K: Se näyttää kauhean masentavalta nykyisin. Satukin on tehty automaattiseksi. On sarjakuvat ja piirretyt filmit, sellaista nappulasta painettavaa satua. Siinä on juuri se erehdys, että luullaan sadun olevan vain lapsille.

U: Sinun kirjasi todistaa kyllä muuta.

K: Toivotaan... Niin, modernista runoudestakaan ei riitä loppumattomiin uutta. Sadussa ovat ainakin mahdollisuudet rajattomat, koska siinä ei ole mitään sääntöjä. Satuhan on oikeastaan eräs runouden laji. Ehkä siitä voisi löytää oivan uuden alueen.

K = Kaarina Helakisa

U = Ulla-Maija Mesiäinen

S = Seppo Sirén

Itselleni, sen jälkeen kun olin laskenut 6 tuntia matemaattisia harjoituksia

Voi vanha järkeni

Hop Hop heponi

Käy jo nukkumaan,

riisu loimesi

Kop vanha kepakkohevoseni

ei sinulla paljon ratsastella,
vanha uninen polle —
Mutta tiedän että sinulla on sielu,
sielulla lentimet –
sielulla joka ei ole samaa hevosmassaa kuin sinä
    joka hyrisee ja kuultaa hiukan
Sielusi nimi on Mielikuvitus
eikä se ole keppihevonen
Se on uniratsu Pegasus
Laske se liikkeelle
anna sen lentää
Minä tartun sitä valjaista
ja riipun sen hännässä Hämmästyksen maahan.

Ptruu —
seis vanha keppipolle järkeni
pane jo maata
anna sinisen sielusi herätä, nähdä unia

Partiosta, rippikoululeiriltä

Partiomuisto

Eeva Lehtonen, Lappeenranta

Vuosina 1960-62 perheemme asui Heinolassa isän työn kutsumana. Siellä liityin partioon ja onnekseni sain vartionjohtajaksi Kaarina Helakisan. Kaarina oli idearikas, ihana, valoisa ja rakastettava persoona, idolini. Hän keksi kokouksiin paljon mukavia tehtäviä, hänen kirjallinen ja muu lahjakkuutensa tuli siellä hyvin esiin.

Erityisesti muistan erään kerran, kun hän kutsui meidät vartiolaiset eräänä viikonloppuna kololle, ei normaaliin kokousaikaan. Sinne oli järjestetty paljon ohjelmaa, koristelua ja ruokaa, taisimme lähteä vielä ulos retkeilemään kaiken kukkuraksi. Muistan kuinka iloisena palasin kotiin ja kerroin päivän tapahtumista. Kaarinan sisar oli muistaakseni mukana näissä kuvioissa.

Kaarinan äidin luona kävin usein hammaslääkärissä, suuri karkinsyöjä kun olin. Koko perheestä on jäänyt hyvät muistot.

Olen ostanut kolmen lapseni perheeseen Kaarinan kokoaman Pikku Pegasoksen, lukenut sitä lapsenlapsilleni ja tietysti hänen omia runojaan, rakkaimmat ehkä Magdaleena ja Lounatuuli.

Suuri suru tuli, kun näin lehdessä ilmoituksen hänen liian varhaisesta kuolemastaan. Hänellä olisi ollut niin paljon annettavaa Suomen lukukansalle.

Muistoja rippikoululeiriltä Vivamossa 1961

Mari Salonen

Kesällä 1961 olin Kansan Raamattuseuran järjestämällä rippikoululeirillä Lohjan Vivamossa. Leirille osallistui 67 tyttöä ja poikaa ympäri Suomen, kaukaisimmat Sodankylästä ja Amerikasta asti. Leirikoulun silloista vetovoimaa osoitti, ettei eräs poika perunut tuloaan, vaikka oli jalka kipsissä ja hän joutui liikkumaan kainalosauvoin.

Leirin johtajina olivat teol.kand Pirkko Turunen ja pastori Juhani Kalmanlehto sekä isosina nuoria opiskelijoita, mm. myöhemmin evankelistana tunnettu Kalevi Lehtinen sekä Veli-Pekka Toiviainen, Kati Lankinen ja Liisa Järvinen. Leirialueen Raamattuseuralle lahjoittaneet sisarukset Karin ja Mary Strähle olivat korkeasta iästään huolimatta mukana toiminnassa.

Leiriaika oli kaksi viikkoa. 1950-luvulla rakennettu leirikartano oli vailla mukavuuksia, mutta ei se haitannut viihtymistä. Yövyttiin tuvissa sekä isolla vintillä pojat ja tytöt erikseen, asioitiin puuceessa, peseydyttiin saunassa ja käytiin uimassa kauniilla säällä monta kertaa päivässä.

Säännöt olivat tiukat. Sortseissa ei saanut kulkea eikä tupakoida. Ne pojista, jotka kärehtivät salatupakoinnista, joutuivat siivoamaan tyttöjen puuceen. Alkoholin ehdoton käyttökielto ulottui ehtoollisviiniin, joka oli vahvaa mustaviinimarjamehua.

Helakisan Kaarina kuului 14 tytön pikkuryhmäämme, jota paimensi liperiläinen Liisa ”Liippa” Lavikainen. Muistan Kaarinan herkästi nauravana, pulppuavana, innokkaasti osallistuvana teininä. Päiväohjelma oli tiivis: kuusi oppituntia ja viisi ruoka- ja teetaukoa. Aamuisin isoset herättivät meidät laululla. Johanneksen evankeliumi, Apostolien teot ja Katekismus Tietolipas luettiin perusteellisesti ja tentittiin. Iltanuotiolle marssittiin Lohjanjärven rantaan, kääriytyttiin huopiin ja laulettiin isosten kitaransoiton säestyksellä. Hengelliset laulut, ”henksut”, tulivat rakkaiksi.

Juhani Kalmanlehto oli herkkä, rohkaiseva ja nuoriin vetoava sananjulistaja. Latautuneet iltanuotiot, luottamukselliset keskustelut pienryhmissä ja elämänarvojen pohdinta saivat monet uskonnollisen herätyksen valtaan ja tekemään ratkaisunsa. Leirikirkko oli osuvasti nimetty Särkyneen sydämen kirkoksi. Siellä oli Nakkilan kirkosta lahjoituksena saadut kapeat ja epämukavat puupenkit, jotka tosin piinasivat sanankuulossa.

Konfirmaatiossa istuin Kaarinan vieressä. Hän itki vuolaasti, mutta oli varustautunut vain pikkiriikkisellä nenäliinalla, joka pian oli ihan litimärkä. Minulla oli valtava, lakanan kokoinen miesten nenäliina, jonka pistin hänen käteensä. Kaarina oli helpottunut itkutyrskyssään.

Tilaisuuden jälkeen, kun perheet tulivat onnittelemaan ripille päässeitä, Kaarina kertoi punoittavin silmin äidilleen saamastaan avusta. Marjatta-äiti sujautti käteeni oman pitsinenäliinansa sanoen: ”Kaarina on niin herkkä ja puhkeaa itkemään helposti.” Tämä nenäliina on tallella rippimuistojeni joukossa.

Rippikoulun jälkeen hajaannuimme kotiseurakuntiiimme. Olin kirjeenvaihdossa isoseni kanssa ja kävin Vivamossa talvikinkereillä ja lakkiaisjuhlissa. Monesta vivamolaisesta tuli aktiivinen seurakuntanuori.

Helakisan Kaarinalta sain 29.12.1961 KH-monogrammein koristetussa kirjekuoressa omatekoisen uudenvuodentervehdyksen, onnenapila-hevosenkengän. Se ennakoi Kaarinan monipuolista kirjoittaja- ja kuvittajauraa.

Saksan kurssilta

Markku Jääskeläinen

Olimme - Kaarina ja minä - noin 30-40 lukiolaisen joukossa, jotka voittivat matkat, jatkokieliopetuksen ja perhekuukauden pohjoisen Saksan Bremenissä. Tuolloin oli pitkä saksan kieli vielä suhteellisen tavallinen ilmiö suomalaisten koulujen opetusohjelmassa. Goethe-instituutin kilpailu järjestettiin eri puolilla Suomea helmikuussa ja korkeatasoinen kielikurssi Bremenissä kesä-heinäkuussa. Meistä useimpien kohdalla oli kyse ensimmäisestä kunnan matkasta Euroopan sydämeen.

Olimme aika eliittitietoisia tyttöjä ja poikia, jotka voitimme pääpalkinnon eli matkan ja hienon kurssin. Meistä moni tuli seuraavana vuonna ylioppilaaksi korkein arvosanoin, ja sittemmin monista tuli professoreita tms.

Joukossamme oli heinolalainen vilkas ilopilleri, jonka saksan kieli tasoltaan ja idiomaattisuudeltaan oli omaa luokkaansa. Hän oli Kaarina Helakisa. Sanavarasto, ääntämys ym. olivat kuin äidinkielisellä. Tuollaisen tason saavuttamiseen juuri saksassa vaaditaan erityislahjoja.

Sittemmin tapasimme ohimennen Helsingin yliopiston käytävillä päädyttyämme sinne opiskelemaan.

Keskustelusta

Ylen Nuorten Radion haastattelu

Pentti Avomaa

MTV:n uutistuottaja, eläkkeellä (kirjoittanut mm. kolme tietokirjaa)

(Kaarinan kanssa käymästä kirjeenvaihdosta säilyneet kirjeet on luovutettu Helakisa-seuralle muutama vuosi sitten.)

Nuorena Lahden Lyseon lukiolaispoikana olin mielestäni kirjallisen urani huipulla, kun voitin Nuoren Voiman Liiton talvipäivillä Riihimäellä 1962 palkinnot sekä runo- että novellikilpailuissa. Runokilpailussa sain kolmannen palkinnon ja novellikilpailun peräti voitin – tosin suureksi yllätyksekseni, koska yksi lähettämäni runo oli arvioitu novellikilpailun puolella. Se oli syvästi kokeellinen ”runo”, jonka tyyliä ei ollut selkeää näkemystä arvostelijaraadilla. Eikä tainnut olla minullakaan. Se oli kuitenkin sivuseikka – palkinnot olivat pääasia.

Saavutus huomioitiin ison kuvan kera lahtelaisessa Etelä-Suomen Sanomissa, ja sen ansiosta aloin kirjoitella runoja ja novelleja mm. Nuoren Voiman Liiton lehteen ”Nuori Voima”. Kilpailuvoittoni ja kirjoittelujeni jälkeen Ylen Nuorten Radiosta otti yhteyttä toimittaja Riitta Lindegren, joka kertoi tekevänsä haastatteluohjelmaa nuorista lupaavista kirjoittajista. Minun nimeni oli tullut esille, kun hän oli tiedustellut sopivia haastateltavia NVL:n silloiselta toiminnanjohtajalta Pentti Palenilta. Haastattelu sopisi kuulemma sikäläkin sopivasti, että toinen haastateltava olisi kotikaupunkini Lahden lähellä asuva teinityttö, heinolalainen Kaarina Helakisa.

Nimi ei kertonut minulle mitään eikä sillä ollut merkitystäkään. Tärkeintä olisi huomio, minkä saisin Nuorten Radion haastattelun myötä. Suostuin siihen tietysti ilomielin.

Joskus jälkeenpäin pätkäilin, olisiko Kaarina ollut sen nimimerkin takana, joka samoilla NVL:n talvipäivillä voitti satukilpailun. Varsin poikkeuksellisesti nimittäin sadun kirjoittajien kilpailun voitti nimimerkki, jonka nimeä ei jostain syystä paljastettu. Voittaja oli ”Karvajalka”. Yleisradion Lahden pienessä studiossa tapahtuvaa haastattelutilannetta odotellessani mietin tietysti, millainen tuo toinen haastateltava olisi. Ainakin samanikäinen kuin minä. Pärjäisin varmasti hyvin, koska eihän Heinolasta voi tulla ketään, joka osaisi puhua jotain merkittävää nykykulttuurista. Poikaporukoissa naureskeltu Sysmän Vintturikin oli siellä päin, ja Vintturissa asui maalaisia, jotka ymmärsivät enemmän lypsypallista kuin kulttuurista!

Toisaalta nuorena poikalyseolaisena tutkat sojottivat joka suuntaan. Olihan tuo toinen samanikäinen lukiolaistyttö. Kannattaisi ainakin katsastaa, kunhan radiohaastattelusta on selvitty. Viisasta varmaan esittää melko radikaaleja kulttuurimielipiteitä – ja sitähan ne kai odottavatkin. Heinolalaistyttö on varmaan vanhan mitallisen runotyylin kannattaja.

Niinpä sitten haastattelupäivä tuli. Se jännitti ainakin minua, mutta haastattelijat – kaksi oikein Helsingistä varta vasten meitä varten tullutta toimittajaa – osasivat luoda varsin leppoisan ilmapiirin ja tasa-arvoiset vastausmahdollisuudet meille molemmille. Haastattelu meni kuulemma sikäläkin kivasti, että aikataulussa pysyttiin varsin hyvin – poisleikattavaa ei kuulemma ollut kauheasti.

Haastattelun jälkeen kättelimme haastattelijat ja lähdimme studioilta yhtä matkaa. Kaarina ei juurikaan ollut vastannut sitä mielikuvaa, minkä heinolalaisesta teinitytöstä olin mielessäni luonut. Luonteva keskusteluaihe oli äskeinen haastattelu: mitä tuli sanottua ehkä liian kärkevästi, minkä unohti sanoa jne. Mitään vuolasta keskustelu ei ollut, siinä oli puolin ja toisin varautuneisuutta, ja mitään henkilökohtaisia asioita ei tuotu esille. Ei myöskään kysytty toiselta.

Päätimme kuitenkin käydä kahvilla, koska Kaarinan bussin lähtöön oli vielä runsaasti aikaa. Vein hänet johonkin torin seutuvilla olevaan kahvilaan – nehän minä lahtelaisena tunsin.

Keskustelumme kahvipöydässä kulki samantyyllisenä kuin siihenkin asti, eli se oli ihan eri tasolla kuin mistä kaksi juuri tosiinsa tutustumassa olevaa nuorta yleensä juttelevat – jollain lailla paljon syvällisempää ja abstraktimpaa eikä yhtään henkilöön käypää. Esimerkiksi itsestään hän ei puhunut juuri mitään, kirjoittamisestaan sentään enemmän. Keskustelu kulttuurista oli hakevaa: toisen tiedon tasoa ja ”minää” peilattiin sen kautta, minkälaisia kirjoja oli lukenut.

Minkäänlainen treffailu ei tilanteesta syntynyt, eikä siihen kumpikaan edes pyrkinyt. Yhteistä oli vain kirjoittaminen, ja se määritteli varsin tiukasti keskustelun ja senhetkisen yhdessäolon rajat.

Käsitykseni heinolalaistytöstä muuttui kyllä ensikeskusteluista lähtien, kun sitä vertaa etukäteen luomaani mielikuvaan. Kaarina vaikutti paljon ikäistään kypsemmältä nuorelta henkilöltä, joka oli saanut hyvän kasvatuksen ja joka osasi keskustella perustellen omia kantojaan, mutta myös kuuntelemalla kohteliaasti muita. Tämä käsitys vahvistui, kun kävimme kirjeenvaihtoa ja kun kerran kävin häntä Heinolassa tapaamassa. Silloinkin istuimme kahvilassa parisen tuntia jutellen samoista teemoista kuin kirjeissämme. Kertaakaan keskustelu ei mennyt tyypilliseen ”me oltiin kavereiden kanssa iltaa viettämässä ja silloin tapahtui – usko tai älä sitä ja sitä”. Tällaista konkretiaa ei keskusteluihin tullut kertaakaan, vaan taso oli paljon korkeammalla, henkisellä puolella. Tuntui kuin hän olisi elänyt sen hetken konkretian ulkopuolella, muttei kuitenkaan missään satumaailmassa.

Tuonikäiset nuoret kapinoivat omilla tavoillaan, mutta Kaarinan kapinointi ilmeni käsitykseni mukaan älyllisenä pohdiskeluna ja kysymyksinä. Hän oli välillä hyvinkin kyllästynyt Heinolan poroporvarillisuuden ilmentymiin ja ahdaskatseisuuteen, mutta hän ei tuntunut kapinoivan sitä vastaan vaatetuksellaan, puheillaan eikä kirjoituksillaankaan. Jos kapinointia oli, hän osasi peittää sen hyvin.

Kirjeiden kirjoittelu hiipui vähitellen. Tuli ylioppilaskirjoitukset, armeija, muutto Helsinkiin. Helsinkiin tuli Kaarinakin, ja vaikka joskus olimme tokaisseet, että siellä varmaankin nähdään, niin sellaista ei tapahtunut. Molemmille tuli uudet ystävät, uusi kokemspiiri. Seurasin kyllä lehtien välityksellä Kaarinan kehittymistä merkittäväksi kirjailijaksi.

Toki minäkin elätin itseni ja myöhemmin perheeni kirjoittamisella, mutta Kaarinan saavutuksiin en yltänyt.

Haastattelijastammekin tuli merkittävä kirjallinen vaikuttaja, sillä hän työskenteli pitkään mm. Glorian päätoimittajana. Ehkä tuo haastattelunauha on vieläkin jossain Ylen arkistoissa pölyttymässä. Ja minä muistelen näitä tapahtumia nyt kesämökkilläni Hartolassa, jossa käsitykseni mukaan Kaarinakin aikoinaan nuorena teininä kirjailijanuraansa aloitteli.

Kaarinan kirjeet 1961-65

Syksyllä 1960 olin 16-vuotias ujo kirjatoukka pojankloppi, Tampereen lyseon, Rellun lukion ekaluokkalainen. Åke Blomqvistin tanssikurssin myötä vastakkainen sukupuoli oli alkanut kiinnostaa yhä enemmän. Meille tuli Nasta-lehti, jonka vanhoista numeroista selasin kirjeenvaihtoilmoituksia.

Löytyikin kiinnostava tapaus: minua kaksi vuotta nuorempi heinolalaistyttö, nimeltään Kaarina Helakisa, harrastuksinaan mm. lukeminen, kirjoittaminen, pianonsoitto, EI urheilu, joka halusi kirjeenvaihtoon suomalaisen tai ruotsalaisen (?) kanssa. Joululomalla laitoin hänelle kirjeen, jossa kysyin, kiinnostaisiko vaihtaa ajatuksia tamperelaispojan kanssa. Vastaus tuli aika pikaisesti:

'airuena' Kaarina I Kauhea lähetti kiertokirjeen (maisemakortti neljään ensimmäiseen osoitteeseen!) ja ilmoitti, että kirjekin seuraa kohta.

22.1.1961 *Arvoisa ystävä/ Dear Sakari (lue kumpi miellyttää)*

Aluksi Kaarina (jatkossa K) korjasi kirjeenvaihtoilmoituksen tietoja: ei se urheilu nyt niin kamalaa ole kaunoluistelua lukuun ottamatta (hän oli kaatunut ja loukannut itsensä). Hän ilmoitti suosikkikielekseen saksan (*ah sen kielen suloutta ja kauneutta...*) ja olevansa kuin kuiviin puristettu sitruuna kirjoitettuaan edellisellä viikolla 14 kirjettä ulkomaille saksaksi (huh, huh!!). K kommentoi meidän mahdollista kirjeenvaihtoystävyyttämme seuraavasti:

Rakastan pitkiä kirjeitä ja aion kirjoittaakin sinulle oikein sellaisia kilometriepistoloja, kunhan ennätän. - - Kuule, toivon, että voimme keskustella. Pidän ihmisistä, jotka osaavat ajatella. Ehkä väittelemmekin – sehän virkistää... On hyvä, että olet maskuliini, minun maailmani on niin kovin feminiininen: tipuluokka ja yksi sisko.

Tästä se alkoi. Onnekseni olin löytänyt hauskan ja fiksun tuntuksen kirjeenvaihtokaverin, tytön, joka vaikutti ikäänsä vanhemmalta ja jolla totisesti tuntui olevan sanan säilä hallussaan. Vähän mietitytti tuo 'kirjeenvaihtoammattilaisuus', jääkö häneltä aikaa muuhun kuin kirjeitten väsäämiseen.

5.2.1961 *Lieber Sakari*

Kirje, jossa oli liian vähän postimerkkejä (!), oli nyt hänen lupaamansa epistola, 12 sivua! Aluksi K ilmoitti mielipiteenään, että viikkohoroskoopit ovat roskaa, mutta luonnehoroskoopit pitänevät paikkansa. Rapuihmiset ovat äidillisiä, naisellisia, mutta vähemmän älykkäitä kodin ihmisiä. Es stimmt. Hmm, sanon minä. Mutta sitten seurasi pamaus (Heinolan, ei Viipurin):

Minä olen voittaja!!

Veni, vidi, vici.

Hän oli voittanut Nasta-lehden kirjoituskilpailusta koiran, collien, majesteetilliselta nimeltään Orator von Durchwald, jota Kimiksi kutsuttiin. K hehkutti syystäkin voittoa ja koiranpentuaan sivukaupalla, kirjeen lopussa hän tosin totesi tuon koirajutun olevan hurjan leuhkaa, tarkoitus ei ollut kylläkään (Excuse me!).

Olin kirjoittanut hänelle Seura-lehden toimittajan Rauno Pankolan erikoisista apartheid – näkemyksistä Etelä-Afrikassa. K:n kommentti: Näyttää tosiaan siltä, että mustat ja valkoiset eivät voi tasa-arvoisina elää samassa yhteiskunnassa. Huom. elettiin vuotta 1961.

K kertoi monisanaisesti rakkaasta kotikaupungistaan Heinolasta ja pyysi minulta vastaavaa kuvausta Tampereesta. Olin ilmeisesti edellisessä kirjeessä tölväissyt jotenkin Heinolaa (käpykylä?), koska K antoi mielikuvituksensa lentää kirjoittaen vastineeksi enemmän tai vähemmän onnistunutta Tampereherjaa.

10.3.1961 *Hallo, Paja-kala*

K kertoi Kimin vieneen hänen aikansa ”niin tyystin, etten edes sinulle ole kerinnyt kirjoittaa” ja jatkaa tyypillisen tyttömäisesti *Kyllä on kauheaa, että sinulla on nyt tilaisuus ryöstää viimeinenkin salaisuuteni: miltä minä raukka näytän. Oletettavasti Nastan maaliskuun numeroon tulee Kimin ja Kaarinan yhteishymy. Kuule, älä suotta vaivaudu lukemaan Nastaa.*

K on myös menossa tanssikurssille ja yrittää päästä kesäksi Saksaan. Kielikiistassamme (saksa vs englanti) hän antaa hiukan periksi:

Tietäen yläluokkalaisten poikien ihastuksen englanninkieleen muutan mielipidettäni siitä arvostellen sen arvosanalla 'herkkää korvaa vähemmän miellyttävä, jatkaen sitten ärsyttävästä luokkatoveristaan Olenko koskaan kertonut sinulle M-L:sta, josta (omien sanojensa mukaan) tulee näyttelijätär! Kyllä kai. Hän menee teatterikouluun, näyttelemisen on hänen kutsumuksensa, hän menee teatteriin ja filmiin – no niin, kyllä hän nälkätaiteilijaksi jää...

mikä oli johdanto teemaan 'ei yksi pääsky kesää tee': Nyt en puhu arvoituksia, vaan olen VIHAINEN NUORI NAINEN. Ihan totta, on raivostuttavaa, jos voittaa jostain lastenlehdestä suklaalevyn (tai koiran) tai saa aineesta kympin; ärsytetään, että 'tosta tulee kirjailija'. Inhoan sellaista! Suomen kamaralla on 10016 tyttölästä, jotka ovat hurmaantuneet kirjoittamiseen, mutta niin monta kirjailijataria ei tulla kuuna päivänä yhtäaikaan näkemään.

2.4.1961 *Teidän jalosukuisuutenne*

Äh, olin sitten siellä 3 illan tanssikurssilla. Kirjoitin aiheesta jopa aineen! Meitä oli loppujen lopuksi tasaparit, 70 päätä yhteensä, ja kymmenkunta jannua olisi tunkenut vielä itseään mukaan.

Vanhemmat olivat torpanneet hänen Saksanmatka-aikeensa. Puoli luokkaa puhuu tietysti matkoistaan. Kun on tällainen ilmapiiri ja minä olen vain oma arkinen sama itseni, päätän tehdä jotakin. Sen pitää olla jotain aivan suurenmoista, niin että kaikki ajattelevat, että onhan tuo Helakisan tyttökkin jotain. Mutta aina se jää tekemättä ja minä olen vain Kaarina. Kevät tekee vähän hassuksi.

Olin pari vuotta vanhempana ehtinyt K:a enemmän tutustumaan 'aikuisten' kirjallisuuteen ja halusin sillä briljeerata. Viimeksi olin lukenut Linnan Pohjantähden, joka oli tehnyt 16-vuotiaaseen järjestyvän vaikutuksen. K:n kommentti Linnasta: *Jollakin tavalla pidän hänestä, mutta toisaalta*

hän on sietämätön. En tiedä, miksi sanon näin, mutta niin vain on. On myönnettävä, että Linnan kirjat ovat 14-vuotiaalle tyttölapselle tosi kovaa tekstiä.

No, K ei halunnut jäädä pekkaa (Sakaria) pahemmaksi, vaan veti esiin D-kortin: Oletko lukenut Dostojevskiä? Minulla ei ole ollut aikomustakaan lukea arvon herran tekeleitä, mutta kun nykyään melkein jokaisen tyttökirjan päähenkilön sekä allekirjoittaneen kirjeenvaihtoveri-ttaren mielikirjailija on Feodor Mihailovitsh D., olen alkanut hermostua hänen salaperäiseen nimeensä niin, että päätin lukea Karamazovin veljekset. Jos tunnet nuo veikot, kirjoita bitte nopeasti, kannattaako heihin tutustua. Minulla on tietty ennakkoluulo teosta kohtaan, sillä kun äitini osti sen saadakseen hengenravintoa, hän ei jaksanut lukea sitä kuin parikymmentä sivua.

Olin kehottanut K:a kirjoittamaan modernin sadun. 'Moderni satu' olisi melko kiinnostava aihe. Kirjoittaisin joko jonkin ikivanhan Punahilkkan moderniksi uusittuna, tai sitten atomisadun, tai ehkä jutun sadun tyyliin kirjoitettuna, esim. temasta 'Margaret – Tony'. Hyviä ideoita, taisivat myöhemmin toteutuakin.

Nastan kuva oli tietysti kammottava eikä kirjoitukseni voittanut siksi, että olisi ollut hyvä, vaan siksi, että ainoakaan älykäs ihminen ei sattunut haluamaan koiraa itselleen.

- - -

Yllätys, yllätys, nyt seuraa kirjeenvaihdossa yli vuoden mittainen tauko, syy selviää kohta!

4.6.1962 *Herra Sakari Pajakkala, Tampere*

Saanko esitellä: olen koululainen Kaarina Helakisa; asustan nykyään Heinolassa. - - Todennäköisesti olemme joskus hamassa nuoruus- muinaisuudessa tunteneetkin toisemme. Mahtanetteko Te muistella jotain sellaista??? Kumminkin siitä lienee aikaa vierähtänyt, kun olemme viimeksi kirjeitse ottaneet yhteyttä. On hyvin mahdollista, että se oli Minun Löyhäpäisyteni, joka unohti kirjoittaa.

Mistä sitten johtunee, etten ole kirjoittanut, se on käsittämätöntä. - - ai tosiaan! taisin olla pikkuisen pihkassa yhteen tyyppiin, ajattelin, etten tarvitse enää kirjeenvaihtovereita ja katkaisin yhtä lukuun ottamatta kaikki kirjeenvaihdot. Sitten suutuin siihen yhteen ja päätin ruveta miesvihaajaksi. Uusia ihastuksen kohteita en ole koommin löytänyt, mutta viha on lientynyt itsestään, ja katuvaisena kirjoitan Teille tätä; niitä muita en enää aio ruveta rukoilemaan (ei maksa vaivaa, enkähän siksi toiseksi niin nöyrä jaksaisi ollakaan, että kymmenen edessä polvillani ryömisin...).

Sillä lailla! Kuka mahtoi olla K:n ensirakkaus, oliko se tämä lahtelainen kirjeenvaihtoystävä, Dostojevski-fani??

Olisihan tietysti mahdollista, että taas kohtaisin jonkun kamalan tyyppin, jonka takia olisin valmis myymään kaikki esikoisoikeuteni. Rohkenen kuitenkin väittää, että en aio toistaiseksi ryhtyä mihinkään hupsutuksiin, vaan siirrän käsikynkkäkumppanien etsimisen, siksi, kunnes lähdän

opiskelemaan ja siis siirryn ns. akateemiseen vapauteen. Myöhemmistä kirjeistä käy ilmi, että näin taisi todella käydä.

K:sta oli tullut TEINI, Heinolan Kaksoisyhteislyseon kuudesluokkalainen; hän oli perin ylpeä teiniydestään ja ilmoitti suuresti pitävänsä Teini-lehdestä. Käy ilmi, että kevään yo-kirjoituksissa oli 49 abista vain 23 hyväksytty, minkä takia 6. luokalle pyrkineistä vain alle puolet otettiin lukioon *ettemme enää joutuisi moista häpeää kärsimään.*

Vaativaton pyyntöni siis on, että mahdollisesti kirjoittelisitte minulle silloin tällöin edelleenkin. Valitan, ellei se käy päinsä. Jos minä jätin kirjoittamatta, syyhän on tietysti minun. Olkaa hyvä, kirjoittakaa sitten mahdollisimman epäystävällinen postikortti, jossa kieltäydytte jatkamasta minkäänlaista tuttavuutta – mutta kirjoittakaa PIAN. Minkä teet, se tee. Mulle on tapahtunut kamalasti, mistä pitäis kirjoittaa, mutta jos sä et niin.. Sietämättömässä odotuksessa Teidän K Helakisa

Olin aivan imarreltu. Eihän tällaiseen kirjeeseen voi olla vastaamatta, eihän!

5.7.1962 *Parahin Sakari*

Kirje tuli Heidelbergistä, jossa K oli vierailulla pitkäaikaisen kirjeenvaihtoystävänsä Claudia Hübsch'in luona. K:n mielestä Claudia on kertakaikkiaan kiva ja poikkeaa edukseen tyypillisistä saksalaistytöistä, jotka ovat tanssivia, sminkkaavia, miesten perässä juoksevia, kikattavia kanoja. Tämä arvostelu on kovin ankara. Niinpä, oliko mielipide hänen vai Claudian!? Claudian äiti vei tyttöjä melkein joka ilta konsertteihin, ja K oli vähitellen oppinut pitämään klassisesta musiikista. Heidelbergiä, sen linnaa ja kirkkoja, hän kuvaili vain muutamalla lauseella ja käski lukea lisää tietosanakirjasta, jos kiinnostaa.

Muistellemme Kaarinaa

Hänestä oli vapauttavaa kirjoittaa taas auf Finnisch, tuntee itsensä kielen herraksi. En tosiaankaan osaa sanoa mitään erikoisen henkevää ja vivahdusrikasta saksaksi, ja se on piinallista, sillä pidän henkevästä ja vivahdusrikkaasta kielenkäytöstä.

K kertoi menneensä lukion matikkalinjalle ja valinneensa ylhäisästi filosofian, psykologian, ranskan ja piirustuksen sekä 2 viikkotuntia vapaaehtoista englantia. *Vanhastaan muistelen, että englantia on hyvin lähellä sydäntäsi – ellei nyt muuan koiranomistajatar ole täysin irrottanut sinua kaikista muista sydänasioista.* Hmm, olin näemmä kertonut hänelle ensirakkaudestani Aulikista, jonka snautseria tuli tuona kesänä taluteltua ympäri Pyynikkiä.

K:lla oli Saksassa mukanaan viimeinen Teini-lehti, jossa olleen novellin 'Hän' päähenkilö muistutti kovasti minua. *Ellei novelli ole täysin keksitty, 'Hän' olet sinä. Kuva, joka sinusta on mieleeni muodostunut (tahattomasti – en yleensä luo tarkoituksella kuvia mieshenkilöistä sieluuni!) ja tämä*

'Hän' muistuttavat epäilyttävästi toisiaan. Onko erehdykseni täydellinen? Kyllä!! Mietin, että minkähänlainen ihannekuva minusta oli kirjeitteni perusteella K:lle muodostunut, olinko briljeerannut, tuonut itseäni tykö, vähän liikaa!!

23.7.1962 *Herra abiturienti!*

Claudia tuli Suomeen vastavierailulle. Helakisan perhe vei hänet laivamatkalle Saimaalle ja kolmeksi päiväksi Helsinkiin. K kummasteli ystävänsä käyttäytymistä: Koko ajan Claudia näytti happamista ajateltavissa olevaa naamaa ja laahasi jalkojaan. 'Tarkemmin ottaen mikään ei ole miellyttänyt minua täällä, Suomessa ei ole mitään omaa tai aitoa'. Suoraa puhetta, mitä ihmeellistä hän oli oikein odottanut? K oli selvästikin loukkaantunut ja intoutui pitämään hienon palopuheen maansa puolesta:

Tänä kesänä olen entistä enemmän huomannut, miten fiksu maa Suomi on. Kielemme, kulttuurimme, arkkitehtuurimme ja kaikki kansalta peritty vanha on oikeastaan aivan ihanaa. Ihan totta! Meissä on jotain karua, asumme syrjässä Suurenmaailman sivistyksestä ja olemme me, ja meillä on kaikenmaailman ihania asioita. Ilmeisesti (edellisestä johtuen) olen isänmaallisuuspinko l. kansalliskiihkoilija? En tiedä, mutta en esim. tahtoisi äidinkieleni olevan ainoakaan muu kieli.

Olin kirjoittanut K:lle ystävästäni ja luokkatoveristani Seppo Toiviaisesta, älyköstä, josta myöhemmin tuli Tampereen yliopiston nuorin tohtori ja kahden kauden taistolaiskansanedustaja. Yhdessä tuomitsimme Sepon ateismin, mutta hänen platonisen rakkauden ideastaan olimme jo eri mieltä, K kommentoi: *Ajatus tuntuu melko hyvältä, mutta varmaa kantaa ko. asiaan en ole ratkaisssut.* K luokittelee Sepon aivan oikein filosofiksi ja humanistiksi, josta epäilemättä tulee innostava ja mielenkiintoinen suomenopettaja, mutta *opettajan ammatti on minusta jostain syystä 'rautapaita', joka tekee mielenkiintoisimmastakin ihmisestä korpun. Sääli, jos sellaisesta ihmisestä tulisi tavallinen (tai lähes tavallinen) maikka.*

Ei tullut Seposta maikkaa, ei, vaan taistolaispoliitikko, missä roolissa hän sinisen (?) 'rautapaidan' sisällä ei lainkaan viihtynyt, vaan turhautui. Hän menehtyi sydäninfarktiin kesällä 2005.

K toivoi, että hänenkin koulussaan olisi ollut Sepon kaltaisia humanisteja, mutta ei: *Koulumme n. 400 poikaoppilaasta on 399 mielestäni mahdottomia ja Se ainoa ei ole henkilökohtainen tuttavani, mutta on ihmisenä kiinnostava, koska vihaa naisia (tyttöjä).* Hmm...

Tässä yhteydessä K kertoo tulevaisuuden haaveistaan mahtavassa manifestissaan:

Elleivät sovinnaisuuden ja terveen järjen kahleet, porvarillisuus ja ulkoiset olosuhteet täysin sido minua vastaisuudessa, ostan metsän jostain erittäin rauhallisesta paikasta, rakennan sinisen talon järven rantaan ja harjoitan iltaisin metafysisiä mietiskelyjä. Millä elän, on vielä ratkaisematon kysymys; myöskään en ole päättänyt, eläkö aivan erakkona (s.o. koiran kanssa) vai huolinko (huomaa sana!) miespuolisen hahmon kanssani majaan. (Mainio manifesti, laitoin oikein vahvennettuna).

Tuohon kirjeeseen en muistaakseni vastannut, valitettavasti. Kirjoitin keväällä 1963 ylioppilaaksi, pyrin ja pääsin TKK:n kemian osastolle, menin kesätöihin ja lokakuussa vapaaehtoisena suorittamaan asevelvollisuutta Jääkäripatteristoon Hämeenlinnaan. Niin että kiirettä piti. K:n kirjeisiin vastaamisesta oli vähitellen tullut aikaa ja keskittymistä vaativa ponnistus, ja niin se vain jäi. K:llehan itselleen kirjeitten kirjoittaminen oli hermolepoa!

Elokuussa 1964 JPsto oli tykistöleirillä Lapissa, pitkästyin ammuntojen alkamista odotellessa ja kirjoitin vihdoon 2 vuoden tauon jälkeen kirjeen K:lle, jonka laskelmieni mukaan piti nyt olla tuore ylioppilas. (Pieleen meni, hän oli vasta abiturientti.) Vastaus tuli nopeasti.

19.8.1964 K ihmettelee uutta 'heräämistäni' ja toteaa närkästyneenä, että on aivan kohtuutonta, että vastaa näin sukkelaan. *Kiitän kirjeestänne tk. 14. päivältä. Kaikesta huolimatta se oli hyvin iloinen yllätys. Olen saanut viime aikoina niin paljon Saksan ilmasto-olojen kuvauksia ja herzliche Grüsse, että oksettaa. Tykistöupseerikokelaan nuhraantunut kirje oli vaihteeksi virkistävä. Ei korulauseita. Ei erityisempää rasittavaa kohteliaisuutta. Tyylistä saattoi kyllä huomata, että kirjeen kirjoittaja ei ole koulupoika, vaan Suuri Sotilas. Ihan totta, pari vuotta sitten et ikinä kirjoittanut noin rehvästeleviä ja ylimielisiä kirjeitä. Kai se sotaväki sitten muokkaa ihmistä.*

Joka tapauksessa olet siis nyt hyvin huomattava henkilö, upseeri ja tupsulakkiylioppilas. Onneksi olkoon vain. Minä sen sijaan en tällä välin ole yhtään sen kummempaa kuin ennenkään. Oli varsin imartelevaa kuulla minun kuudesta ällästäni, mutta valitettavasti niitä ei ole ainoatakaan. - - Olen vasta oikeutettu kantamaan epiteettiä Abitura, mikä on jo ylhäistä sekini.

Vuoden kuluttua todennäköisesti ilmaannun Helsinkiin. Tiedän tarkalleen kaiken, mitä aion tehdä; kaikki on selvää ja ihanaa ja valmista. Ainoa probleemi on, mitä opiskelen. Minulla ei totisesti ole aavistustakaan. Pessimistinä uskon, etten ikinä löydä kunnolla omaa alaani ja elämäni menee myttyyn ynnä muuta. Haluaisin ehdottomasti tehdä jotakin kiinnostavaa, mutta en osaa sanoa mitään konkreettista, mikä minua huvittaisi. Vanhempani ovat tahtoneet minusta lääkäriä niin kauan kuin muistan, mutta minua ällöttävät nuo 99 % lääketieteen ylioppilaista, jotka lukevat, koska heillä on tiedossa 'turvattu taloudellinen asema' ja 'yhteiskunnallisesti arvostetumpi ammatti'. Tutkimuksen mukaan sekä Amerikassa että Suomessa ihailluin, arvostetuin, parhaana pidetyin ammatti on lääkärin. Uskoako siis moista silmänlumetta, totellako taikauskoisesti tilastoja. HAA. Pois se minusta! Olenhan vannoutunut humanisti.

Mutta entä jos menen historiallis-kielitetieteelliseen, tuohon massaan, keskinkertaisuuksien ja tulevien pikku kotirouvien kerhoon – minusta tulee ennen pitkää äkäinen, käreä, keski-ikäinen kieltenopettaja johonkin maaseutukouluun. Vai mitä?

Sano hyvä ihminen, mitä sinä suosittelet. Vuosi on hirveän lyhyt aika ja minulla on boksen sisustuskin jo valmiina.

Suoraa ja rehellistä, mutta turhautunutta ja mustavalkoista tekstiä; K tapansa mukaan kärjistää. Ja sama jatkuu: *Uskotko kulttuuripessimismiin? Minä melkein uskon. Ihmiset ovat masentavia. On hirveän kiittämätöntä parjata ympäristöään ja olosuhteita, mutta esimerkiksi tuo meidän luokka, pöh. Ehkä teidän luokassa oli kiinnostavampia ihmisiä – sellaisia, joista jotenkin virkistyy ja rupeaa ajattelemaan, että tää maailma on aika mainio paikka. Meillä ei ole. Meillä tulee typeräksi itsein.*

Minkälaiseksi sä kuvittelet opiskeluelämän? Minulle on sitä ylistetty niin valtavasti, että odotan siitä tosiaan JOTAIN, ehkä se ei sitten ole mitään. Kun sinä nyt astut opiskelevan nuorison, maan toivojen ja nuoren älymystön joukkoon, tee minulle se palvelus, että kerrot mitä se on.

K oli saanut stipendin kielikurssille Bremeniin. Kurssilaisilla oli perhemajoitus ja K joutui tekemään tuon rutiporvariperheen kanssa typerää camping-matkoja. Vapaa-aikaa kurssilaiset viettivät yhdessä. *En olisi ikinä uskonut, että sellaisia ihmisiä on. Me vain istuttiin ja puhuttiin ja meillä oli täydellistä. Ihmiset ovat kyllä maailman huvittavin, merkillisin, mainioin, hämmästyttävän ja hurmaavin asia – jos niitä vaan löytää – ja tietysti kirjeet, joissa on ihminen eikä fraaseja. (!)*

Olen käynyt vähemmän ujoksi kuin ennen. Estoton en suinkaan ole, tarkoitan, että ennen vanhaan olin hirveän säikkyyvää tyyppiä, vaikka sitä ei ehkä kirjeistä huomannut. Olen kirjoittanut näytelmän, joka esitettiin joulujuhlassa ja keväällä koulun yleisöjuhlassa.

Se oli satunäytelmäparodia, jossa sattuneesta syystä itse leijailin Satuprinsessana, miten LOIHTUISAA. Sen jälkeen olen kirjoittanut kaikenlaista sekalaista. Saduistani aiotaan tehdä kirja. Ehkä tämä on leuhkimista. Mutta sä olet niin turvallisen kaukana.

Lopuksi K ihmettelee, mikä se sellainen Konsta on (Konstalla oli tuolloin jo aika hintsusti aamukammassa!) ja kertoo omista lempinimistään: *Kansan suussa kulkeva epämiellyttävä lempinimeni on Kati, sedät ja tädit kutsuvat minua Muruksi. Saksassa minua puhuteltiin nimellä KATTI HELLAKISSA !!*

Olisin erittäin iloinen, jos vastaisit samalla nopeudella kuin mä. Ja se kyllä olisi oikeus ja kohtuus.

8.1.1965 'Laiturin heijastus veteen' (K:n piirros)

Pyydän huomauttaa, etten ole missään nimessä mitenkään sinua hyljännyt tai unhoittanut poies tai muuta. Korkeintaan sitä voisi nimittää laiminlyönniksi, mutta sekin olisi kohtuutonta, sillä kuten omasta nuoruudestasi muistanet, on abiturienttivuosi pakkotyötä ja kynnet veressä raatamista. Olen luonteeltani laiska, mutta kunnianhimoinen enkä erityisen tyhmä, joten asetan vähimmäisvaatimukseksi olla ainakin juuri ja juuri ällän ylioppilas. Ymmärtänet siksi kirjeellisen vaikenemiseni. Etpähän itsekään kirjoittanut ainoatakaan kirjettä mulle abivuotenas.

Kaiken tekee vielä pahemmaksi (tai paremmaksi) se, jos sattumalta julkaisee abivuotenaan kirjan. Onnen ja ilon säteilemä hohde tietenkin on omiaan lievittämään raadannan kauhuja, mutta kukaan

ihminen ei voi uskoa miten paljon ylimääräistä touhua kirjasta koituu. Muuten, ei sitä hohdetta ole muuta kuin oma autuaallinen iloni sen ilmestymisestä, mihin iloon minulla nähdäkseni on oikeus.

K:n ensimmäinen kirja Kaarina Helakisan satukirja (WSOY, 1964) oli ilmestynyt eivätkä K:n riemua hillinneet edes lähestyvät yo-kirjoitukset. Hienoa, K! Kirjan viimeistely oli vaatinut tosi paljon työtä, ja hän oli joutunut sen takia lintsamaan 3 viikkoa koulusta. *No, olihan minulla nuha.* Seuraava satukirja, Taikapuu, ilmestyi vasta neljän vuoden kuluttua.

K on nyt päättänyt valita humanistisen tiedekunnan, sillä olen totisesti humanisti sydänvereltäni. Sitä ennen minun on nieltävä tämän kevään myrkkypikari. Olen parasta aikaa hyvästelemässä ystäviäni kuten esim. sinua.

Tunnen itseni jonkinlaiseksi Juliaksi, joka ottaa myrkyä vapaaehtoisesti ja antaa haudata itsensä hautakammioon. Minä haudaudun kirjakammioon, ja enhän minä siihen kuole, mutta en voi juuri väittää elävänikään. Huhtikuun loppuun asti elän jonkinlaisessa valekuolleisuudessa, jossa mielikuvitus, yksityiset toimet ja oikea eläminen ovat kielletyt. Hyvästi elämä ja rakkaat ihmiset!

Millaista huikeaa draamaa K kehittääkään abivuodestaan! Lopuksi hän kuitenkin palaa maan pinnalle: *Tämä kirje on siis jonkinlainen ilmoitus, etten suinkaan aio lopettaa sinulle kirjoittamista.*

5.3.1965 'Erään soturin kuolema', miksei myös abiturientin, kuvitusta yhteen kansanballadiin (K:n piirros).

Hieno piirros tuli saatesanoilla: *Ole nyt kerrankin ystävällinen, että kirjoitat orvolle abiparalle edes 3 riviä.* Hänen oman toivomuksensa mukaisesti en ollut kirjeilläni häirinnyt kirjakammioonsa hautautuneen K:n lukurauhaa! No, ei se ihan niinkään ollut; good excuse, ei vain tullut kirjoitettua. Taisin lähettää hänelle rohkaisuviestin, mutta tähän päättyi kirjeenvaihtomme. Hävettää, kun ei keväämmällä edes tullut onniteltua tuoretta ylioppilasta, vaikka hän oli lähettänyt kukkatervehdyksen omiin yo-juhliini.

Millainen sitten oli kirjeenvaihto-Kaarina? *Olen luonteeltani laiska, mutta kunnianhimoinen enkä erityisen tyhmä!* Kun tähän lisää huumorintajun, mielikuvitusrikkauden ja avoimuuden, päästään jo aika lähelle. Mutta oli K:ssa myös särmää: Kaarina I Kauhea osasi aika ajoin olla kovin kriittinen, jopa ilkeä, neiti Suorasuu.

Lukijaa ehkä kiinnostaa tietää, tapasiko 2. vuosikurssin tekkari syksyllä 1965 kirjeenvaihtoystävänsä, Heinolasta innolla Helsinkiin omituista aineyhdistelmää opiskelemaan tullutta fuksityttöä, jolla oli boksen sisustuskin valmiina. Vihdoin! Ei tavannut.

Kirjeenvaihdon edetessä oli alkanut olla selvää, ettei meikäläisestä, ujonpuoleisesta tavis-tekkarista, todellakaan ollut K:lle käsikynkkäkumppaniksi saati sitten miespuoliseksi hahmoksi hänen siniseen majaansa järven rannalla. Maailmankatsomuskin oli tuolloin kodin peruja melkoisen

konservatiivinen, sangen maltilliseksi jäänyt kapinavaihe (!) tuli koettua vasta myöhemmin!
Ystävyyttä toki halusin jatkaa.

Miksi sitten en kuitenkaan tohtinut sopia treffejä Topelius-palkinnon juuri saaneen tulevan satukirjailijan kanssa. Ei K:lla olisi ollut mitään sitä vastaan, päinvastoin. Näin seitsemänkymppisenä voi jo olla rehellinen: yhtenä syynä rohkeuden peittämiseen oli kasvojen menettämisen pelko. Tapaamisessa pitkän kirjeenvaihdon luomat suomut olisivat pudonneet silmistä; puolin ja toisin, tietysti. Jälkikäteen se tuntuu hullulta ja harmittavaa, tottakai. Juteltavaa, kirjeitten päivitystä, opiskelijaelämävinkkejä ym, olisi taatusti riittänyt.

Ajattelin, että K:lle olisi hyvin sopinut poikaystäväksi joku kulttuuriradikaali, seppotoiviais-tyyppi. Eikä kulunut montaakaan vuotta, kun sellainen ilmestyi: Reijo Käkelä, teologi. Löysin netistä emerituspiispa Eero Huovisen arvion luokka- ja opiskelutoveristaan: 'paradoksaalinen yhdistelmä reiteviä puheita ja runollista herkkyyttä'! Toinen arvio: 'yhtä välkky kuin äksykin'! Kyllä vakka osasi kantensa valita.

Seurasin lehdistä K:n nousua koko kansan satutädiksi, mistä roolista hän ei näemmä lainkaan pitänyt. Elli-velli-karamelli –kirjaa meillä luettiin ahkerasti lapsille ja nyt uudelleen lastenlapsille. Maija, vanhin tyttäremme, muistaa pelänneensä ilkeää herra Hattua! Kaikesta 'edistyksellisyyden' painolastista huolimatta kirjassa on vetävä juoni ja lisäksi loistava kuvitus, mitä lapset mielellään katselevat. Näkee, että kirjan kirjoittamisen aikaan taistolaisuus ja hippiliike olivat voimissaan. Kuten kirjassa todetaan, Ellin kotikaupunki oli ihan totta, niitä on monta monta. Täällä Valkeakoskellakin ympäristöongelmat olivat 70-luvun alussa pahimmillaan, mutta ne ratkaistiin muilla keinoin kuin vähentämällä tuotantoa ja ajamalla Niilo Hakkarainen, meidän herra Hattumme, pois kaupungista. Ai niin, tämä olikin satu. Heh, heh.

Löysin yllättäen K:n kirjeet kenkälaatikosta joskus 2000-luvun alussa. Kirjoitin hänen tyttärelleen Riikalle kirjeen ja kehotin häntä yhdessä K:n Merja-siskon ja Reijo Käkelän kanssa kirjoittamaan äidistään elämäkerran. Olisin myös halunnut tietää, mitä K:lle oikein tapahtui huhtikuun lopulla 1998. En saanut vastausta. No nyt muistokirja toteutuu, hyvä juttu.

Kaarina Apu-lehden toimittajana

Sakari Pajakkala

Kävin Metso-kirjaston lukusalissa selaamassa Apu-lehden vuosikerrat 1969-72. Ei ollut niin kova homma kuin luulin! K oli merkattu lehden toimittajaluetteloon syksystä 1970 syksyyn 1972, sitä ennen hän avusti lehteä mm. toimittamalla Piinapenkki-palstaa.

K kirjoitti hyviä reportaaseja mm. koiranomistaja-poliitikoista, Timo Tiusasesta, Katriina Viljamaa-Rissasesta, Lasse Mårtensonista, Miss Skandinavia –kisoista ja tavarataloshow-tapahtumista. Olisi varmasti menestynyt tälläkin saralla. Asialinjasta poikkesi hauska juttu Radion sinfoniaorkesterin perinteisestä hyväntekeväisyysjuhlasta Vanhalla Ylioppilastalolla. Siinä K pääsi (päästettiin?) kunnolla revittelemään Hymy-lehdestä tuttuun tyyliin 'kulttuuriystävällisen kultapossukerhon hyväntekeväisyshypelöt, missä oli hyvä esitellä uutta tyttöystävää seurapiireille'!

Avun toimittajat kirjoittivat vuoron perään Päivän puheenaihe –palstalle, myös K kolmesti otsikoilla: 'Voiko opettaja olla erehtymätön ennustaja', 'Leikki ei ole leikin asia' (suunnitteilla olleesta leikkineuvostosta) ja 'Älä välitä yksityisalue-kylteistä, marjamies!' Lähetin näistä ja yo. hypelöjutusta kopiot Katrille arkistoitavaksi.

Kenen joukoissa seisoi, Kaarina

Kirjeitä referoidessani mietin, mitä mahtoi tapahtua porvarillisuutta vieroksuvalle humanistille 70-luvun edetessä tai K:n omin sanoin: kun 60-luvun yleisradikalismista tultiin tietoisempaan poliittiseen ajatteluun... No, tiesin minä hänen puoluekannakseen miehensä tavoin SKDL:n, mutta kaipasin hieman perusteluja. Ja olihan puolueessa useampia leirejä...

Kaarinaasta tehdyistä haastatteluista löytyy kirjallisuusviitteet. Luin Metsossa muutaman naistenlehdissä olleen jutun; niissä politiikka oli ollut selvästikin aiheena tabu. Mutta sitten tärppäsi: Mattiesko Hytösen taitavasti tekemä haastattelu Hesarissa 22.1.1978 otsikolla 'Vuorossa uusi humanismi'. Artikkelin varsinainen aihe oli 7 naistaiteilijan saama apuraha lastenkulttuurinäyttelyä varten.

Aluksi K moittii suomalaisia lastenkirjailijoita lasten kosiskelusta ärsykkeillä rymistelemällä ja yhteiskunnallisesta sinisilmäisyydestä verraten tilannetta DDR:ään ja Tshekkoslovakiaan, joissa alkuun vallalla olleesta naivistisesta koulumestari-aisuudesta ollaan nyt pääsemässä.

Sitten tulee niitä kaipaamiani perusteluja: *Perimmältäni minä työssäni rakennan sosialismin aineksille. Viime kädessä kaikilla ihmisillä pitäisi olla mahdollisuus oikeaan ihmisarvoiseen elämään sekä toteuttaa itseään mahdollisuuksiensa mukaan. Mikään muu kuin sosialismi ei tätä toteuta... Kuitenkaan jokaisen pienen runon ei tarvitse olla taistelulaulu.*

Humanismi on hänen mukaansa myös sanana tullut takaisin. Viime vuosikymmenen vieroksutusta korulause-humanismista on nyt kypsytty oivaltavampaan ja laajaperspektiivisempään ajatteluun... Puolueettomasta humanistista on kehittynyt puoluehumanisti. Huh, mitä sitten tarkoittaneekaan? Tätä lukiessa taisi monella porvarillisesti ajattelevalla Kaarina-fanilla mennä aamukahvi väärään kurkkuun!

Onneksi haastattelun loppuksi tulee esiin kirjeistä tuttu filantrooppi-K: *En näe mitään poliittista puoluetta tai yhteiskuntajärjestelmää itseisarvona, vaan kaiken mitta ja päämäärä on ihminen.*

Claudian ja Kaarinan kirjeenvaihto

Claudia Hübsch, suomentanut Merja Somiska

Olin 1. joulukuuta 1959 ostanut vihanneksia joulupyhiä varten. Sehän oli aikaa ennen supermarketteja, ja myyjätär käytti käärepaperina aikakauslehden sivuja. Silmäilin lehteä pitkästyneenä. Se oli Burda-muotilehti, ja siellä nuori suomalainen tyttö etsi kirjeenvaihtoveria oppiakseen saksaa. Suomi tuntui minusta tosi eksoottiselta – tuohon aikaanhan matkustettiin korkeintaan maalle sukulaisten luo. Kirjoitin heti kirjeen.

Kirje saapui Heinolaan uudenvuodenaattona. Kaarinakin oli varmaan pitkästynyt, sillä hän vastasi minulle heti. Tämä oli ensimmäinen niistä lukemattomista kirjeistä, joita me kirjoitimme melkein neljäkymmenen vuoden ajan.

Aluksi kirjoittelimme lähinnä koirista, sillä pian Kim-koira tuli perheeseen. Mutta sitten kerroimme toisillemme kaikki salaisuudet, mitä nuorilla tytöillä on. Jatkossakin Kaarina tiesi minusta enemmän kuin perheeni, ja luulenpa, että tiedän hänen elämästään sellaisia asioita, joita kukaan muu ei tiedä. Meidän kirjeenvaihtomme oli kuin elävä päiväkirja, jolta saa myös vastauksen. Kirjeet saattoivat olla yli kaksikymmensivuisia. Meillä oli ihan oma kieli, jota kukaan muu ei ymmärtänyt; sanaleikkejä, lyhennyksiä, vitsejä. Kirjeet sisälsivät perusteellisesti kerrottuja rakkaustarinoita.

Kaarina kertoi paljon myös työstään, ja siitä innostuneena aloin opiskella suomea Kölnin yliopistossa. Niin Elli Velli Karamellista syntyi saksankielinen *Tine Biene Mandarine* – Kaarina nauhoitti saksankielisen raakakäännöksen ja minä kirjoitin sen sitten kirjaksi. Valitettavasti se ei ollut suuri menestys Saksassa – aika ei ollut kypsä ympäristöongelmille, ei ainakaan lastenkirjoissa. Emme saaneet myöskään kustantajaa innostumaan ”Sinisistä kissoista”.

Yritimme tietysti tavata mahdollisimman usein. Jo vuonna 1962 Kaarina vietti joitakin viikkoja Heidelbergissa, ja suoraan sieltä matkustimme molemmat Suomeen. Alku-ujous kesti vain puoli tuntia. Sen jälkeen puhuimme aamusta iltaan. Kirjeenvaihtovereista oli tullut parhaat ystävykset. Vielä vuosia myöhemmin Kaarina kertoi tuolloin oppineensa tuntemaan ja rakastamaan Saksassa kolme asiaa: klassista musiikkia, joogaa ja hapankaalia. Kaarina kävi luonani Wienissä, kun olin siellä töissä, ja myöhemmin Kölnissä kun olin jo naimisissa.

Kirjeenvaihtomme ei katkennut silloinkaan, kun meillä molemmilla oli perhe, mutta yli kymmenen vuotta kului niin ettemme tavanneet. 1994 vietimme joitakin päiviä Amsterdamissa tavataksemme

toisemme jälleen. Ja heti vaihdoimme taas luottamuksellisia salaisuuksia. Päätimme, että noin pitkää taukoa tapaamiseen ei saisi enää tulla. Kaarina kävikin vielä kerran luonani Heidelbergissa.

Erityistä hupia meille tuotti pieni kilpailu: kumpi löytää toiselle joululahjaksi tai syntymäpäiväksi kamalimman, rumimman kitschisimmän lahjan? Niinpä vielä nytkin minulle käy usein niin, että kun näen näyteikkunassa jonkin hirvityksen, ajattelen kauhistuneena ja samalla innostuneena automaattisesti: ”Tämä minun on lähetettävä Kaarinalle!”

Sanotaan, että ihminen kuolee vasta sitten, kun kukaan ei enää häntä ajattele. Niin kauan kuin minä elän, elää Kaarina myös Saksassa.

Opiskeluajalta

Opiskelumuisto

Kari Mäkilä

Opiskelin Helsingin yliopistossa germaanista filologiaa (eli saksan kieltä ja kulttuuria) 1960-luvulla. Eräs opiskelutovereistani oli Kaarina Helakisa. Tuohon aikaan opintoihin sisältyi runsaasti saksan kielen historiaakin.

Kerran Kaarina Helakisa ilmaisi keskiyläsaksan luennolle tullessaan pahoittelunsa sen johdosta, että hän ei edellisellä kerralla voinut olla läsnä opetuksessa. Kurssin vetäjä apulaisprofessori Eero Alanne sanoi siihen hyväntahtoisesti: ”No onko sitä taas tullut kirjoitettua niitä satuja?” Minulle valkeni vasta vuosia myöhemmin professori Alanteen sanojen sisältö, sillä en vielä tuolloin tiennyt, että Kaarina kirjoitti satuja ja runoja.

Opiskelumuisto

Marja Schulman, Psykologi, lasten ja nuorten psykoterapeutti VET, kouluttaja

Opiskelimme samaan aikaan Helsingin yliopistolla germaanista filologiaa 1960-luvun lopulla. En tiedä kuinka pitkään Kaarina luki ainetta, mutta olisin jopa saattanut lopettaa koko aineen opiskelun, jollei Kaarina olisi ollut mukana. Oma mielenkiintoni alkoi siirtyä psykologiaan. Suoritin lopulta cum lauden.

Jouduimme paneutumaan germaaniseen kirjallisuuteen ja mm. *Nibelungin laulun* alkutekstiin alkukielellä. Kieli oli niin vaikeaa, että sisältö olisi jäänyt tavoittamatta ja ote olisi herpaantunut, jollei Kaarina omalla innostuksellaan olisi auttanut avaamaan tekstin sisältöä. Muodostimme lukupiirin ehkä Kaarinan ehdotuksesta. Hän teki minuun suuren vaikutuksen.

Tulin tietoisiksi hänen poikkeuksellisesta lahjakkuudestaan ja olen ilolla seurannut hänen kirjallista tuotantoaan. Mutta myös surrut hänen ennen aikaista kuolemaansa.

Kaarinan *Iitalaulu Riikalle* luettiin äskettäin Varhaislapsuuden vuorovaikutuspsykoterapeuttien valmistumisjuhlassa. Hänen tekstinsä elävät ja koskettavat ihmisiä!

Teatteriesityksistä, konserteista

Schiivoavat serafit

Jorma Markkula

Toimiessani Joensuun korkeakoulun Savonlinnan Opettajainkoulutuslaitoksessa viransijaisena työhön kuului jonkin lastenkulttuuriprojektin toteuttaminen. Ohjasin Savonlinnassa v. 1980 Kaarina Helakisan näytelmän *Schiivoavat serafit* yhteistyössä Opettajainkoulutuslaitoksen lastentarhanopettajaoppilaiden kanssa.

Musiikki oli samaa kuin Ylioppilasteatterin esityksessä, siis Kaj Chydeniuksen, ja toteutus oli oppilaiden vastuulla. Esitys toteutettiin laitoksen tiloissa, jotka silloin sijaitsivat päärakennuksen ulkopuolella.

Näytelmää esitettiin Savonlinnan lastentarhojen lapsille tilausnäytäntöinä. Suuri yleisö sai nähdä sen ensi-illassa samassa paikassa. Menestys oli hyvä! Arvostelu julkaistiin mm. Savon Sanomissa. Esitys tuotti oppilaiden luokkaretkeä varten taloudellisesti hyvin, ja tuotoista maksettiin Työväen Näyttämöiden Liiton kautta tekijäoikeuspalkkiot!

Schiivoavien serafien kissa

Päivi Lehto

Laajavuoren koulussa Vantaalla esitettiin 70-luvulta Schiivoavia Serafeita. Suuri joukko meitä pieniä koululaisia oli valjastettu mukaan näytelmään. Oma roolini oli kissa. Häntäkin tehtiin, rakennettiin puuvillapötkylästä, jonka sisään ujutettiin rautalanka.

Säpinä oli kova. Jännitys oli niin valtava, että sairastuin ennen ensi-iltaa, enkä koskaan päässyt varsinaiseen esityksen.

Kommelluksia kesäkuumalla Silakkakissoissa!

Harald Olausen, Kirjailija

Kotkassa Langinkosken kesäteatteria 70- ja 80-luvuilla pitänyt Kotkan seudun kansannäyttämö valitsi kesän 1978 lastennäytelmäksi Kaarina Helakisan satama- ja työläiskaupungin henkeen sopivan yhteiskunnallista eetosta uhkuvan *Silakkakissat*.

Olin näytellyt Langinkosken koulun edellisvuoden joulujuhlissa Maisterin kissa -näytelmän pääosan, minkä takia minua pyydettiin mukaan näyttelijäksi *Silakkakissoihin*. Oli jännittävää päästä pikkupoikana näyttelemään oikean kirjailijan kirjoittamaan ja oikean teatteriohjaajan ohjaamaan näytelmään elävän yleisön edessä.

Esiintymiskokemustahan minulla oli, kuten sadoilla muillakin ikäisilläni kotkalaispojilla. Olimme olleet ”elokuvanäyttelijänä” Kotkaan sijoittuvassa televisioelokuvassa *Lapsuuteni*, joka perustui kirjailija Toivo Pekkasen kirjaan. Dramaturgina toimi Jorma Savikko, ohjaajana Rauni Mollberg.

Kun olimme saaneet näytelmän yhdessä ohjaajan kanssa esityskuntoon, oli vuorossa puvustus. Se olikin helpoin osa. Meidän piti hankkia yhdet Hyvonin pitkät valkoiset alusvaatteet ja ommella sinne tänne laikkuja, viiruja, palloja ja mitä nyt kukin pikkukisu itse halusi, alushousujen takaosan tärkeää häntää unohtamatta ”Sillä emme esitä nyt tällä kertaa Pekka Töpöhäntää! Ja pojat muistavat sitten ommella sepäluksen kiinni, ettei tule kesken näytelmän ikäviä yllätyksiä – vaikkakin ilmeisen pieniä!”, hän nauroi lopuksi.

Täytin ensi-illan aikaan 16 vuotta. Koko kesä oli mennyt kesäteatterilla näytelmän parissa. Silakkakissat osoittautui suurmenestykseksi ja katsomot olivat jatkuvasti täynnä. Erään esityksen alussa ohjaaja kertoi näytelmän kirjoittajan istuvan katsomossa. Se veti puihin koko porukan. Kaikille tuli kova ramppikuume, ei vähiten minulle, joka esitin näytelmän kakkospääosassa Kalle-nimistä työnjohtajakisua. Hänellä oli paljon puherepliikkejä.

Minua jännitti niin kovasti, että ravasin jatkuvasti pissalla kulissien takana. Juuri ennen näytelmän alkua kävin nopeasti nurkan takana ja myöhästyin hieman ensimmäisestä kohtauksesta, missä kaikki lauloivat näytelmän tunnuslaulun yhdessä.

Seisoin kuitenkin onnekseni omalla paikallani. Kun laulun viimeiset sanat olivat kajahtaneet ja näyttämön ylle oli laskeutunut hiljaisuus, kuului pienen tytön heleä ääni: ”Äiti. Ton yhden kisun pippeli näkyy!” Aluksi kukaan meistä ei reagoinut mitenkään tytön huomioon. Mutta sitten tyttö nousi ylös, toisti väitteensä ja osoitti sormellaan minua kohti.

Kaikkien katseet kääntyivät minuun, ja tunsin kuinka puna nousi kohisten kasvoilleni. Huomasin kauhukseni pikkutytön olevan oikeassa. En ollut muistanut ommella sepalustani sittenkään kiinni, mistä sain esityksen jälkeen ohjaajalta satikutia.

Kaarina Helakisa ei itse ollut tapahtuneista moksiskaan. Päinvastoin. Hän näytti tyytyväiseltä ja säteili meihin epäonnesta täriseviin ja häpeileviin silakkakissoihin tarttuvaa elämäniloa ja sydämellisyyttä.

Ehkä silläkin oli osansa, että oli kaunis ja pilvetön hellekesäpäivä. Tunnelma oli rento ja hyväntuulinen. Monen monituiset esityksestä kotiin lähtöä tekevät lapset kirmailivat vielä pitkään näyttämöllä silakkakissoja leikkien ja näytelmän tunnuslaulua laulaen.

Konserteista ja sävellyksistä

Vega Välitalo

Esitimme 2001-2003 kymmeniä Helakisa -konsertteja Lyyran Tähtikuvio -orkesterilla, jonka solistina oli Johanna Iivanainen. Konsertit toteutettiin Konserttikeskuksen kautta kouluissa ympäri Suomea. Kuulijat saivat osallistua jokaiseen lauluun jollakin tavalla: laulamalla, leikkimällä ja liikkumalla mukana.

Vuoden 2001 helmikuussa oltiin aloittelemassa Pohjois-Karjalan kiertuetta Iiomantsissa. Harjoiteltiin sunnuntai-iltana viikon konsertteja varten. Hauskinta oli kun jokainen lauloi säkeistön ja ehdotti koreografian *Tällä lailla herrat/rouvat ratsastaa* -lauluun. Kaikki sujui ihan hienosti ja siististi, mutta kun saksofonistimme lauloi säkeistön *Tällä lailla talonpojat ratsastaa*. Ei voitu muuta kuin nauraa kokoushuoneen pöydillä ja lattioilla. Mies kärsi selkävaikeuksista ja oli menossa leikkaukseen. Hän joutui käyttämään selän tukena kureliivejä. Kun säkeistö alkoi, hän otti kureliivit pois ja alkoi käyttää niitä ratsupiiskana.

Vuoden 2001 keväällä oltiin viikon verran kiertämässä Oulun kouluja. Hönttämäen alakoulussa herkistelimme Pienen pieni enkeli -laululla ja kellopelin soundilla soitimme popahtavaa alkusoittoa. Ensimmäisten sävelten aikana kehitysvammainen tyttö lähti liidellen kävelemään pitkin salin reunaa. Vaikka hänen nimensä ei ollut Tilta, niin kaikki tajusimme, että hän oli enkeli.

Syksyksi 2015 suunniteltiin Helakisa -konserttia, johon sävelsin ja sovitin lisäksi uusia lauluja teoksesta *Niille joilla on nauravat korvat*. Uusia lauluja syntyi maaliskuussa 2015 noin 50.

Sisaren ja ystävän muistoja

Muistoja Kaarina Helakisan lapsuudesta ja nuoruudesta

Merja Somiska, Kaarina Helakisan nuorempi sisar

Lapsuudenkotimme 1950-luvun pienessä Heinolassa oli kerrostalo torin tuntumassa. Heinola oli kodikas puutalokaupunki, jonka kaduilla kuului markkinapäivinä hevosen kavioiden kopse. Kotitalomme oli vanha ja sokkeloinen, mitä mainioin paikka mielikuvitusleikeille. Isossa puutarhassa kasvoi omenapuita ja marjapensaita, ja valtavien halkopinojen suojaan oli helppo piiloutua. Naapurin tyttöjen kanssa leikkiessämme Kaarina oli yleensä johtaja, sekä ikänsä puolesta että mielikuvituksensa ansiosta.

Joskus pääsimme Hartolaan äidinäidin eli Mamin luo. Mami asui Ruskealan talon sivurakennuksessa. Kaarina oli oikein Mamin tyttö. Mami luki ääneen Kaarinalle Grimmin satuja kaikkine hirveyksineen, sensuroimatta mitään. Mielestäni noiden satujen kieli on vaikuttanut vahvasti Kaarinan satujen kieleen. Joskus esitimme näytelmiä. Kaarina keksi juonen, vanha sänkypeitto toimitti esiripun virkaa ja Mami loihti jostain puvustuksen. Lavasteet rakensimme yhdessä. Aaltopahvista sai mainioita rakennelmia. Liisa-täti (Anna-Liisa Ruskeala, äidin sisar) heittäytyi täysin mukaan. Hän oli erityisen taitava pelottavissa rooleissa. Mamin leipoma hiivaleipä paksun voikerroksen kera ja lasillinen tuoretta paksua maitoa olivat paras välipala mitä ajatella saattoi.

Seinän takana asui Raija, Kaarinan ikätoveri. Kolmisin leikimme paperinukeilla, jotka leikattiin Mamin Seura-lehdistä. Nämä nukkepolot joutuivat usein laihdutuskuurille, vyötäröä leikattiin yhä ohuemmaksi ja ohuemmaksi. Tuloksena saattoi olla kaunottaren katkeaminen kahtia.

Mamin pihalla oli tuuhea syreenimaja, mainio paikka salaisille leikeille. Niissä Kaarina halusi köyhän tytön osan, Raija taas oli rikas rouva. Minut taidettiin panna palvelijaksi heille molemmille. Olisikohan Kaarinan köyhä tyttö saanut esikuvan tyttökirjoista, joita hän ahmi. Salainen puutarha, Iris rukka, Selja-kirjat, Runotyttö...

Heinolan kirjasto tuli meille tutuksi. Kävelymatka sinne tuntui pitkältä – muutaman korttelinhan se oikeasti oli. Siellä vallitsi ominaisuus, josta tuli hyvä mieli; pian saisimme taas uutta luettavaa. Kirjaston täti leimasi lainattavan kirjan hurmaavalla leimasimella, joka piti napsahtavan äänen. (Päätin silloin, että haluan kirjastonhoitajaksi, mikä ei toteutunut.) Lasten osastolta sai lainata kaksi kirjaa kerralla. Kirjaston seinällä oli kyltti, jossa kiellettiin viemästä kirjoja kotiin, jossa on KULKUTAUTEJA. Me sanoimme kirjastoa ”lainastoksi”. Oi sitä kutkuttavaa tunnetta, kun

palasimme kotiin kirjakasseinemme, saimme ehkä kuumaa kaakaota ja vastaleivottua omenapiirakkaa. Uskollinen kotiapulainen Mirjami oli ne meille valmistanut. Mirjami vaikutti vahvasti elämäämme ja lapsuuteemme. Äitihän teki hammaslääkärin työtään kaksitoista tuntia päivässä, joten apulainen oli välttämätön.

Kaikkia kirjoja ei toki tarvinnut lainata. Kirjoja saimme joulu- ja syntymäpäivälahjoiksi. Kaarina keskittyi lukemiseen niin, ettei hän nähnyt eikä kuullut mitään muuta. Jos hänelle joku jotain sanoi, kuului sohvannurkasta vain ”hmmmm” tai ”ihan kohta...”. Meidän perheessämme lukemista ei pidetty laiskotteluna. Kukaan ei hätistellyt hiihtolenkille tai urheilemaan, oli ihan sallittua istua nenä kirjassa, niin kuin Lauri-isä sanoi.

Vuosikymmen vaihtui. Kaarinan kirjoitusharrastus alkoi muuttua yhä tärkeämmäksi. Nuortenlehti Nasta julkaisi kirjoituskilpailun, jossa pääpalkintona oli collie-koira. Kaarina osallistui kilpailuun. Mahdollista voittoa varten tarvittiin vanhempien allekirjoitus, jossa hyväksyttiin koiran vastaanottaminen perheeseen. Ei Kaarina kertonut vanhemmillemme mitään, vaan väärensi tyynesti äidin allekirjoituksen paperiin. Myöhemmin sitten isälle soitettiin, että nyt olisi koira tulossa. Isä luuli, että äiti on tietoinen asiasta, ja kirjoitti viestilapun olohuoneen pöydälle: ”Musta vai ruskea?” Äiti taas ei tietenkään ymmärtänyt, mistä on kyse, siis otammeko mustan vai ruskean collien. Kaarina tunnusti pikku kepposensa, valittiin musta koira ja se haettiin jostain Seutulana perukoilta. Kim-koirasta tuli rakas pitkäaikainen perheenjäsen. Kun se sitten 70-luvulla täytyi saattaa viimeiselle matkalleen, isä ei pystynyt viemään sitä eläinlääkäriin. Mirjami hoiti senkin kauniisti.

Lukemisen ja kirjoittamisen lisäksi harrastimme molemmat pianonsoittoa. Kaarina oli tietysti vanhempana ensin minua edellä, mutta kun sitten edistyin, aloin soittaa Kaarinan läksykappaleita. Hän oli niistä tosi mustasukkainen. ”Et saa soittaa MINUN KAPPALEITANI!” Joskus yläluokilla soitimme koulun kevätjuhlassa nelikätisesti Dvorakin slaavilaisen tanssin. Se oli yhteisen pianismimme huipentuma.

Lukioaikana ilmestyi kuvaan mukaan poikia, tietenkin. Isä ei sellaista ollenkaan ymmärtänyt. Hän oli esikoistyttyärestään mustasukkainen. Hän ihmetteli äidille: ”Mikä noihin tyttöihin oikein on mennyt? Juoksevat kaupungilla ja kaiken maailman KONVENTEISSA (niinhän teinikunnan juhlia kutsuttiin). Ennen he viihtyivät kotona ja LIIMASIVAT ja mitä kaikkea...” Liimaamisella isä tarkoitti niitä mittavia askartelu- ja käsityösesioita, joita meillä iltaisin oli. Äiti ymmärsi paremmin, mihin tyttäret katosivat. ”Liimaamisesta” tuli meille kilttien tyttöjen harrastusten symboli.

Käden työt eivät silti loppuneet, vaikka me kasvoimme teini-ikään. Ne vain muuttivat muotoaan. Kaarina opetti minullekin sen periaatteen, että laiskoin käsin ei saa oleskella. Televisio oli tullut, ja sitä katsellessa piti ehdottomasti tehdä käsitöitä. Tai sitten neuloimme ja virkkasimme, ja toinen luki ääneen. Suosikkeja lukulistalla olivat Shakespearen Romeo ja Julia sekä Kesäyön unelma. Taskukirja, jota luimme, on minulla vieläkin repaleisena hyllyssä, moneen kertaan teipattuna.

Kaarina oli yöeläjä. Hän kirjoitti öisin, ja myös kuvat ja muut käden tuotteet saivat vauhtia öiseen aikaan. Joululahjavalvoiset olivat kirjaimellisesti valvojaisia. Ne loppuivat vasta aamun sarastaessa, ja joulukuussa päivä valkenee myöhään...

Mutta yöllä voi tapahtua muutakin jännittävää. Oli kevätkesä. Kaarina oli jo saanut ajokortin, ja ihme kyllä isä lainasi meille valkoista Opel Kadettia, jotta pääsimme lähtemään kaksin Hartolan mökille Tervatorpalle. Lähdimme matkaan joskus aamuyön tunteina. Vähän ennen mökin tienhaaraa on korkea mäki, jossa kulkee pieniä sivuteitä. Sinne Kaarina ohjasi auton. Kiipesimme mäen korkeimmalle huipulle. Aurinko oli juuri nousemassa. Kaarinan ehdotuksesta lauloimme kaksiaänisesti ”Jo valkenee kaukainen ranta”. Se kohta, missä sanat menevät ”ja koillisest’ aurinko NOO-O-OU-SEE”, on erityisen ihana, siinähän melodiakin nousee. Laulettuamme lähdimme mökille, varmaan nukkumaan tämän elämyksen jälkeen.

Koulunkäynti ei tuottanut Kaarinalle vaikeuksia. Tietääkseni hän oli aina luokkansa paras. Urheilu oli ainoa kouluaine, jossa hän ei varsinaisesti loistanut, eikä kyllä halunnutkaan loistaa. Sitten kävi ikävä tapaus. Kaarina oli luistelemassa ja putosi suoraan istualleen kovalle jäälle. Häntäluuhun tuli murtuma. Sen ajan hoitokeino oli makuuttaa potilasta sängyssä viikkokaupalla. Muistaakseni noin kahdeksan viikkoa siinä meni. Kaarina opiskeli kotona ja sai taas luokan parhaan todistuksen. Saksaa hän oppi huikean modernisti: jostain hankittiin saksankielisiä satuäänilevyjä, joita kuuntelemalla kielitaito karttui.

Lukion viimeisellä luokalla Kaarina kirjoitti joulujuhlaan näytelmän. Se oli iso projekti. Mukana oli kahdeksannen luokan oppilaita (siltoin siis lukion viimeinen luokka), mutta myös nuorekas saksanmaikka. 60-luvulla tuollainen osoitti huomattavaa rohkeutta ja vapaamielisyyttä opettajalta! Näytelmän juonta en muista, mutta ainakin pääroolissa oli prinsessa, jota esitti Kaarina. Poikapääosan esittäjästä taisi tulla jonkinlaista mustasukkaisuutta tyttöjen kesken...

WSOY:n satukirjoituskilpailuun osallistuminen oli sitten varsinainen sysäys Kaarinan kirjailijan uralle. Häneltähän pyydettiin lisää satuja omaa satukirjaa varten. Ja niitä syntyi! Minusta tuntui siltä, että Kaarinan mielikuvitus oli ehtymätön. Hän sai ideoita pienistä asioista: ”Savilintu Emma” syntyi oikeasta savikukosta, joka oli ostettu Hartolan markkinoilta. Lintu on minulla tallessa, se on marjapuuronpunainen. ”Tuuliin tähystäjä” olin minä, pikkusisko, kun olin pihalla leikkimässä tuulisena päivänä ja Kaarina katseli ikkunasta ulos. ”Pikku Et” ilmaantui kirjoituskoneen näppäimistöstä. - Olin hyvin perillä satujen synnystä, sillä Kaarina kertoi aina innoissaan minulle uudet ideansa.

Kaarina oli vielä koulutyttö silloin kun hän kirjoitti ensimmäisen satukirjansa. Vanhempamme tukivat häntä: äiti kirjoitti koulun poissaolotodistukseen ”Nuha”, jotta Kaarina sai kirjoitusrauhan ja aikaa. Kotitalomme yläkerrassa oli Säästöpankin kokoushuone, jolla ei ollut paljon käyttöä. Isä antoi Kaarinalle avaimet, ja sinne hän sitten vetäytyi punaisen Olivetti-kirjoituskoneensa kanssa töihin.

Kaarina kuvitti itse satukirjan mustavalkoisilla, vähän koukeroisilla kuvilla. Niihin hän sai vaikutteita saksalaisista puupiirroksista, joihin oli tutustunut kirjeenvaihtostävänsä Claudian kautta.

Sitten Kaarina muutti Helsinkiin opiskelemaan, kirjallisuutta ja kansanrunoutta ainakin. Minä tulin perässä neljän vuoden kuluttua. Kaarina opasti minua käytännön asioissa: lähikauppa Elannosta kannattaa ostaa välipalaksi jugurttia, josta en ollut koskaan kuullutkaan. Yliopiston kuppilan paras voileipä on italiansalaattileipä. Ja mikä ihmeellisintä, Snellmaninkadulla on avattu uusi, eksoottinen ravintola, jossa tarjoillaan pizzoja! Oi sitä oreganon tuoksua, silloin kun budjetti antoi myöten mennä

sinne syömään, vaikkapa tentin jälkeen. Kotonaan Unioninkadulla Kaarina tarjosi myös ulkomaan ihmeitä. Hän oli hankkinut tuoretta parsaa, jota me yhdessä kuorimme sinnikkäästi. Ne olivat tosi sitkeitä ja puisevia, mutta erikoisuudessaan maukkaita.

Kaarinan asema tunnustettuna ja tuotteliaana kirjailijana oli vakiintunut, meillä molemmilla oli perhe ja minä olin valmistunut omaan ammattiini. Se oli hyvää arkea. Päivänä muutamana totesimme, että odotimme perheellisäystä miltei samana päivänä. Niin siinä kävi, että Kaarina ehti saada ensin Matiaksen ja minä kolmen päivän kuluttua Outin. Olimme Naistenklinikalla yhtä aikaa syyskuussa 1982. Ne olivat onnellisia aikoja.

Kolmenlaisia kohtaamisia

1. Heilu, keinuni, korkealle!

Leena Linhola

Äiti ja Liisa-täti meidät saattoivat yhteen, Kaarinan ja minut sisaruksineni. Elettiin kesää 1955. Äiti oli Heinolan Reumasairaalassa työharjoittelussa. Hän tapasi siellä Liisan, jonka kanssa juttelu luontui mukavasti. Kaupungissa ei ollut äidille ennestään yhtään tuttua, joten Liisa oli Tampereelta tulleelle nuorelle naiselle mieluista seuraa. Kesän aikana ystävykset kävivät yhdessä monilla retkillä. Yhtenä mieliinpainuvimmista äidin muistoissa säilyi käynti Hartolassa Liisan äidin luona.

Kun äidillä oli muutama päivä vapaata, me lapset matkasimme Heinolaan ja pääsimme tutustumaan Reumasairaalaan ja äidin uuteen ystävään. Liisalla oli meille myös mukava yllätys: hän järjesti tapaamisen sisarensa tyttären, 9-vuotiaan Kaarinan kanssa. Kohtaaminen oli heti hauska ja luonteva, sillä Kaarinan seurassa juttu luisti. Reumasairaalan puistossa oli keinu, johon mukavasti sovimme kaikki neljä: sisareni Eeva, veljeni Pekka, Kaarina ja minä. Huomattiin, että meillä oli samoja harrastuksia, ainakin partio ja lukeminen. Ja tietenkin kerrottiin kouluasioista, sillä loma oli jo loppuillaan ja uutta lukuvuotta odoteltiin jännittyneinä. Kaarinan koulu oli seminaarin harjoituskoulu. Hän kertoi, että kaverit sanoivat häntä Katiksi, ja siitä lähtien Kaarina oli Kati myös meille.

Meidät kutsuttiin Helakisan perheen luokse sunnuntailounaalle. Muistan, että asunto oli suuri. Ensin tultiin isoon eteisaulaan, jossa haisi hammaslääkärille; Katin äidin vastaanotto oli kodin yhteydessä. Aulasta mentiin muihin tiloihin, joista muistan valoisan, kauniisti kalustetun salin. Katilla oli meille tamperelaisille ahtaasti asuville sisaruksille aivan unelmainen oma huone. Isä Helakisa vei Pekan jonnekin "miesten juttuihin" siksi aikaa, kun me tytöt tutkimme Katin tavaroita.

Sitten kutsuttiin ruokapöytään. Asetuimme paikoillemme Katin laatiman istumajärjestyksen mukaisesti, me sisareni kanssa pikkuemäntämme kummallekin puolelle. Hän tiesi, että kaksosten välissä saa toivoa.

Mutta missä oli Merja? Huudettiin ja huhuilitiin, etsittiin kaikista huoneista. Merjaa ei löytynyt. Lopulta tyttö ilmestyi eteisen vaatekomerosta. Hän raukka oli mennyt piiloon, kun pelkäsi Pekkaa, itseään paria vuotta vanhempaa “isoa poikaa”. Pelko osoittautui kuitenkin aiheettomaksi, ja niin Merjakin liittyi seuraamme leikkimään ruokailun jälkeen. Taisimme pelata Afrikan tähteä. Vierailu päättyi mukavissa tunnelmissa, Katin äidin ja Liisa-tädin järjestämiin mehukesteihin.

Hyvillä mielin palasimme Tampereelle. Meillä oli uusi ystävä, jonka kanssa olimme luvanneet alkaa kirjeenvaihdon. Muutama viesti kulkikin Heinolan Kauppakadun ja Tampereen Nyyrikintien välillä, mutta sitten yhteydenpito tyrehtyi. Kymmenvuotias olisi tarvinnut tukea ja hiukan rahallistakin apua kirjeystävyyden hoitamiseen.

2. Nastaa touhua kerhossa ja partioleirillä

Pari vuotta Heinolassa käynnin jälkeen näimme Katin nimen Nasta- lehdessä. Hän oli perustanut oman Nasta-kerhonsa, jonka toiminnasta kertoi lehden palstoilla. Hän myös kirjoitti lehteen juttuja ja runoja - kuten mekin! Sillä tietenkin myös meillä oli Nasta-kerho Lahdessa, jonne olimme muuttaneet äidin työn takia. Meidän kerhomme nimi oli Ca-Nasta. Erikoinen nimi oli napattu isoäidin harrastamasta korttipelistä. Tämä mukava – silloin sanottiin muodikkaasti ”nasta” - harrastus viritti ystävyysytemme Katin kanssa uudelleen, ja nyt osasimme jo pitää yhteyttäkin kirjeitse paremmin kuin kymmenvuotiaina.

Monilla Nasta-kerhoilla oli muun toimintansa ohella hyväntekeväisyysshanke: lähetimme paketteja syrjäseutujen köyhille perheille. Raportoimme Katille tekemisistämme ja kerroimme, mitä oli lähetetty ja milloin. Katin kerhon kummiperhettä en muista, mutta meidän kerhon posti lähti osoitteeseen Padasjärvi, Pudasjärvi, Piste, Savela. Paketteja postitettiin perheelle, jossa oli paljon lapsia. Osoite saatiin Nasta-lehden kautta. Vaate- ja ruokalähetysten kokoamisessa ja toimittamisessa auttoivat kerholaisten äidit. Syksyllä saimme ison paketin Padasjärveltä. Siinä oli kokonainen laatikollinen kummiperheemme keräämiä puolukoita!

Kati oli hyvä kirjoittamaan ja kertomaan tarinoita, ja Nasta- lehden kirjoituskilpailusta hän taisi koirankin voittoa. Taas meillä oli yhteinen asia toisillemme kerrottavaksi: Katilla palkintokoira Kimin, meillä Tukholmasta enoltamme saadun norjanpaimenkoira Jerin kanssa touhuamiset.

Kun 14-vuotiaana läksimme vartionjohtajaleirille Iitin Hiidensaareen, bussiin ilmestyi Lahdessa myös Kati kaverinsa Leena Kurkon kanssa. Kaarinan partionimi oli Nappi. Leirillä pystytimme teltat vieretyksin ja rakensimme yhdessä telineitä hiki hatussa näyttääksemme osaamistamme kurssin johtajille. Nalle (sisareni Eeva) ja Nappi olivat taitavia käsistään ja sinnikkäitä rakentajia, joten kehuja saimme nokkelista keksinnöistämme kuten erityisen mainiosta kellarista. Siellä voikin säilyi kovana eikä härskiintynyt viikon aikana. Myös iltanuotio-ohjelmamme olivat – ainakin omasta mielestämme – leirin parhaita!

Kun lähdettiin monta tuntia kestäväälle luontoretelle Hiidenvuorelle, jokaisen piti tehdä päivää varten omat eväät. Nappi otti mukaansa vain ison paketin näkkileipää, ja sillä hän tulisi pärjäämään

omasta mielestään mainiosti. Perillä Hiidenvuorella tehtiin luonnonhavaintoja ja tietysti laulettiin paljon, kuten partiossa aina. Mutta jo matka jyrkälle vuorelle kapeaa polkua pitkin viritti Napin mielikuvituksen, ja hän hoilasi ylöspäin kavutessaan mystistä viisuaan: ”Noidat kulkee Tiibetin vuoristotietä, daika-daika-duu-daika-duu...” Se laulu tarttui meihin ja jäi elämään, niin että vieläkin, lähes 60 vuotta myöhemmin, se on eräs suosikkilauluistamme, kun pääsiäisen aikaan pukeudumme trulleiksi ilahduttaaksemme milloin lapsia päiväkodeissa ja kouluissa, milloin dementikkoja hoivakodissa.

Partio uudisti ystävyttemme ja yhdisti muutaman vuoden tauon jälkeen Nallen, Napin ja minut, Pellen. Meillä oli runsas viikko aikaa iloisissa merkeissä tutustua myös Napin ystävään Leenaan. Leirin jälkeen tapasimme vielä syksyllä Lahdessa vartionjohtajakursseilla ja seuraavana keväänä Heinolassa partiotaitokilpailuissa.

3. Akateemista aherrusta

Ylioppilaskirjoitusten jälkeen hakeuduttiin Helsinkiin opiskelemaan. Yliopistolla piti heti aluksi ilmoittautua rehtorille, mieluiten tummiin pukeutuneena ja tukka hyvin kammattuna. Seisoin koulutoverini Myyn kanssa jonon hännillä odottaen rehtorin tapaamista. ”Hei, tuossa on se nuori sadunkertoja, josta oli juttu lehdessä!” Myy huomasi. Kun käännyn katsomaan, portaita nousi Kati Helakisa. Hän liittyi seuraamme ja kertoi alkavansa opiskella ”ainakin näin aluksi” kansanrunoutta ja kirjallisuutta. Katin seurassa oli vilkkaasti elehtivä ja iloisesti jutteleva tyttö, Paula Simola (sittemmin Pesonen), josta myöhemmin tuli kurssitoverimme ja hyvä ystävämme.

Selvisi, että asuimme naapuruksina, Kati Alppikadulla ja minä Sturenkadulla. Ikkunoistamme meillä oli näköyhteys, jos ei nyt aivan huoneeseen sisälle niin ainakin sen verran, että taskulampulla pystyi morsettamaan lyhyen viestin. Näin tehtiinkin muutaman kerran, kunnes huomasin, että kyllä puhelimen opiskelija-asunnossakin on aivan välttämätön kapine...

Luennoilla tai yliopiston käytävillä tai kuppilassa tapasimme lähes päivittäin, ja Kati liittyi joustavasti melko pian muodostuneeseen ”jengiimme”, samanhenkisten suomen kielen opiskelijoiden ryhmään, johon Paulakin kuului. Eniten ensimmäisenä vuonna meitä puhuttelivat ja puhuttivat Matti Kuusen rohkeat ja oivaltavat luennot. Myös Leea Virtanen ja Matti Hako tutkimuksineen ja luentoineen olivat meille mieluisia ja Katille myös inspiraation antajia hänen kirjalliseen työhönsä. Kansanrunousarkisto oli hänelle pyhiinvaelluspaikka, josta löytyi jatkuvasti runsain määrin ammennettavaa. Katiin kansanrunous kertomuksineen, loitsuineen ja sanaparsineen teki suuren vaikutuksen, ja niistä on paljon merkkejä hänen saduissaankin.

Parin ensimmäisen opiskeluvuoden aikana vietimme melko huoletonta boxielämää milloin Kalliossa, milloin Alppilassa, milloin Paulan luona Töölössä. Katin kestit olivat aina hauskoja, sillä emännältä ei mielikuvitus loppunut tarjoilun eikä pukeutumisen suhteen. Usein leivottiin, milloin pipareita, milloin korvapuusteja.

Kerran Kati ilmestyi Sturenkadun laskiaiskekkereihin vihreä peruukki päässään ja kirjavat marihaalarit päällään. Hän kertoi poliisin kysyneen, mihin hän tuon näköisenä oli matkalla. ”Nalle ja Pellelle”, kuului vastaus, joka tyydytti uteliasta mutta varmasti myös hiukan hämmästynttä konstaapelia. 1960-luvulla vihreä peruukki kadulla kulkijan päässä vaikutti oudolta. Kati järjesti mämmikestejä syksyllä ja keikauskakkukestejä vappuna. Viihtyisiin iltoihimme kuului musiikki olennaisena osana. Kati saattoi soittaa okariinoa, hänen ystävänsä huilua, jollakin oli kitara. Nalle tai Paula istui pianon ääreen, ja niin oli pieni orkesteri koossa. Laulu kaikui moniäänisesti ja kauniisti, joskus kaihoisastikin kynttilän valossa: ”Ei mua viedä vihille nyt, kun jäin ilman armastain...”

Tenttejä suoritettiin seurustelun ja viihtymisen lomassa, ja ennen pitkää olivat maisterinpaperit yhden ja toisenkin taskussa. Jengi hajaantui, mutta yhteys on säilynyt läpi elettyjen vuosikymmenten.

Pian opiskelujen alettua Katilta ilmestyi toinen satukirja, Taikapuu. Olin iloinen, kun huomasin, että hän oli ehdotuksestani omistanut sen vanhemmilleen, kiitokseksi heiltä saamastaan kannustuksesta ja tuesta. Olimme kerran pohtineet, millä perusteella kirjailijat teoksiaan omistivat, ja Katin ratkaisu oli tämän keskustelun tulosta.

Seurasin vuosia lähes hengästyneenä, miten uskomattoman uuttera ja tuottelias, monipuolisesti luova ja taitava Kati oli. Hän kirjoitti opiskelujensa ohessa ja sittemmin myös perheen kasvaessa valtavan määrän satuja ja runoja, julkaisi monenlaisia kirjoja, suomensi ja saksansi, kirjoitti näytelmiä ja osallistui oppikirjojen laatimiseen, toimi journalistina ja kirjailijoitien ammattiyhdistyksessä, kiersi kirjallisissa tapahtumissa ja piti esitelmiä, vieraili päiväkodeissa ja kouluissa opastaen vanhempia ja opettajia luovaan toimintaan ja käsillä tekemiseen sekä lukemiseen lasten kanssa...

Sain kerran olla mukana näytelmäharjoituksissa, joita pidettiin Helsingin vastavalmistuneessa kaupunginteatterissa. Saattoi olla syksy 1967, jolloin ohjelmistoon oli otettu Katin satu Schiivoavat serafit. Silloin oikeasti ymmärsin, kuinka arvostettu ja taitava kirjailija ystäväni oli. Noihin aikoihin Katia haastateltiin radiossa. Tyypilliseen tapansa hän kertoi vuolaasti saduistaan ja tekemisistään, mutta kun toimittaja kysyi, minkä ikäinen nuori kirjailija oli, Kati hämmästytti ja mietti: ”Jaa, minkähän ikäinen minä taas olenkaan...”

Reumasairaalan puistossa kiikkuneesta pikkutyöstä, nastakerholaisesta ja kekseliäästä partiolaisesta, ystävästäni Katista, kasvoi suomalaisen satukirjallisuuden tunnustettu ja palkittu uudistaja. Katin keinu heilahti korkealle!

Kohtaamisia Kaarinan kanssa

Paula Pesonen

Nasta-lehti oli se ensimmäinen!

Nasta-lehdessä oli kirjoituskilpailu, jossa oli palkintona koira, collie. Elävä koira! Olimme kaikki, sisarukseni ja minä koirahulluja, ja tässä oli ihmeellinen tilaisuus saada koira omaksi. Lähetimme siis

kirjoituksemme, sisareni, veljeni ja minä, ja olimme varmoja voitosta. Mutta ei: kilpailun ja koiran voittikin Kaarina Helakisa, tyttö, joka oli kirjoitellut muutenkin lehteen ja jolla oli niin ihanasti helähtävä nimi – Kaarina Helakisa. Sittemmin seurasin koiran, Kimin, ja tytön vaiheita lehdestä. Tuli muutakin: Kaarina voitti satukilpailun. Ja abiturienttina häneltä julkaistiin satukirja, jonka hän itse oli kuvittanut. Kateuteni vaihtui ihailuksi.

Tuli syksy 1965. Olin päässyt Helsinkiin ja yliopistoon ja harhailin käytävillä etsiskellen luentosalia. Näin ja tunnistin Kaarinan vanhan puolen portaissa. Hänellä oli harmaa virkattu puku, ja hän oli yllättävän pitkä. Olin luullut häntä pienemmäksi. Ja sitten äkkiä istuimmekin kahdestaan leveällä ikkunalaudalla odottamassa pääsyä rehtorin kättelyyn. Ennen kuin huomasinkaan, olimme uppoutuneet keskusteluun. Kaarinan silmät säteilivät, puhuimme puhumasta päästyämme. Jono edessämme hupeni, rehtorin ovi oli sulkeutumaisillaan, kun viime hetkellä livahdimme sisään kättelyyn. Rehtori vilkaisi meitä tuimasti, ei sentään nuhdellut. Sen sijaan sapiskaa sai poika, jolla oli keltainen villapaita tumman puvun sijasta.

Kaarinan myötä tutustuin muihin opintonsa aloittaneisiin, joista tuli läheisiä ystäviäni. Kaarinan boksissa Alppikadulla vietettiin ihania öisiä lettukekkereitä, joissa keskusteltiin kaikesta maan ja taivaan välillä. Istuimme lattialla limittäin ja lomittain. Kaarina paistoi lettuja, joku rouhi suklaata, juotiin teetä. Kaarinan boksen nurkassa oli Ruususen pystyrukka. Elämä ei olisi voinut olla ihanampaa, ajattelin. Oli onnellista olla opiskelija ja Helsingissä!

Kaarina alkoi seurustella. Pelkäsin Rekkua aluksi. Hän puhui möreällä äänellä ja oli niin iso, että Kaarinakin, joka oli verraten pitkä, näytti pieneltä hänen rinnallaan. Kaarina toi hänet boksilleni ”näyttille”. Olin ostanut viiniä, punaista, ja jäähdyttänyt sen ammeessa kylmässä vedessä, koska olin kuullut, että Rekku piti viinistä. Rekku huomautti kylmästä viinistä, mutta joi sitä silti. Hän sanoi: ”Haluaisin pistää pääni viiniämpäriin ja päristellä poskiani siinä.” Kaarinaa nauratti. Hän oli kovin rakastunut, kuten Rekkukin.

Ja niin tulivat häät. Ne vietettiin uudenvuoden aattona Hartolassa, Kaarinan rakkaassa kesäpaikassa. Kirkko oli pieni ja tunnelmallinen, ulkona luminen pakkassää. Vihkipappi Mikko Heikka oli alttarilla. Urkurina toimiva Heikki Laitinen aloitti Bachin preludin kolmeen kertaan luullessaan Kaarinan jo saapuvan isänsä käsipuolella. Rekku odotti alttarilla silmin nähden hermostuneena. Alettiin jo supista, että Kaarinan isä on ryöstänyt tyttärensä, kun ei raskinut antaa häntä miehelleen. Mutta vihdoinkin ovet aukenivat ja Kaarina ilmestyi kirkon käytävälle isänsä käsivarteen nojaten. Isä oli liikuttunut ja nyyhkytti, Kaarina oli kaunis kuin prinsessa korkkiruuvikiharoissaan ja hopeakruunussaan. Myöhemmin hän kertoi: ”Meni kauan aikaa pynttäytymiseen, kun piti saada irtokiharat paikoilleen.”

Hartolan huvilalla oli uhkea hämäläinen pitopöytä. Aterian jälkeen Kaarinan ja Rekun vanhemmat sekä muu vanhempi väki poistuivat, me nuoret valtasimme kesähuvilan. Minä, Kirsimarja ja joku muu naimaton nuori nainen nukuimme Kaarinan vanhempien kaksoisängyssä, Kaarina ja Rekku viereisessä huoneessa. Seinän takaa kuului Rekun hellyydestä paksu ääni: ”Sä olet nyt mun vaimo!”

Minunkin mentyäni naimisiin meillä jatkui Kaarinan ja Rekun kanssa perheyhteys. Tapasimme silloin tällöin, säännöllisimmin Heikan perheen kanssa tapaninpäivän laulajaisissa, joissa myöhemmin olivat välistä mukana myös lapsemme.

Kohtaamisemme olivat yleensä iloisia: oli hilpeitä kutsuja, uudenvuoden vastaanottajaisia, ruokapitoja. Mutta oli myös se kerta, kun löysin Kaarinan kuopuksemme vauvavuoteen ääreltä itkemästä. Kaarinan ja Rekun pieni Pietari oli kuollut muutamia kuukausia aikaisemmin, eikä Kaarina voinut itkemättä katsoa samanikäistä pienokaista.

Viimeinen kohtaaminen oli surullisista surullisin. Se tapahtui Kaarinan arkun äärellä. Kaarina lähti meistä ensimmäisenä ja jätti suuren aukon elämäämme.

Kaarina oli ystävänä uskollinen. Tapaamisissa saattoi olla vuosienkin väli, mutta aina tavatessamme tuntui, kuin olisimme eronneet eilen. Kaarinan silmiin syttyi säteily, ja tunsin sen saman vetovoiman, joka oli sävyttänyt ensimmäistä tapaamistamme. Hän oli poikkeuksellinen ihminen, lahjakas ja monipuolinen, ja hänellä oli taito olla intensiivisesti läsnä. Tunsin Kaarinan sielun sukulaiseksi, jonka kohtaaminen mullisti elämäni monella tavoin.

Prinsessahäät Hartolan kirkossa

Tuuli Heikka

Kirjoittaja on Kaarina Helakisan opiskelutoveri, perheystävä Mikko Heikka on Reijo Käkelän opiskelutoveri ja perheystävä

Joulunaikaan syttyy kodissamme kynttilät Marjatta ja Lauri Helakisalta saatuun viisihaaraiseen takorautaiseen kynttilänjalkaan. Niin nytkin, uudenvuodenaattona 2015, kun palaan Mikko-mieheni kanssa viisikymmentä vuotta taaksepäin muistelemaan Helsingin opiskeluaikojamme, erityisesti kohtauksia Kaarina Helakisan ja Reijo Käkelän kanssa.

Kaarina aloitti kirjallisuusopintonsa Helsingin yliopistossa 1965 ja hänen ympärilleen syntyi ystäväpiiriä, johon lukeutui opiskelijoita lähinnä Helsingin yliopiston humanistisesta, myöhemmin myös teologisesta tiedekunnasta. Olimme kaikki aloittaneet opintomme 60-luvun puolivälin paikkeilla. Ystäväpiirin tytöistä moni opiskeli suomen kieltä, kotimaista tai yleistä kirjallisuutta, kansanrunoutta. Reijo ja Mikko olivat teologian opiskelijoita, tuttuja peräkkäisiltä vuosikursseilta.

En muista tarkalleen ensitapaamistani Helsingissä Kaarinan kanssa, mutta osallistuimme molemmat Jyväskylän Kesään ja kesäyliopiston luennoille 1966. Olin silloin kesätoimittajana kotikaupungissani Jyväskylässä sanomalehti Keskisuomalaisessa, ja Kaarina suoritti kesäyliopistossa kielten pro exercitio -kursseja loppukokeineen, minäkin, tosin huonolla menestyksellä. Kaarina asui kummitätinsä luona, ja kävimme Jyväskylän Kesän kulttuuritilaisuuksissa. Vietimme innostuneita yömyöhäisiä keskusteluja mm. kaupunginlääkäri Heikki Haapamäen kodissa, josta vanhemmat olivat

kesänvietossa huvilallaan, ja heidän Marja-tyttärensä toimi kokoonkutsujana. Joskus kokoonnuimme lapsuudenkodissani Vaasankadulla, yliopistoa vastapäätä.

Olimme vähän päälle kaksikymppisiä, nuoruuden innossa, hurmiossa ja uhossa. Helsingin radikalisoituvassa opiskelumaaailmassa me opiskelijatyöt, mukana oli myös poikia, kokoonnuimme iltaisin toistemme vuokratokseihin juomaan teetä, lukemaan runoja, keskustelemaan kirjallisuudesta ja yhteiskunnan ilmiöistä. Ympäröivää maailmaa yritimme tiedostaa ja parantaa. YKY:ssä (Ylioppilaiden kristillisessä yhdistyksessä) järjestimme myyjäisiä kolmannen maailman auttamiseksi. Kerran luonani Ruskeasuolla Altti Susiluoto kaivoi repustaan punssipullon ja tarjosi korkillisen lattialla istuvalla ringille kiihkeän keskustelun päätteeksi: tulimme hyvin vaikuttuneiksi toistemme ja omista ajatuksista, ja otimme Kaarinan kanssa heti käyttöön Irma Hakamiehen esittämän säästämisidean: paperisia kahvi- ja teesuodattimia ruvettiin pesemään ja kuivattamaan. Kaikessa piti säästää ja tiedostaa muun maailman hätä!

Vuosittain Kaarinan nimipäivänä 26.11. kokoonnuttiin Alppikatu 8:ssa. Kaarinan kutsut olivat luovan hulluttelevia, kutsuja myöten. Kaarinan Merja-sisko oli aloittanut musiikkiopinnot Sibeliuksen Akatemiassa ja oli kitaroiteen mukana. Kerran pidimme piparkakkutalkoot. Helakisojen kotiapulainen oli Heinolassa tehnyt taikinan, ja se noudettiin Linja-autoaseman säilytyksestä. Joka paistopellillisen välissä lausuttiin Eeva-Liisa Manneria, Pertti Niemistä tai Lassi Nummea.

Yliopiston käytävillä, kuppiloissa, osakunnissa, järjestöissä, kuten Ylioppilaskunnassa ja YKY:ssä, sielunkumppanit alkoivat löytää toisensa. Ihastuttiin, erottiin, rakastuttiin. Kihlauimme kukin vuorollamme, taisin olla ensimmäinen. Kaarina toi Mikon ja minun kihlajaisiin syyskuussa 1967 piparkakkuja ja reikäleivän, reiässä laukkasi sininen Taalainmaan puuhevonen ja oheinen käsinkirjoitettu onnitteluteksti satuineen. Satu julkaistiin vuotta myöhemmin laajempaan ja tekijänsä kuvittamana Taikapuu-satukirjassa (WSOY 1968) nimellä *Satu sinisestä hevosesta*. 21-vuotiaan Kaarinan opettavainen onnitteluteksti kihlautuneille kuului:

Kun sinä Tuuli nyt (sikäli kuin silmäimme todistukseen ja korvaimme kuuloon on luottamista) olet vakaasti lähestymässä sitä elämäsi ratkaisevata käännettä, joka on tuova myös huolekkaan talonemännän vastuun ja velvollisuuden tullessaan – haluan lahjoittaa sinulle leivän (ettei sitäkään puuttuisi...) Mutta ettet tulevasta uudesta säädystäsi huolimatta koskaan lakkaisi olemasta Tuuli (tuuli) annan myös piparkakkuja; nämä ovat jostakin Topeliuksen sadusta (Tutteli & Putteli), jonka opetus on nähdäkseni väärä: paha lapsi kulkee piparkakkutietä, hyvä leipätietä. Minä olen vaativampi – ja toivotan teille molempia (ehkä ne tiet kohtaavatkin metsänrajan takana, tiedäthän siinä missä Pyhä Kotipihlaja kasvaa...). Ja kas: sininen hevonen on peräisin Kaarina Helakisan kansansadusta; olkoon sen sallittu edustaa kaikkea muuta: lentoa, ratsastusta tiellä eteenpäin, sinisiä unia ja tuulia ja romantiikan sinistä kukkaa heponi kotilaitumella, ja ajatuksia ja pyrkimyksiä ja pysähtymättömyyttä.

En tiedä miten analoginen tämä satu on teihin nähden, jotakin yhdenkaltaista siinä ehkä on:

Sininen hevonen on käyskennellyt apilapellolla kuutamossa, ja ruskeat ja harmaat hevoset ovat saaneet sen uskomaan, ettei sinisiä hevosia ole... Niin se tulee kaupunkiin ja ottaa pestin sirkuksen karusellista puuhevosen lomittajana; sillä puuhevosta kyllä aina elävä osaa näytellä, jos kohta ei

päinvastoin... Sinisellä ratsulla on varsin hupaisaa kyllä: lapset pitivät siitä sen sinisyyden tähden. Mutta puinen meno alkaa sitä ennen pitkää tukahduttaa (aina vain ympäri - ympäri karusellitahtiin), ja se puutuu ja läpättää korviaan... Mutta silloin antaa karusellin johtaja määräyksen panna sen pilkkeiksi, koska ei ole puuhevosten soveliasta karuselliyhteiskunnassa notkia ja nuojua ja joustaa puunjäykkyydestään.

Mutta nyt paljastaa sininen hevonen olevansakin elävä, elävä hevonen, ja hirnahtaa: I-hanaa – ja linkoutuu laukkaan, ja kuulkaa kummia: Karusellin toiselta laidalta kuuluu vastaus: I-ha-naa! Ja valkea puuhevonen yhtyy sinisen neliin (sillä sekin oli elävä – vain ymmärtämättömät silmät eivät olleet tätä huomanneet). – Ja yhdessä, kaviot napsuen ne laukkasivat arvaamattomille teille, kohti aurinkoa.

Toivotuksin & ajatuksin - - Kaarina

Syksyllä 1968 Kaarina yllätti meidät ystävät. Hän juoksi vastaani yliopiston kulmalla ja huudahti kettuhattu huurteessa ja sormet kettupuuhkassa: Mentiin juuri kihloihin Rekun kanssa, tuossa Aleksilla! Äkkipäätös hämmensi monia – ei vähiten Kaarinan vanhempia Heinolassa. Viimein kuitenkin hääkutsu Kaarina Helakisan ja Reijo Käkelän häihin Hartolan kirkkoon tuli uudenvuodenaatoksi 31.12.1968. Mikko oli lupautunut vihkipapiksi.

Maailmanhistoria muistaa vuoden 1968 hulluna vuotena. Sitä enteilivät jo muutamat aiemmatkin vuodet ja ajanmerkit. Monelle opiskelijalle opiskeluja tärkeämmäksi tuli tiedostaa kolmannen maailman pahoinvointi, rikkaiden rikastuminen, köyhien köyhtyminen, Vietnamin sota, Martin Luther Kingin murha, Biafran kriisi ja nälänhätä. Haluttiin vaikuttaa, toimia, olla mukana ”suuressa maailman parantamisessa”. Kirjoitettiin ja esitettiin sketsejä, noustiin vastarintaan, syntyi uusi kanta-aottava laululiike sävellyksineen, levyineen. Osa radikalisoituneesta opiskelijatoiminnasta puoluepolitisoitui. Vanhan ylioppilastalon valtaus tapahtui kuukautta ennen Kaarinan ja Reijon häitä.

Opiskelijoiden poliittinen liikehdintä herätti paheksuntaa sodankäyneessä sukupolvessa. Ei ihme, että Kaarinan vanhemmat seurasivat epäilevinä opiskelijoiden mielenilmaisuja ja kertoivat sen meille suoraan.

Uudenvuodenaattona 1968, Kaarinan ja Reijon häöpäivänä, sää oli pahin mahdollinen. Lähdimme Helsingistä varhain matkaan Lauri ja Anu Virkkusen kanssa Laurin vanhempien autolla. Lauri oli sulhasen opiskelutoverina kutsuttu bestmaniksi. Helsingissä satoi raskasta räntää, Heinolassa pyrytti lunta teiden tukoksi. Saavuimme kinosten peittämään Hartolan kirkon pihaan viime hetkellä. Graniittinen harmaa kivi kirkko oli valkoisen huurteen peitossa. Hartola oli Kaarinan vanhempien sukujen kantapitäjä, tässä kirkossa hänen vanhempansa oli aikoinaan vihitty, ja näissä maisemissa Kaarina oli viettänyt lapsuuden kesänsä. Täällä sijaitsi myös Helakisan perheen kesäpaikka Lepsala.

Bestman ja vihkipappi kiiruhtivat sakastiin, me Anun kanssa kirkon penkkiin. Tuttuja erottui paljon, tuolla oli Kaarinan kummitäti Jyväskylästä, tuolla Reijon sukua, tuolla Luomin Lea ja Simolan Paula, Harmajan Kaitsu. Urkuparvella näkyi säveltäjä-trubaduuri Laitisen Heikki, opiskelutoveri

teologisesta tiedekunnasta. Bestman ja sulhanen astelivat alttarin sivuun odottelemaan, molemmat jännittyneinä. Sitten urut alkoivat soida, nousimme seisomaan, pappi kumartui alttarilla, sulhanen ryhdistäytyi, takaovet levähtivät auki ja kylmä lumituisku pölysi sisään. Ei muuta.

Häämarssi jatkui ja jatkui, me odotimme. Tuijotimme kaikki tyhjää oviaukkoa, jonka porraspieleen hämmentynyt suntio yritti vetäytyä tietämättä mitä tehdä. Piha oli tyhjä. Kanttori yritti urkujen takaa kurkkia ja selvittää, mikä alhaalla oli tilanne, mutta jatkoi sitten vihkiparin puutteessa häämarssia toiselle kierrokselle. Musiikki soi, seisoinme, tuijotimme ulko-ovelle ja odotimme.

Alttarilla Mikko-papin mieleen hiipi pelko. Hän muisti kaikki häitä edeltävät keskustelut, myös Kaarinan vanhempien vahvat epäilyt sulhasen sopivuudesta heidän tyttärensä aviopuolisoksi. Lopulta takaovet sulkeutuivat, Mikko kääntyi alttarilla ja poistui sakastiin, kanttori lopetti soittamisen. Tuliko viime hetken peruutus...

Kirkossa vallitsi yleinen hämminki. Sulhanen ja bestman kääntyivät kunnes istuutuivat. Samoin hääväki. Penkeissä alkoi kuiskuttelua, levisi huhuja huonosta kelistä, tienvarsikinoksista, auraamattomista teistä, peräti mahdollisesta ojaanajosta. Heinolan kodista Hartolan kirkkoon oli ajomatkaa lähes viisikymmentä kilometriä.

Viimein kirkonovet avautuivat, häämarssi alkoi kolmannen kerran, nousimme penkeistä. Ja oviaukosta asteli Kaarina isänsä käsipuolella prinsessamekossa, valkeassa pitkässä brodyyrihunnussa, kiharoilla kullattu kruunu. Penkissä hengitys salpautui, sydän hakkasi, silmät kyyneltyivät: sittenkin! Vihkimisen päätteeksi suvun pikkutyöt koreineen kukittivat kirkon käytävän ja tätä kukkaispolkua pitkin uusi aviopari asteli yhteisiin tuleviin päiviinsä. Prinsessa sai valittunsa.

Hääjuhlaa jatkettiin Helakisojen kesäpaikassa Lepsalassa, jossa hääväkeä odotti tuoksuva hartolalainen pitopöytä laatikkoineen, hääkakuineen. Sahtihinkki oli upotettu lumihankeen porraspieleen. Kunnostetun vanhan osuuskauppatalon takassa loimusivat koivuhalot, mahtava joulukuusi ja kynttilöiden valo loivat tunnelmaa. Lauri-isä puhui morsiusparille, Heikki Laitinen lauloi sävellyksiään Korkeasta Veisusta ja Mikko Heikan runoista. Kai Harmaja alusti illan keskustelua, mikä jatkui innokkaana kulttuurisena väittelynä. Vanha vuosi 1968 meni menojaan tinoja valettaessa ja tulevia ennustettaessa. Osa opiskelijaystäväistä heräsi hää-talossa uuteen aamuun vuonna 1969.

Jonkin ajan kuluttua saimme hääparilta Kaarinan kuvittaman kiitoskortin. Tekstinä olivat Korkean Veisun sanat: Lemmenmarjat tuoksuvat, ja oviemme edessä kasvavat, kaikkinaiset kalliit hedelmät, uudet ja vanhat.

Vuosikymmenten ajan olemme ystävinä olleet toistemme ovilla ihastelemassa, iloitemassa, kiittämässä, suremassa, siunaamassa näitä kalliita hedelmiä, kasvavia ja tuoksuvia, uusia ja vanhoja. Lisäksi muistoissa ovat lukuisat ateriyhteydet, kirjajuhlat, väittelyt, tiernapoikavierailut, joulutonttuilut, tapaninpäivät, kodinkunnostustalkoot, sairaskäynnit, kotiinpaluujuhlat, veljeslounaat.

Aikuisiältä

Iloa tuhat metriä — Kaarinan runosta Nauru

Anita Rausti

Tapasin Kaarinan ensimmäisen kerran silloisen vuokraemäntäni ja opiskelijaystäväni Kirsi-Marja Aaltosen keittiössä. Oli sovittu piparkakkujen leipomisesta; oli marraskuinen ilta 70-luvun alussa Helsinginkadulla. Piparkakkuja ja niiden leipomista pidettiin tuohon aikaan hyvin porvarillisena puuhasteluna; jokaisen työssäkäyvän ja opiskelijan oli käytettävä aikansa hyödyllisesti paneutumalla esimerkiksi Neuvostoliiton sähköistämisen ongelmiin ja/tai valtionmonopolistisen kapitalismin nykytilaan.

Sinisellä pirttipöydällä muotoiltiin mitä ihastuttavimpia piparkakkuja: tähtiä, sydämiä, enkeleitä pitsimäisin tomusokerikoristein. Kaarinalla oli punaruudullinen mekko ja taitavasti tummennetut vinot silmät. Piparkakut tuntuivat olevan Kaarinalle mitä luonnollisin asia, ja ihana tuoksu levisi keittiöön. Puuhastelimme posket punaisina puhellen niitä näitä: tuntui kuin olisimme tunteneet toisemme iät ajat.

Myöhemmin tapasin Kaarinan hänen kotonaan Kruununhaassa. Koti poikkesi tuohon aikaan tyyppillisistä punavihreiksi maalatuista opiskelijabokseista Che Guevara-julisteineen; Kaarinan koti oli Carl Larsson -henkinen ja seinällä lensivät Chagallin rakastavaiset. Keittiö muistutti keittiötä kirjasta *Ainakin miljoona sinistä kissaa*. ”Keittiön ikkunassa pellavanväriset salusiinit, kaapeista riippui meirami- ja timjamikimppuja, valkosipuliletti, tuolikin oli maalattu. Kaikki uutta ja hämmästyttävää. Keittiön värit poltettua punaruskeaa ja jokaisen kaapin ovesa soikio, jonka keskellä numero.”

Juhlat

Myöhemmin meistä tuli perheystävät. Järjestimme usein hauskoja juhlia keskenämme. Näitä olivat talvinen rekiretki, huonon maun juhla, diplomaattikutsut, uuden vuoden juhla, työväenluokan vappujuhla, syntymäpäivät jne. Juhliin valmistettiin herkullisia, mutta edullisia, asuntolainojen lyhennykset huomioon ottavia ruokia. Niihin pukeuduttiin teeman mukaisesti ja ne saattoivat alkaa Santeri Alkio -henkisillä luennoilla koskien kirjallisuutta, politiikkaa, koulutuspolitiikkaa, uusia innovaatioita mallastamossa, arkkitehtuuria. Puheiden jälkeen syötiin ja tanssittiin. Halpaa punaviiniä kului melkoisesti. Lapset olivat aina mukana juhlissa ja nukahtelivat syliin ja sohville.

Hyvin kaunis yhteinen juhla liittyi pääsiäiseen: kävimme ensin kuuntelemassa Matteus-passiota Johanneksenkirkossa ja sieltä siirryimme yöllä jommankumman kotiin, jossa odotti lammasillallinen. Miehillä oli talonpoikaispaidat ja naisilla punaiset tai keltaiset mekot. Kaarinan kotona kattaus oli erityisen kaunis: pöytää juhlisti unkarilainen kukin kirjailtu pöytäliina, siniset porsliinit ja kämmenen muotoiset valkoiset salaattikulhot. Kaikkialla jättiläismäisiä pajunkissakimppuja kreppipaperikukkineen.

Kävelyt

Teimme usein yhdessä pitkiä kävelyretkiä joko maaseudulla tai Pirkkolan metsissä, jolloin vauuissa keikkui nukutettava Matias-vauva ja isommat lapset Mikko, Riikka ja Risto hyppelivät ojissa sammakoita etsien. Pysähtelyä ja ihastusta, jos vastaamme tuli sieniä, mansikoita, niittykasveja, koivunoksia saunavihdoiksi, kaislakimppuja. Kävelyillä ehdimme keskustella kaikesta maan ja taivaan välillä: unista, maailmankaikkeudesta, uskonnoista, filosofioista, tekeillä olevista töistä, matkoista.

Hartolan kesät

Vietimme muutaman kesän yhdessä lasten kanssa Hartolassa Kaarinan mökillä, joka sijaitsi erämaassa hiljaisen lahden poukamassa. Päivät kuluvat rantasaunan aurinkoisella terassilla, jonka alla liplattavissa laineissa kesyt ahvenet uiskentelivat. Lapset kahlailivat matalassa rantavedessä tai soutelivat tynnyrinpuolikkaalla ja me äidit maalasimme paperinukkeja, ompelimme räsynukkeja, valoimme roolinukkien päitä kipsistä, ompelimme nukkien rooliasuja. Iltasaunan jälkeen torppaan sytytettiin kaasupalot ja sen pikkuruisessa keittiössä, sihisevällä kaasuliedellä valmistui illallinen. Keittiön hirsiseiniä kiersivät avohyllyt savikuppeineen ja basilika tuoksui voimakkaasti. Hämärissä meitä vartioi tuvan juhlallisin esine: Kaarinan isän leikkauksin koristeleva kulmakaappi ja alkovissa odotti poljettava ompelukone - sadepäivien työvälineemme.

Eräänä kesänä maalasimme rämän puuvajan sisäpinnat kulliseksi, jolloin seinille loihdittiin keittiö ja sali ikkunoiheen. Ikkunasta kurkisti susi ja salin seinällä tikitti kaappikello. Lapsille valmistui tuona kesänä isokokoisia kaupunkipalikoita, joista saattoi koota itselleen kaupungin tyyliin Kardemumma. Filosofiamme oli se, että itse valmistetut lelut inspiroivat lapsia enemmän kuin kaupasta ostetut muovinpalat, jotka ovat vaikeasti säilytettäviä, vievät tilaa ja takertuivat ikävästi varpasiin imuroitaessa.

Markkinat

Syksyn kohokohta oli Hartolan markkinat, jonne suunnistimme koko päiväksi. Tuon ajan markkinaväelle kauhuntäyteistä ohjelmaa tarjosivat teräspallossa ajava surmanajaja, ennustajaeukot sekä mutapainijat. Ostimme markkinoilta kotiin perheelle vietäväksi jättikokoiset ruisleivät, loimukalaa ja vaahtokarkkeja ja itsellemme tsekkiläiset kukkakupit, saviruukkuja ja kangasta juhlahameisiin. Lapset saivat avaimella ruuvattavat peltikanat, lintupillit ja markkinapallot. Uusia ostoksia ihasteltiin asiaankuuluvasti ulkona nautituilla ilta- päiväkahveilla, jonne saapuivat Kaarinan vanhemmat ja Kaarinan täti ja sukutalon isäntäväki.

Ahkerien Käsien Kerho

Näiden kesien aikana, joita ympäröi suuri rauha ja ikuinen auringonpaiste, muodostimme Kaarinan kanssa eräänlaisen Ahkerien Käsien Kerhon. Olimme ja elimme kuin Kaarinan kirjojen sankarittaret, jotka pystyivät toteuttamaan kaiken kuvittelemansa. Ja värejä rakastimme.

Luokkatoverin muisto

Karin Puumalainen, o.s. Lindroos

Olin samalla luokalla Kaarina Helakisan kanssa Heinolassa. Sain häneltä *Kaarina Helakisan Satukirjan*, jossa oli omistuskirjoitus: “*Savilintu, lintu savinen on ihmisen kaltainen: vain hiven maata ja tomua mutta sen saa henki, henkäys soimaan.*” Sitten oli henkilökohtainen viesti minulle ja allekirjoitus Kaarina.

Tallessa on kirjanmerkkinä myös kirjekuori, päivätty 22.12.1964 Heinolassa (postimerkki 0,15 mk), ja WSOY:n esite satuaarteiston klassikoista. Luin kirjaa itse ja myöhemmin omille lapsilleni ja lapsenlapselleni. Iltasatukirjoina olivat myös “Meidän kuopus” ja “Suomen lasten runotar”. Itselleni ostin viime vuonna Kaarinan suomentaman Tove Janssonin Muumilaakson marraskuun.

Olen lapsilleni sanonut, että kun minusta aika jättää niin Kaarina Helakisan omistuskirjoituskirja on arvokas ja kannattaa säilyttää.

Muisto

Leena Laulajainen, Kaarinaa kaivaten

Kaarina Helakisa oli hyvä ystäväni. Suomen Kirjailijaliiton hallituksen jäsenenä (9 vuotta, josta 7 vuotta varapuheenjohtajana) ja Topelius-ryhmän jäsenenä teimme paljon yhteistyötä. Kävimme usein yhdessä syömässä ja soittelimme toisillemme. Kaarinan viimeinen sydämellinen viesti minulle on talletettu Suomen Kirjailijaliiton arkistoon.

Kaarinan kuolema oli yllättävä. Mieheni luki siitä sanomalehdestä ja tuli herättämään minut sanoen: “On tapahtunut jotain, mikä varmasti järkyttää sinua.” Näin seuraavana yönä unta Kaarinasta ja kirjoitin siitä runon:

Kaarina Helakisa, post mortem

Kaarina, tulit seinän läpi luokseni valoisaan, ovettomaan huoneeseen punainen tukka leiskuen,
ylläsi jotain keväänvihreää.

Me juttelimme hetken iloisesti. Etäältä kuului hälinää

ja kuiskasit: Nyt lähden.

Muista aina: vain valoa ja tuulta...

Hymyilit. Katosit.

Kaarina kertoi minulle paljon elämästään ja työstään. Hän sanoi olevansa kiitollinen kirjakauppiaille nimeltä Väinö Kinnunen, joka ymmärsi häntä ja ohjasi häntä kirjojen pariin.

Mutta jos kertoisin enemmän siitä, mitä hän minulle uskoi, rikkoisin Kaarinan luottamuksen.

Maikin muisto

Maikki Harjanne

Kaarinaan tutustuin Otavan kautta, erilaisissa tapaamisissa. Kaarina ehdotti yhteistyötä; hän valitsisi runot ja kirjoittaisi uusia, minä kuvittaisin. Kirja olisi lapsille.

Yhteistyö alkoi. Kaarinan kirjoitettua runon ajoin Siuntioista Pakilaan, söimme lounaan ja keskustelimme runosta, maailmasta. Ajoin kotiin runon kuvaa luonnostelevaan. Kirjan deadline lähestyessä muutamia runoja puuttui. Piirsin pari kuvaa valmiiksi ja vein Kaarinalle runoiltavaksi. Yhteistyö oli siis täydellistä. *Meidän kuopus* valmistui ajoissa.

Kaari Utrion idea oli tehdä kirja Suomen lapsista, historiasta, *Laps Suomen*. Matkustimme autollani Somerolle. Kaarin ja Kain luo. Osuuteni kirjaan oli lähinnä muutamia piirroksia, Kaarinan osuus Kaarin kanssa suurempi. Kirjan julkkarit oli Tornissa, Helsingissä. Olimme pukeutuneet eri aikakausien pukuihin, minä rokkari ja Kaarina muistaakseni kansallispuvussa ja Kaari - olisiko ollut nykyainen?

Kaarina alkoi järjestellä matkaa Udmurtiaan, sukulaiskansamme luo. Ja pian oli hullu seurue koossa. Kaarina Helakisa ja Kaarina Kaila, Jukka Virtanen, Jukka Pakkanen, Ilkka Pitkänen, Nina Banerjee, minä ja mieheni Mikko. Ikimuistoinen oli udmurtialainen sauna. Ajoimme bussilla noin neljä tuntia.

Perillä saimme vodkaa ja sauna lämpesi, niin luulimme. Lopulta menimme kylmään saunaan. Udmurtialaiseen.

Lapsen kastetilaisuus ”näyteltynä” oli kaunis. Sen jälkeen piti juoda ryyppy lapsen onneksi. Rajua pontikkaa. Naiset vahtivat että ryyppy meni kerralla alas ja kehottivat: Tasaluk ponna! Eli pohjaan saakka. Kalashnikov-museo oli elämys, lähinnä innokkaan esittelyrouvan ansiosta. Matka oli kaikin puolin unohtumaton. Paluun olimme valinneet suurimmaksi osaksi junalla. Aikamoinen junamatka.

Myöhemmin olemme jatkaneet tällä kokoonpanolla tapaamisia. Kaarina vain on poissa. Kiitos hänelle vielä kerran mahtavasta matkasta.

Kiitos Otavan Kaarina Helakisa –palkinnosta

Kaarina Helakisan matkassa lapsesta aikuisikään

Päivi Heikkilä-Halttunen

Lienee perusteltua sanoa, että Kaarina Helakisa on kulkenut matkassani siitä hetkestä lähtien, kun opin lukemaan. Ryhdyin pitämään päiväkirjaa heti ensimmäisellä luokalla. Varhaisimmat merkinnät olivat tikkukirjaimilla hieman haparoiden tehtyjä arkisten toimintojen luetteloita.

Lauantaina 9. helmikuuta 1974 olen katsonut aiheelliseksi kertoa, että MINULLE OSTETAAN TÄNÄÄN ELLI VELLI KARAMELLI MINUN OMILLA RAHOILLA. Muistaakseni kirja maksoi 15 markkaa. Ostopaikkana oli Forssan ainoa kirjakauppa, Hietasen kirjakauppa. Enpä tiennyt vielä tuolloin, että 37 vuotta myöhemmin kirjoittaisin tieteellisen artikkelin tämän kuvakirjan merkityksestä lasten ympäristökasvatuksen ja kulutuskritiikin varhaisena edustajana!

Lapsuuteni merkittävimmät kasvuvuodet ajoittuivat 1970-luvulle, jolloin luonnon tuhoutuminen, ydinvarustelu ja maailman lasten nälänhätä nostettiin siekailematta myös lastenkirjojen aiheiksi. *Elli Velli Karamellin* seurana omassa kirjahyllyssäni olivat myös Leena ja Inari Krohnin *Tyttö joka kasvoi ja muita kertomuksia*, Vuokko Mujeen ja Seppo Lindqvistin kummitustarinoiden kokoelma *Havukkavuoren musta lintu*, Björn Landströmin kuvittama klassikkosatujen kokoelma *Olipa kerran* ja Astrid Lindgrenin *Veljeni Leijonamieli*.

Kirjastosta muistan lainanneeni useammankin kerran Marja-Liisa Puputin lastenromaanin *Tinttamarin matka aurinkoon* (kuv. Ulla Vaajakallio), jota voi pitää varhaisena lasten dystopianana. Kaupungin saasteet ovat peittäneet auringon kokonaan näkyvistä. Kun Tinttamari perheineen muuttaa maalle, tyttö luulee ensimmäistä kertaa näkemäänsä aurinkoa tulipaloksi!

Forssan kirjastossa selasin usein Kaarina Helakisan toimittamaa ja monien satujen osalta myös suomentamaa *Suurta satukirjaa*, jonka oli niin ikään kuvittanut Katriina Viljamaa-Rissanen.

Värikylläiset ja naivistiset kuvitukset olivat toisinaan tarpeellista vastapainoa Björn Landströmin tummanpuhuville ja visualisoinneissaan jylhille satutulkinnolle.

Muistan myös yhtenä ensimmäisistä teatterikokemuksistani Kaarina Helakisan näytelmän, jota esitettiin Forssan Teatterissa. Kyse on todennäköisesti ollut kiertueella olevan teatteriryhmän lastennäytelmästä *Schiivoavat serafit eli minkä kaiken värisiä karhuja sitä onkaan*, sillä muistan, että siinä oli mukana myös Magdaleena. Näytelmästä jäi parhaiten mieleeni siinä vilahtavat punaiset tyttöjen kaunoluistimet, jotka olivat mielestäni jotain aivan ihmeellistä!

Myös monet Helakisan suomennokset olivat minulle lapsena rakkaita, jo mainittu *Veljeni Leijonamieli*, Barbro Lindgrenin *Erittäin salaisia juttuja* ja myöhemmin teini-iän kynnyksellä C. S. Lewisin *Narnia*-tarinat *Hevonen ja poika*, *Hopeinen tuoli* ja *Narnian viimeinen taistelu* sekä Tove Janssonin *Muumilaakson marraskuu*.

Kymmenen vuotta nuoremman pikkusiskoni Petran kirjajhylyyn kuuluivat myöhemmin 1980-luvulla saturoomaani *Ainakin miljoona sinistä kissaa*, kuvakirjat *Lumottu ruusu* (kuv. Matti Kota) ja *Olena ja Vassuska* (kuv. Alpo Jaakola) sekä lastenlyriikan antologia *Pikku Pegasos*.

Lähdin opiskelemaan kotimaista kirjallisuutta Tampereen yliopistoon vuonna 1986, ja olin jo silloin valinnut lastenkirjallisuuden erityismielenkiinnon kohteekseni. Tein proseminarityöni Kaarina Helakisan eläinrunoista ja sittemmin tutkin myös *Annan seitsemän elämää* -tarinakokoelmaa feministisen sadun suomalaisena pioneerina. Viimeksi mainitun opinnäytteen takia rohkaistuin kyselemään yksityiskohtia Helakisalta myös puhelimitse. Tapasin Helakisan myös kerran Vammalan Vanhan kirjallisuuden päivillä ja näytin hänelle löytöäni: Topeliuksen *Lukemisia lapsille* -kokoelmaa kaksiosaisena niteenä. Pro gradu -työni aiheena olikin sitten jotenkin itsestään selvästi Kaarina Helakisan satujen intertekstuaalisuus, laajempaan tutkimusongelmana Aikuisen taso lastenkirjallisuudessa. Työtäni ohjannut apulaisprofessori Juhani Niemi näki minussa opinnäytteen syntyprosessin aikana jo idullaan olevan tutkijan ja hän saikin sittemmin minut suuntautumaan lastenkirjallisuuden tutkimukseen pysyvästi.

Vuonna 1993 ja 1995 syntyneiden Iiran ja Aarnin kanssa luimme taajaan Margaret Mahyn kuvakirjaa *Mies jonka äiti oli merirosvo*, Piotr ja Jozef Wilkonin *Oli kerran kissaperhe* -kuvakirjaa sekä James Krüssin & Stasys Eidrigeviciuksen *Hannu Pitkänenää*, joista kaikista kuultaa läpi Helakisan huolellinen mutta ääneen lukemisen tempo kunnioittava käännöstyö. Toisinaan lauloin myös Magdaleena-laulua, epävireisesti, mutta tunteella, lapsille unilauluksi. Esikoistyttäreille *Elli velli karamelli* oli mieluinen kirja, ja suuri oli hänen riemunsa, kun kirja löytyi hänen omaan kokoelmaansa pitkällisen etsiskelyn tuloksena viime kesänä Hakaniemen hallin antikvariaatista. Tässäkin mainio todiste siitä, kuinka rakkaus oman lapsuuden lempikirjoihin voi parhaimmillaan siirtyä sukupolvelta toiselle!

Lastenkirjakriittikkona iloitsin erityisesti vuosituhatosen taitteeseen ajoittuneista Helakisan tuotannosta tehdyistä uusista kuvakirjakuvituksista (Heli Hiedan *Prinsessan siivet* ja *Mies joka halusi nähdä koko maailman* ja myöhemmin Nina Haikon *Rubiinisydän* ja *Tuuliin tähyistäjä* sekä uusimpana Mirkka Eskosen huikea puupiirroskuvitus *Annan seitsemän elämää*).

Kristiina Louhen munatemperakuvitukset Helakisan tyttären, Riikka Käkelä-Rantalaisen, toimittamaan Helakisan satujen retrospektiiviseen antologiaan *Sinitukkainen tyttö ja muita satuja* tuoreuttivat myös monia, Helakisan kahden varhaisimman satukokoelman satuja uudelle lukijasukupolvelle. Louhi kuvitti myös Katriina Kauppilan toimittaman *Prinsessojen satuaarten*. Kokoelmasta löytyy Louhen upea tulkinta Kuninkaantytären siivet -sadusta. Sadun kuvitusoriginaali, jossa kuningatar katselee etuvasemmallalla hivenen huolestuneena tyttärensä lentoa siivet selässä maailmalle, on nyttemmin omassa kotikokoelmassani.

Lisensiaatin- ja väitöstutkimuksessani otin luupin alle suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden institutionalisoitumisen ja kanonisoitumisen 1940–50-luvulla. Väitöstutkimuksen viimeistelyn rinnalla vuonna 2000 kirjoitin uuteen suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historiaan artikkelin 1960–1970-luvun tarjonnasta, ja siinä Helakisalla oli ymmärrettävästi näkyvä rooli. Helakisa oli lastenkulttuurikentän aktiivi, jonka tarpeen tullen myös kipakat kommentit kuuluivat ja näkyivät moniaalla. Hän toimi aktiivisesti 1980-luvulla mm. valtion kirjallisuustoimikunnassa ja Suomen Kirjailijaliitossa, jonne hänen aloitteestaan perustettiin erillinen lasten- ja nuortenkirjailijoiden edelleen toimiva Topelius-jaosto.

Helakisa antoi huutia etenkin 1980-luvulla yleistyneelle vaatimukselle kirjoittaa lapselle yksiselitteisesti ymmärrettävää ja selkeää peruskieltä. Helakisa sai aika-ajoin kriitikoilta moitteita vaikeasta kielestä ja monimutkaisesta symboliikasta. Hän oli mieltynyt myös arkaaiseen, vanhahtavaan kieleen, ja helskytteli sillä pidäkkeettömästi. ”*On kirjoitettava levollisen piittaamattomana muodeista ja tuulista. Jotkut tuulet – zefyyrit, siroccot, ties mitkä – kyllä vievät kirjailijan viestin perille, jos ovat viedäkseen. Ei ole kirjailijan tehtävä raapustella osoitelappuja teostensa kansiin*”, totesi Helakisa Kiovan kirjailijakokouksessa 1985 pitämässään puheessa.

PHH:n Kaarina Helakisaa käsitteleviä tekstejä:

Päivi Heikkilä: Kaarina Helakisan modernit eläinfaabelit. Helakisan eläinrunojen liittyminen vanhaan faabeliperinteeseen. Kotimaisen kirjallisuuden proseminariesitelmä Tampereen yliopisto 15.11.1988.

Päivi Heikkilä: Faabelit kunniaan: eläinrunosta ja Helakisasta. *Työris Tyllerö* 4/1989.

Päivi Heikkilä-Halttunen: Aikuisen taso lastenkirjallisuudessa. Intertekstuaalisuus Kaarina Helakisan saduissa. Kotimaisen kirjallisuuden pro gradu -tutkielma Tampereen yliopisto 1992.

Kaarina Helakisa 1946–1998 in memoriam, modernin suomalaisen sadun rohkea uudistaja, *Onnimanni* 2/1998.

Rakkaus lastenkulttuuriin siirtyy äidiltä tyttärelle, *Onnimanni* 4/2005, Riikka Käkelä-Rantalaisen haastattelu.

Kohti uutta identiteettiä: Patikkamatka maalta kaupunkiin (lasten- ja nuortenkirjallisuus Suomessa 1960–1970-luvulla). –Teoksessa *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Toim. Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa & Maria Laukka. Tammi 2003.

Lapsellista agiteerausta luonnon puolesta. Elli velli karamelli kestävän kehityksen edelläkävijänä. – Teoksessa Tapion tarhoista turkistarhoille. Luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa. Toim. Maria Laakso, Toni Lahtinen & Päivi Heikkilä-Halttunen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2011. Tietolipas 235.

Lisäksi arvosteluja Helakisan tuotannosta sanomalehdissä ja kirjallisuuslehdissä.

Lastenkirjakauppa Tampereella

Tapio Eronen

1980-luvun alussa lastenkirjojen saatavuus ainakin Tampereella oli varsin heikko. Kirjakaupoissa lapsille oli pieni soppa ja tavarataloissa oli esillä vain viimeisimpiä ja suosituimpia kirjoja. Omat lapsemme olivat siinä vaiheessa kirjojen suurkuluttajia. Tilannetta parantaakseni perustin pienen lastenkirjakaupan, jossa oli myynnissä myös pienkustantamoiden ja erilaisten yhdistysten julkaisuja, sarjakuvia, jopa yliopistojen julkaisusarjoja sekä joitakin leluja jne. Kauppaa hoitamaan tuli tuttavani Miisa, alan ammattilainen oikeasta kirjakaupasta. Minä olin muualla töissä ja hoidin kauppaa lauantaisin. Kaupan nimeksi pantiin Pikku-Irjan Kirja. Meillä ei ollut lähipiirissämme ketään Irjaa - ei isoa eikä pientä. Nimi tuli Helakisan runon ja laulun innoittamana.

Eräänä päivänä Kaarina Helakisa ilmaantui kauppaan jonkun ystävänsä kanssa. Katseli ja ihasteli. Kysyi, että tuleeko nimi hänen runostaan. Myönnettiin. Siihen KH, että asia on niin hyvä, ettei hän rupea riitelemään tekijänoikeuksista. Toivotti onnea vaan.

No, kauppa sinnitteli parisen vuotta. Isot kirjakaupat paransivat omia lastenosastojaan. Ympäri Suomea kävi innokkaita lasten ystäviä, muttei tarpeeksi tamperelaisia. Kirjastoon saatiin jotain myytyä, samoin postitse muualle. Hyvä tarkoitus siis toteutui, mutta meille kävi vähän huonommin. Miisalle jäi palkkoja saamatta ja minulle vuosiksi velkoja maksettavaksi. Ei osattu käyttää yhteiskunnan tarjoamia konsteja, kuten konkurssia ja palkkaturvaa yms.

Käännöskirjasta Kissankuria

Leena Saarenheimo

Minä olen erityisen kiintynyt alla mainittuun Martin Leman/Angela Carter -kirjaan *Comic & Curious Cats*, joka sai Kaarina Helakisalta suomenkielisen tekstin ja nimen *Kissankuria*.

Sain kirjan v. 1983 isolta veljeltäni joululahjaksi 20-vuotiaana. Veljeni ja minä pidämme kovasti kissoista ja huumorintajummekin on ilmeisen samanlainen. Kirjan mielikuvitukselliset tekstit ja tietysti myöskin upea kuvitus ovat olleet todella rakkaita. Loruja on sittemmin lukeneet omat, nyt jo myös aikuiset lapseni.

Loruihin voi palata aina uudelleen ja uudelleen...

Oh ja ah -sanat kielletty!

Outi Hyytinen, elokuvaleikkaaja, opettaja

Kaarina Helakisa vieraili Pulkkilan peruskoulussa 20.11.1973. Siitä oli artikkeli paikallislehdessä Siikajokilaaksossa. Olin yksi noista onnekaista tytöistä, joka sai tuolloin henkilökohtaista palautetta runoistaan kirjailijalta.

Vierailun oli järjestänyt Kirjailijakeskus. Luultavasti kuitenkin suomen kielen opettajallani Outi Huurteella oli sormensa pelissä tapaamisen taustalla. Sen voi päätellä päiväkirjamerkinnästäni. Olin tuolloin neljätoistavuotias. 16.11.1973: *Meille tulee koululle vierailulle satukirjailija Kaarina Helakisa. Heissulivei, joskus sellaista, mitä onkin kauan toivottu! Hän on varmaan kiva ihminen päätellen kirjeestä, jonka hän lähetti Outille ja muille. Sellainen kauhean vapaa ja huoleton. Se alkaakin jotenkin näin: "Hei rakas Outi ja muut kippuravarpaiset hillonsyöjät."* Jatkan päiväkirjassani, että Helakisa on varmasti ihana, koska kirjoittaa Saima Harmajasta kirjaa. Odotin vierailua sydän pakahtumaisillaan. 16.11.1973 merkintä jatkuu: *Mä haluaisin näyttää sille jotakin, mutta en tiedä vielä mitä. Kaikki tuntuu yhtäkkiä niin typerältä ja lapselliselta.*

Helakisa kertoi luokkavierailullaan työstään naistenlehden toimittajana. Mieleen jäi se, että hänen mukaansa toimittaja ansaitsee toimeentulonsa julkisuuden tai sitä haluavien henkilöiden kustannuksella. Toimituksessa ei välitetä julkisuuden henkilön tunteista, vaan rahastetaan niillä. Hän kertoi, että tapahtumaköyhällä viikolla toimituksessa jopa toivotaan jonkun julkisuuden henkilön kuolevan, jotta saataisiin jutun aiheita.

Meitä oli luokallamme muutaman tytön porukka, joka kirjoitteli runoja ja rakasti ainekirjoitusta, ja suomen kielen opettajamme halusi kannustaa meitä kirjoittamiseen. Olimme maalaistyttöjä, ihailimme *Pieni runotyttö* -kirjojen Uudenkuun Emiliaa, Saima Harmajan runoja jne. Outi Huurre antoi oman asuntonsa käyttöömme tunniksi, pariksi Helakisan tapaamista varten. Asunto sijaitsi

kunnan ainoassa kerrostalossa, joka oli koulun pihapiirissä. Siinä asui opettajia. Olin käynyt kerrostalossa vain muutaman kerran aikaisemmin elämässäni.

Päiväkirjani 20.11.1973: Voi että se Kaarina on ihana ihminen! Joskin hän ei omista kovinkaan ihania tapoja – istuu pöydällä jalat ristissä ja polttaa sikaria. Mutta se ei hänen luonnettaan pilaa. Luonne on hyvin valoisa. Hän puhelee hyvin paljon ja myös kertoo itsestään ja elämästään. Hän nauraa helposti ja on myös valmis pohtimaan toisen ongelmia, jos toinen kertoo niitä hänelle. Hän on ihana! Täytyy kai kertoa ulkomuodosta. Tavallisen pituinen ja ”levyinen”, kasvot, jotka näyttävät vähän ilmeikkäämmiltä hänen nauraessaan ym. Muuten, hän on kauheasti meikissä. Ääh, poskipunaa ja kaiken maailman ökötit. Mutta, kuten jo sanoin, ei mikään ulkoinen seikka pilaa hänen luonnettaan. Ei mikään!

Kun menimme Outin asunnolle, jossa hänen oli tarkoitus ottaa vastaan kirjoituksia, siellä oli kauheasti ihmisiä. Tokaset tytöt oli luultavasti kaikki, kuten pojatkin. Kolmosia oli, nelosia ja viitosiakin. Me hämmästyimme tyttöjen kanssa kauheasti, kun menimme sisään. Ihmiset tietysti halusivat päästä kukin eri tunneilta, joten oli hyvä pinnata. Meitä keljutti tyttöjen kanssa hirveästi, ja ajattelimme, ettemme varmasti näytä kirjoituksia. Sitten tuli Kaarina ja piti pienen oppitunnin ainekirjoituksesta, ja sen jälkeen kaikkien, joilla ei ollut kirjoituksia, oli häivyttävä. Ja ne häipyivät! Jäljelle jäi vain me kolme, Annukka, Lissu ja minä. Mikä rajaton riemu! Juttelimme pitkän aikaa kaikesta kirjoittamisesta yms. Hän kehotti kirjoittamaan päiväkirjaa ja lukemaan paljon kirjoja. Ja mä olen tehnyt sitä koko pienen ikäni! Voih että olin onnellinen!”

Päiväkirjani 23.11.1973: Torstaina sain kuulla ensimmäiset arvostelut luotettavalta taholta kirjoittamisestani. --- Hän kielsi minulta OI ja AH sanat, ja sanoi, että tuska ja kuolo ovat menettäneet makunsa, joten niistä ei kannata kirjoittaa. Hän kehotti minua kirjoittamaan lisää, hän kehotti kirjoittamaan havaintoja pienistä asioista.

Päiväkirjamerkintäni osoittavat, että Helakisan vierailu oli merkittävä nuoren, 14-vuotiaan päiväkirjassaan ja kirjoituksissaan elämänsä pohtivan tytön elämässä. Myös paikallislehden kirjoitus Kaarina Helakisan vierailusta sai minut pohtimaan toimittajan subjektiivisen näkökulman moraalista oikeutusta sekä tietojen tarkastamisen tärkeyttä. Kuvatekstissä oli nimittäin etunimekseni laitettu Asta, ja pahoitin siitä mieleni. Toimittaja oli myös artikkelin alussa käyttänyt sellaista kieltä ja sanoja, jotka olivat vieraita pohjanmaalaisille nuorille, kuten esim. artikkelin alussa: ”Oliko se jännää? Teitsä rajuja juttuja? Haastatteliks sä oikein niitä missejä? Ai juku, se olis tärskyä!” Kukaan meistä ei puhunut noin. Ymmärsin omakohtaisesti viimeistään silloin, että lehdissä oleviin kirjoituksiin kannattaa suhtautua kriittisesti, ja sitähän Kaarinakin oli painottanut.

Myöhemmin, 90-luvulla, tapasin Kaarina Helakisan jossakin elokuva-alan illanvietossa Helsingissä. Kerroin hänelle, että olen kiitollinen hänen vierailustaan, sillä se opetti minulle paljon. Kaarina muisti Pulkkilan kouluvierailun. Vierailun kannustava palaute on ollut omalta osaltaan vaikuttamassa siihen, että kirjoittaminen ja lukeminen ovat säilyneet iloa tuottavana mielenkiinnon kohteena koko elämäni ajan.

Kaarina Helakisan lumo

Anne-Maarit Hannila-Saarinen

Olen syntynyt vuonna 1960 ja opin lukemaan Kaarina Helakisan tavoin hyvin nuorena, vanhempieni mukaan jo alle 4-vuotiaana. Heidän kertomansa mukaan minua ei kukaan edes varsinaisesti opettanut. Kysymyksiini “Mitä tuossa lukee?” toki vastattiin. Kotonamme on aina ollut paljon kirjoja, vaikka vanhempani eivät itse saaneet mahdollisuutta kouluttautua. Äitini luki valtavasti kaunokirjallisuutta, isä enemmän tietokirjallisuutta.

Sairastuin noin viisivuotiaana siten, että jouduin olemaan toipilaana ehkä viikon verran. Se oli eläväiselle lapselle vaikeaa, muistaakseni tuolloin oli vielä kesä ja kaunis sää. Äitini lupasi ostaa minulle luettavaa viihdykkeeksi. Hän toi kirjakaupasta nähtäväkseni kymmenkunta kirjaa ja pyysi valitsemaan niistä. Olisin tietysti halunnut ne kaikki, mutta sain tyytyä viiteen. Muistan vieläkin kaikki nuo kirjat ja ne ovat edelleen tallella kirjahyllyssäni. Yksi valitsemistani kirjoista oli Kaarina Helakisan Satukirja. Luin takakannesta ihailen, miten nuorena hän oli tämän kirjan kirjoittanut. Tämän kirjan innoittamana pitkään haaveilinkin, että minusta tulee isona satukirjailija ja satukirjojen kuvittaja.

Satukirja ei jäänyt hyllyyn pölyttymään. Luin sitä vuosien varrella paljon. Nuorena pidin kotikylälläni usean vuoden ajan seurakunnan tyttökerhoa ja olin ohjaajana erilaisilla leireillä. Muistan lukeneeni Kaarina Helakisan satuja lapsille ja nuorillekin. Muitakin Kaarina Helakisan teoksia hankin tai sain lahjaksi nuorena. Näistä muistan parhaiten runoteoksen Posetiivi ja siihen liittyneen musiikkikasetin, jota kuuntelin paljon.

Aikuisena, kun minulla jo oli omiakin lapsia, hankin itselleni ja koko perheen iloksi kirjakaupoista uusia ja kirpputoreilta tai divareista vanhempia Kaarina Helakisan teoksia. Niitä on hyllyssäni aika laaja valikoima, ei kylläkään kaikkia. Kaarina Helakisan toimittamaa Pikku Pegasos -runokokoelmaa olen lahjoittanut kummilasten ja tuttavien perheisiin.

Minusta Kaarinan kirjat ovat aivan täydellisiä, suomen kieli on niissä kauneimmillaan. Hänen omat kuvituksensa ovat persoonallisia. Myöhemmissä teoksissa yhteistyö upeiden kuvittajien kanssa tekee jokaisesta kirjasta kokonaistaideteoksen.

Tässä ei kuitenkaan ollut kaikki. Tapasin nimittäin Kaarina Helakisan hänen kodissaan Pakilassa lukioikäisenä, sen on ilmeisimmin täytynyt olla vuonna 1976 tai 1977. Asuin silloin Tuusulassa ja kävin Hyrylän lukiota. Äidinkielen opettajamme Helka-Maija Lehtonen antoi tehtäväksi esitellä valitsemamme kirjailijan muulle luokalle. Kirjailijan valinta oli minulle itsestään selvä. Luokkatoverini Mervi lupautui tekemään esityksen kanssani, vaikka hänelle Kaarina Helakisan tuotanto ei ollut ennestään kovin tuttua.

Vanhanaikaisesta puhelinluettelosta löytyi numero, johon rohkeasti soitin. Kaarina Helakisalle sopi, että saisimme tulla tekemään haastattelun. Bussilla oli helppo päästä Tuusulantietä pitkin etelään ja löysimme hyvin perille. Ihan tarkkoja muistikuvia minulla ei tapaamisesta ole, se oli aika jännittävää.

Muistikuvani mukaan koti oli viihtyisä, tavallinen lapsiperheen koti puutarhan ympäröimässä omakotitalossa.

Saimme luvan nauhoittaa haastattelun C-kasetille. Esitelmästä tuli koulussa menestys. Opettaja oli siitä niin haltioitunut, että saimme käydä pitämässä esitelmän samana päivänä parille kolmelle muullekin luokalle. En ole heittänyt esitelmää tai kasettia menemään, mutta valitettavasti en tiedä, minne ne ovat vuosien ja muuttojen saatossa joutuneet.

Satukirjailijaa tai kuvittajaa minusta ei tullut, tuli sen sijaan opettaja. Lukeminen on edelleen rakas harrastukseni, vaikka ruuhkavuosina lasten ollessa pieniä lukemiseen ei tahtonut löytyä aikaa ja rauhaa. Nyt toivon, että jossain vaiheessa saisin lapsenlapsia ja pääsisin lukemaan heille Kaarina Helakisan satuja!

Uutinen Kaarina Helakisan varhaisesta kuolemasta oli minulle järkytys. Tunsin kuin olisin menettänyt läheisen ihmisen, melkein sielunkumppanin.

Kaarina Helakisan luona kylässä

Kauko Komulainen

Opiskeluaikana minulla oli tilaisuus haastatella kirjailija Kaarina Helakisaa hänen kotonaan Helsingin Länsi-Pakilassa 1. lokakuuta 1981. Kokemus oli kaikinensa sanoinkuvaamattoman innostava opinnäytetyön tekijälle, ja kolmetuntinen vilahti nopeasti rintamamiestalon yläkerrassa sijainneessa kirjailijan työhuoneessa. Moni asia sai tärkeää lisävalaistusta, ja jälkepäin on keskustelusta SKS:n toimesta dokumentoitu 45 sivun litterointi ollut lähde, josta on toistuvasti löytynyt uusia oivalluksia tutkijana ja jota seuraavassa hyödynnän pääasiallisena materiaalina.

Ennen tapaamista olin Helakisaa lukiessani pohtinut muun muassa sitä, miksi monet hänen teostensa lapsihahmoista ovat viisauudessaan aikuismaisen ”valmiita”. Haastattelussa tuli esille yksityiskohtia, joiden voi tulkita selittävän tätä kysymystä. Ensiksikin kirjailijalla oli tasapainoinen, onnellinen lapsuus, josta saattoi myöhemmin ammentaa tärkeitä asioita, sellaisia kuten rakkaus, turvallisuus, kotoisuus ja lämpö, ne ”olen saanut ikään kuin lahjana kotoa ja siitä olen hyvin kiitollinen”. Nämä perusarvot ovat pilareita, joiden tukemina lapsi kasvaa siksi ihmislaaduksi, mikä hän on: ”*Mä yleensäkin muistan melko tarkkaan lapsuudestani ja hyvin elävästi. Minulla ei ole semmoista katkoa, siis se lapsi on sama ihminen mikä itse tunnen olevani tänä päivänä.*” Viimeksi esitetty ajatus on mielenkiintoinen, kun sitä vertaa ihmiskunnan historiassa esiintyneeseen vulgaariin käsitykseen, jonka mukaan lapsi on epävalmis aikuinen. Helakisan mukaan ihminen on ihmislaatunsa osalta omanlaisensa jo lapsena ja kehittyy niistä lähtökohdista henkisesti voimakkaaksi ja tasapainoiseksi rakkauden ja turvallisuuden ilmapiirissä – tästä eetoksesta on viitteitä havaittavissa esimerkiksi *Olena ja Vassuska* (1979) sekä *Pietari ja Susi* (1982) -teoksissa.

Vaikka lapsuus on ollut Helakisalle ”hyvin tärkeää ja merkittävää aikaa”, ei hän varsinaisesti ole käyttänyt lapsuuden konkreettisia muistoja tuotannossaan. Kyse on ennemminkin siitä, että joillakin

todellisilla henkilöillä ja (erityisesti Hartolan) luonnonmaisemilla sekä yleisvaikutelmilla on esikuvansa kirjailijan lapsuusajan miljöissä, ja ne ovat sieltä käsin heijastuneet teoksissa. Joitakin suurempia malleja toki on, ja haastattelupäivänä kirjailija kertoi mieleensä juolahtaneen Hartolan markkinat, jotka olivat olleet hyvin aistivoimaisesti esillä Olena ja Vassuska –teoksen markkinakuvausta kirjoitettaessa.

Lapsuudessa erityisen tärkeä henkilö oli isoäiti, ”*jolla oli aina aikaa ja loputtomasti rakkautta. Varmasti sain jollakin lailla semmoisia elämänarvojen perusteita, jotka ovat jääneet loppuiäksi. Hänellä oli taito kertoa itse satuja ja hän luki minulle vanhoja kansansatuja ja Tuhannen ja yhden yön satuja tuntikausia väsymättä ja uskollisesti. - - Ihan semmoinen ihminen, jonka muistan maanpäällisenä enkelinä.*” Isoäidin kanssa vietetyt satuhetket paitsi kehittivät mielikuvitusta myös loivat perustaa tulevalle.

Kirjailija aloitti yliopisto-opintonsa yleisen kirjallisuustieteen ja germaanisen filologian oppiaineissa, ja sattumakin oli mukana, kun kirjailija meni opiskelijakavereidensa innoittamana professori Matti Kuusen kansanperinnetieteen luennoille ja löysi lapsuutensa satumaailmat akateemisella tasolla: ”*Se Kansanrunousarkisto oli aivan paratiisillinen mulle. Mä tein seminaarityöni aiheesta Kuninkaanpojan siivet (Helakisa on julkaissut samannimisen teoksen v. 1986, KK.) ja tutkin näitä eri käsikirjoitettuja redaktioita. - - Tosiaan ne sitten opiskeluvaiheessa löysi niin paljon avarammassa ja syvällisemmässäkin muodossa, siis koko tuon kansanperinteen ja yleisen uskontotieteen ja muut. - - Kyllä niitten (kansansatujen, lisäh. KK.) ikuinen ja ajaton kuvasto ja mielikuvitus ja niitten kiinteät rakenteet ovat ilman muuta jättäneet jälkensä.*”

Myös vanhempien suopea asenne tätä opiskelullista ”sivupolkua” kohtaan oli merkittävä: ”*Joo, siis mulla ei ollut ollenkaan tarkoitus lukea (kansanperinnetiedettä, sivuh. KK.). Mä läksin ikään kuin harrastuksesta lukemaan ja nimenomaan vanhemmilleni olen hyvin kiitollinen siitä, että he eivät yhtään painostaneet että nopeasti valmiiksi ja jotkin maisterinpaperit - -*”. Päinvastoin he kehottivat katselemaan ”*vähän elämää ympärilläsi ja mieti mitä rupeat tekemään ja nauti opiskelujastasi, sekin on niin pian ohi*”.

Vanhemmilta tuli lukioaikana sysäys myös kirjailijanuralle, kun he antoivat WSOY:n satukilpailusta kertovan lehtileikkeen ja kehottivat osallistumaan - Helakisa voitti kilpailun vain 15-vuotiaana. Kun kirjailijanalku pari vuotta myöhemmin realisoitui sen palkintona ollutta kustannussopimusta viimeistelemällä joululoman jälkeisen kouluviikon aikana ensimmäistä satukokoelmaansa, katsoi kirjailijanurasta itsekin haaveillut äiti voivansa kirjoittaa keksityistä nuha- ja silmäsairauksista poissaolotodistuksia koulussa erittäin hyvin menestyneelle tyttärelleen, joka näin saattoi inspiraation vallassa jäädä kotiin. Esikoisteos *Satukirja* (1964) julkaistiin abiturienttivuonna.

Eri taidelajit olivat kilvoitelleet tulevan kirjailijan suosiosta jo varhaislapsuudesta asti, mutta alusta pitäen kuvataide ja piirtäminen olivat kirjoittamisen jälkeen läheisempiä kuin musiikki (pianonsoitto). Kirjoittamisen ja piirtämisen symbioosin hedelmiksi voi tulkita sen, että Helakisa kuvitti itse kaksi ensimmäistä satukirjaansa ja harrasti jossain määrin sunnuntaimaalausta myös kirjailijanuransa aikana.

Kansansatuihin liittyen Helakisa otti tekemässään haastattelussa kantaa 1960-luvulla esiin nousseeseen debattiin, jossa kritisoitiin Grimmin veljesten ym. kansansatuja hyödyntäneiden kirjailijoiden tuotantoa siitä, että ne väkivaltaisuuksia sisältävinä aiheuttavat painajaisunia ja ovat yhteiskunnallisesti nurjia palvoessaan pelkästään nuoruutta, kauneutta ja kuninkaallisia rikkauksia. Tämä muun muassa Bruno Bettelheimin esittämä näkemys kumottiin 1970-luvulla, ja Helakisakin toteaa, ettei kokenut niistä mitään vahinkoa saati nähnyt painajaisunia.

Kaarina Helakisan opiskeluaika osui 1960-luvun jälkimmäiselle puoliskolle, jolle oli leimallista voimistuva yhteiskunnallinen liikehdintä. Primus motoreina olivat sodanjälkeisten vuosien aikana syntyneet suuret ikäluokat, jotka kapinoivat vanhempiensa edustamia yhtenäiskulttuurin koti-uskonto-isänmaa arvoja vastaan. Helakisa ja hänen suomen kieltä lukeneiden kaveriensa muodostama tyttöpiiri seurasi aktivismin kehitystä sivusta. Päälähteenä oli Ylioppilaslehti, joka sekä herätti kiinnostusta että synnytti luennan jälkeen ahdistusta: ”Siis jotenkin nämä uudet asiat ja radikalismi ja kulttuurin vasemmistolaistuminen pelotti sinä aikana, ja niitä pohdittiin ja toisaalta vielä käytiin elämäkatsomuksellista keskustelua ja uskonnollisiakin kysymyksiä joskus mietittiin kynttilänvaloisissa ja marimekkoasuisissa illanistujaisissa, oli sitä kuusikymmenluvun filinkiiä.”

Helakisan tuotannossa on luonnolla tärkeä merkitys. Lapsuudessa kesälomien aikana äidin johdattelemana koetut Hartolan kukkaniityt, linnunlaulujen kuuntelut ja tuoksujen haistelut jatkuivat aikuisena oman perheen kanssa, ja niistä tuli vuosi vuodelta yhä tärkeämpiä – myös ekologisen tietoisuuden heräämisen osatekijöinä: ”Mä uskon, että ihminen joka jonkin luonnonkolkan maailmassa kokee hyvin syvästi niin vasta sitten kasvaa yleisluontoisestikin oivaltamaan jotain ekologista vastuuta, että siis jokin henkilökohtainen suhde siihen täytyy olla.”

Elli Velli Karamelli on Helakisan ensimmäinen teos, jossa on havaittavissa merkkejä ekologisista kannanotoista. Teoksen kirjoittamisen aikoihin kirjailija asui Helsingin ydinkeskustassa, Unioninkatu 45:n pimeässä asunnossa, jossa ei voinut työskennellä ilman valoja edes juhannuksena päivällä: ”- - tämä urbaani ahdistavuus ehkä jonkin mutkan kautta sai muotonsa siinä [Ellissä, lisäh. KK.]. Tunteenomainen luonnonrakkkaus mulla on aina ollut, mutta se oli niitä vuosia, jolloin heräsin pikkuhiljaa laajempaa vastuuajatteluun ja ekologiseen tietoisuuteen.”

Ekologisen tietoisuuteen liittyvä toinen rationaalisen maailmankuvan osatekijä Helakisan tuotannossa on ihmisyyden teema. Ihminen versus eläimet –vastakkainasettelun avulla esille nouseva humanistinen tematiikka esiintyy ensimmäistä kertaa fantasiaromaanissa *Olena ja Vassuska* (1979) ja nousee esiin myös seuraavassa maailmankuvallisessa teoksessa *Pietari ja Susi* (1982). Keskeinen vauhdittaja tämän problematiikan pohdinnassa oli kirjailija Jukka Pakkasan kanssa 1970-luvulla käyty keskustelu Pen-klubin kokouksen jälkimainingeissa. Biologina Pakkanen todisteli penttilinkolalaista näkemystä, jonka mukaan ihminen on surkea ja epäonnistunut laji, ja oikeastaan ahven, saukko, kiiski ja kastemato ovat paljon arvokkaampia ja tärkeämpiä ekologisesti. Helakisa tähdensi humanisminsa ytimenä käsitystä siitä, että tosiasiat tuntien ihmisen tietoisuudessa on kuitenkin mahdollisuus henkiseen hyppäykseen, jonka myötä hän kykenee nousemaan eläimen yläpuolelle. Tämän mahdollisuuden vuoksi ihmisen tehtävänä on myös toimia siten, että ihmisyyys toteutuu. Näkemys kiteytyy *Olena ja Vassuska* –teoksessa: ”Vain yksi Luontoäidin lapsista voi voittaa korpinluonnon, sudenluonnon - - ihminen”. Tämän käsityksen Helakisa mainitsee haastattelussa siihenastisen eettis-moraalisen ”uskontunnustuksensa” ytimeksi.

Kulttuurisista vaikutteistaan Kaarina Helakisa toteaa, että Karjalassa kerättyjen kansansatujen venäläinen ilmapiiri on tsaarin Venäjän poliittisista nurjuuksista huolimatta viehättävää. Samoin vanha venäläinen kirjallisuus, Gogolin teosten surrealistinen mielikuviutus etupäässä, ja yksittäisistä teoksista Bulgagovin *Saatana saapuu Moskovaan*, ovat olleet kesto suosikkeina mielilukemista. Saksan kieltä ja kulttuuria Helakisa ei ihaillut, vaikka esimerkiksi E.T.A. Hoffmannin fantasiateokset ovatkin kiehtoneet.

Anglosaksisen kulttuurin, ja erityisesti sen upean fantasiaromaanitradiation, kirjailija koki itselleen saksalaista kulttuuria läheisemmäksi. C.S. Lewisin *Narnia*-sarjan teokset, joista osan Helakisa suomensi, hän mainitsi henkisen pohjavireen osalta sukulaisiksi, ”*vaikka en semmoista pystyisi kirjoittamaan.*” Ranskalaista kirjallisuutta kirjailija ei kokenut omakseen, kun taas italialaisista muun muassa Italo Calvinon *Paroni puussa* ja *Halkaistu varakreivi* ovat olleet tärkeitä kirjoja. Suomalaisista ”*Anu Kaipaisen tapa yhdistää, risteyttää totta ja fantasiaa tuntuu välillä hyvin tutunomaiselle ja jokin Juhani Peltosen surrealistinen huumori ja verbaali akrobatiikka tuntuu tutulta, mutta näitä kumpaakaan mä en kuitenkaan nimeäisi mielikirjailijoikseni.*” Myös aivan toisentyyppinen kirjallisuus, kuten Antti Hyryn ja Veijo Meren selkeä, kuulas ja tiivis tyyli, viehätti monipuolista lukijaa: ”*Pitkästyisi, jos lukisi vain yhdentyypistä.*” Autiolle saarelle sopisi lukemiseksi Sven Delblankin *Sörmlanti*-sarja, jossa vankka realismi ja kansanperinteen runolliset aiheet sekä huumori ja mielikuviutus yhtyvät älyllisen ja tietoisien otteen seurauksena.

Kaarina Helakisan teokset syntyivät suomennostöiden kanssa limittäin: ”- - ei koko ajan pysty suoltamaan omaa tekstiä. Oikeastaan se on vuoden päivistä melko pieni määrä, jolloin hyvin intensiivisesti paneutuu, muu on alitajunnassa tapahtuvaa, hiljaista kypsyttelyä, ja enemmän ja vähemmän tietoista materiaalinkeruuta. Suomentaminen on luultavasti paras muoto välitöitä mulle.” Muitakin välitöitä, kuten puheita, artikkeleita, radiojuttuja, tulee aina tarjolle, ”*mutta niihin joutuu repimään omia voimiansa*”. Suomennoksen teksti ja sanakirja ovat aina valmiina edessä, mutta silti käännöstyö on aina luovaa. Ja lauseen voi tarvittaessa lopettaa vaikka kesken, jos omien töiden suhteen inspiraatio iskee. Lisäksi erilaisiin tyylilajeihin ja sielunmaisemiin tutustuminen ja niiden marionettimainen matkiminen ”*on hyvin kehittävää ja hauskaakin ja antoisaa. Just sillä tavalla opettavaista, että joutuu ikään kuin imitoimaan semmoisia tyyliä, mitä itse ei muuten kirjoittaisi. Huomaamatta se varmasti on opettanut hyvin paljon enemmän kuin pelkkä lukeminen*”.

Kuten edellä tuli esille, oli Helakisalle kirjailijana ominaista hiljainen kypsyttely, ja esimerkiksi *Ainakin miljoona sinistä kissaa* (1978) –teoksen idea syntyi yhdeksän vuotta ennen kirjan julkaisua. *Olena ja Vassuska* oli poikkeus, sen 80-sivuinen käsikirjoitus syntyi melko intensiivisen prosessin tuloksena muutamassa viikossa. Ja toisaalta, vaikka kypsyttelyvaihe oli pitkä, saattoi kirjoitusprosessi olla varsin nopea: ”*Muuta en voi uskoa kuin että alitajunta siellä hääää jotain itseksensä. - - Aihe voi olla vaikka kuinka pitkään, joskus yhdeksän vuotta joskus muutaman kuukauden, mutta sitten mulla on useimmiten - - semmoinen muistilippuvaihe. - - Mä en uskalla ryhtyä leipätekstipötköä kirjoittamaan ennen kuin se on kyllin selvänä mielessä, ennen kuin siihen semmoinen sävellaji on löytynyt, että se tulee ikään kuin melko itsestään.*”

Muistilippuvaiheen aikana saattoi syntyä tulossa olevan kirjan keskeltä, alusta tai lopusta vaikkapa vain yksi nerokas lause, ja tämän uusiutuvan prosessin aikana syntyi kymmenittäin erilaisia käännöksiä, artikkeleita, esitelmiä ennen kuin teos kypsyi valmiiseen vaiheeseen. Tärkeää myös oli,

että ennen kuin varsinainen kirjoitusprosessi alkoi, piti teoksella olla valmiina alku, keskikohta ja loppu: ”Silloin se on ikään kuin, jos voisi verrata, kuvana silmissä, mulla on mielessä se, mitä mä haluan tehdä, aistin sen tunnelmat ja tunnen kielen rytmin.” Silloin tällöin kirjoittamisprosessin käynnistymistä auttoi, kun kirjailija itse kirjoitti syntymässä olevalle kirjalleen toivekritiikin – näin oli mahdollista asettaa itselle päämäärä.

Kun teoksen kokonaishahmo struktuurin, värien ja tyyli-lajin osalta oli valmis, ei kirjailija aina kirjoittanut A:sta Ö:hön, vaan saattoi aloittaa jostakin sopivalta tuntuvasta pätkästä. Intensiivisille kirjoitusvaiheille oli tyypillistä, että prosessin käynnistyttyä esimerkiksi fillari- tai kävelyretkillä tai lumihangessa patikoidessa saattoi idea syntyä, ja silloin kirjailija ryntäsi kotiin panemaan sen muistiin: ”Se on ikään kuin mosaiikki, että kun mulla on kokonaisuus silmissäni, mä voin kirjoittaa tuon palan tai tuon palan.”

Monissa töissä oli jokin kohta ongelmallinen siinä määrin, että se piti kirjoittaa useita kertoja, ja tällaisten vaikeiden paikkojen työstämistä kirjailija usein siirsi eteenpäin. Kaikkien palasten ollessa paikoillaan alkoi viimeistelyvaihe, jonka aikana kirjailija kirjoitti teoksensa kahteen kolmeen kertaan ennen puhtaaksikirjoittamista. Helakisa oli perusteellinen kirjoittaja ja saattoi hioa jotain lausetta tai yksityiskohtaa ”ehkä ihan turhan tähdenkin”.

Kirjoittamisprosessissa oli tärkeä myös ”jatkuva vuorovaikutus täysin kahleettoman inspiraation ja assosioinnin sekä toisaalta hyvin tie- toisen ja nykyisellään jo osittain ehkä hiukan ammattitaitoisen, kontrolloivan minän välillä. Ideoita ei tule väkisin eikä pelkällä ammattirutiinilla, mutta taas muotoa ja eksaktia tyyliä ei saa ilman itsekritiikkiä. Siitä huolimatta mua voi tietysti syyttää liiallisesta vuolaudesta kielenkäytössä ja muusta, mutta kuka syyttää kuka ei.”

Näytelmät ovat poikkeus, ja niitä Helakisa kirjoitti vain tilauksesta: ”Se on mulle äärimmäisen vastenmielinen ja raskas muoto kirjoittaa, mä en tunne itseäni miksikään hyväksi näytelmäkirjailijaksi, siinä on aina tarvittu dramaturgin apua.”

Pietari ja Susi on esimerkki teoksesta, joka on syntynyt – tässä tapauksessa Saara Tikan näyttelyssä olleiden – taulujen pohjalta. Joskus taas lajin määräytyminen yllättää, ja näin tapahtui *Olenan ja Vassuskan* suhteen. Teoksesta piti tulla editoitu viiden kansansadun valikoima Alpo Jaakolan maalauksilla kuvitettuna: ”Mutta kun mä nämä Jaakolan taulut näin ja sitten oli tämä kansansatu pohjana, niin vire ja fiilis löytyi ja sen mä tosiaan tein sen ihan muutamassa viikossa hirvittävän intensiivisesti ja innostuneesti ja tavallaan hyvin helpon ja luontevan tuntuiseksi. Melkein niin kuin olisi saneltu, mä en tarkoita, että mikään meedio olisi sanellut, mutta se tuli ikään kuin itsestään.” Niinpä kirjasta, josta piti tulla muutaman liuskan, korkeintaan kymmenen sivun mittainen, tulikin 80-sivuinen saturoomaani – teoksen materiaali valitsi lajinsa: ”Se oli itse hakenut muotonsa, ja kaikki se tapahtui äärimmäisen helposti, mä vain huomasin että jaahah, näin siinä kävi.”

”Ja runokin syntyy ikään kuin runona. Tyyli-laji ja aihe, niin kun se lähtee löytymään niin se ikään kuin tuntuu hirveän itsestään selvältä. - - Mutta sanotaan tällainen puolipitkä proosa, joka mulle on kaikkein ominta, se on vielä helpompaa kuin viisiliuskainen näköjään, niin siinä ei ole tiukkoja suunnitelmia eikä kaavakuvia, vaan just se mitä mä yritin havainnollistaa vertauksella, että se on tosiaan niin kuin silmissä oleva kuva, johon mosaiikkimaisesti mä rupean panemaan kuvia.”

Kun taiteellinen prosessi käynnistyy, se on osittain myös omalakisesti etenevä: ”Työ kyllä itse, kumma kyllä, lähtee määräämään itseänsä niin kuin yleensäkin kirjailijoilla, että se mitä mä olin suunnitellut ei aina toteudukaan vaan yhtäkkiä huomaa, että kädessä on jotakin ihan muuta.”

Kaarina Helakisalla teokset valmistuivat kolmivaiheisesti: enemmän ja vähemmän aikaa vieneen kypsyttelyvaiheen jälkeen osat lokahtivat kasaan ja saivat aikaan kirjailijantyön yhden onnellisimmista hetkistä, teoksen kokonaishahmo syntyi. Sitä seurasi ensimmäinen kirjoitusvaihe, jonka kirjailija aloitti vasta kun muistilappuvaihe oli riittävän varmallalla pohjalla. Kolmas oli stilisointivaihe, joka saattoi olla pitkäkin kaikkine poistoineen ja lisäyksineen. Näin syntyi esimerkiksi *Pietari ja Susi*, jonka ensimmäinen läpikirjoitus valmistui juuri ennen vuoden 1981 kesälomaa. Vaikka teos olisi tuossa vaiheessa ollut ulkopuolisen silmissä ”hoipertelevaa tekstiä paikoitellen - - mä tiesin, että nyt se on mulla plakkarissa, siinä on rakenne, siinä on tunnelma, nyt on ammattitaitoisen minän vuoro astua esille. Mä voin aivan rauhassa lähteä lomalle, se on mulla koossa, siinä ei ole mitään missä olisi enää ongelmia.”

Huolellista työtä tehneenä perfektionistina ja (sana)taiteellisen työn esteettisen luonteen sisäistäneenä kirjailijana Helakisa toteaa haastattelussa, että ”viime kädessä - - työ ei ole koskaan valmis”. Kun pintahionta on tehty ja epäjohdonmukaisuudet sekä löyhyydet poistettu, ja lauseet alkavat tuntua viilatuilta ja kauniin soivilta, ”niin huokaisten kirjoittaa sen puhtaaksi ja lukee vielä kerran läpi ja ajattelee, että parempikin olisi voinut tulla mutta enempää en osaa”.

Kaarina Helakisa ei ollut pelkästään esteettisesti ja kielellisesti lahjakas kirjailija, vaan hänen tuotantonsa on hyvä esimerkki siitä, miten sanataiteen keinoin voidaan tuottaa korkeatasoista kirjallisuutta monista ihmiskuntaa alati askarruttaneista merkittävistä ja isoista teemoista. Itse olin pro gradu -tutkielmaa tehdessäni maailmankatsomuksellisen kehityksen vaiheessa ja halusin tutkia jonkun aikuisille kirjoittavan kirjailijan teoksia, joissa käsitellään suuria maailmankuvallisia ja eettis-moraalisia kysymyksiä. Työni ohjaaja kuitenkin eväsi tämän ja vaati, että kun pääaineeni on kasvatustiede, on tutkimuskohteeni löydettävä lastenkirjallisuudesta. Näin päädyin lukemaan Kaarina Helakisan teoksia, ja hämmästykseni oli suuri, kun löysin sieltä juuri niitä teemoja, joita halusin käsitellä.

Helakisa oli temaattisesti tietoinen kirjailija, jonka tuotannossa on – kirjailijan omin sanoin ilmaisten – yhtenä pääteemana ”ihmisen ja elämän ja luonnon ja humanismin puolustaminen. Se ilmeisesti näkyy näissä viimeisimmissä töissä sekä nyt tässä (*Pietari ja Susi*, sivuhuom. KK.), jota olen valmistelemassa.” Helakisa nosti teoksissaan esiin rakkauden ihmisiin ja kritikoiti liiallisen teknologisen barbarian kuristavaa voimaa, ”joka kaikkialta uhkaa ihmisiä viihdekulttuureineen ja koneineen ja tekee ihmisistä esinettä ja näyttöpäätettä”.

Kirjailija haki tasapainoa humanistisen ja teknologisen kulttuurin välille: ”Toisaalta tekninen ja toisaalta hyvin askeettinen elämä on semmoinen, mistä mä en ole kovin innostunut. Elämäniloa haluaisin välittää ja nimenomaan kauneuden ja luonnon kokemisen mahdollisuuksia.”

Pietari ja Susi (1982) -teoksessa synteasihakuisuus ulottuu maailmankuvalliselle tasolle. Siinä susihahmot symboloivat tieteenhistorian kahta pääperinnettä, ja ongelmana on, että ne ovat ajautuneet (ihmisten mielissä) liian kauaksi toisistaan. Upean myyttisen tarinan loppupuolella

luonnontieteellis-teknistä (galileista) traditiota symboloiva Taivaansusi (luonnontieteellinen käsitteenmuodostus on perustunut nk. taivaanmekaniikkaan, sivuhuom. KK.) tanssii humanistista (aristotelista) perinnettä symboloivan Lempeän Suden kanssa.

Kaarina Helakisa siis näki 1980-luvun alussa ihmiskunnan ongelmien ratkaisuksi sen, että vastakkaisiksi ajautuneet tieteelliset traditiot saadaan vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Tämän vision omaperäisyydestä saadaan jonkinlainen käsitys todettaessa, että vaikka tieteen piirissä olivat monet teoreetikot (esim. akateemikko Georg-Henrik von Wright julkaisussaan *Tieteen aatehistorian kaksi pääperinnettä*, 1970) osoittaneet mainittujen traditioiden antagonismin, ei heistä kukaan uskonut 1980-luvun alun tieteellisen vastakkainasettelun ilmapiirissä niiden väliseen synteysiin. Tieteellisen ajattelun eteneminen on kuitenkin osoittanut mainittujen pääperinteiden lähentyneen toisiaan viimeisen 30 vuoden aikana, ja esimerkiksi niihin pohjaavien synteasihakuisten mixed-metodien esille nousun myötä on kehitys kulkenut pienin askelin Helakisan aikanaan esittämän synteysin suuntaan.

Luokkatoverit

Marja Laatikainen

Muisto vuodelta 1996:

Kaarinan poika Matias oli poikani Juuson luokkatoveri Helsingin Suomalaisessa Yhteiskoulussa. Jostain syystä piipahdin heillä 3-vuotiaan pikku tyttäreni Lauran kanssa.

Se oli ensi kohtaamisemme. Meitä oli vastassa lämmin, välitön ihminen. Koti oli samalla lailla hieman boheemi kuin vastaanottaja, Kaarina. Värikäs, riemukas - muistelen, että olisi ollut isoja viherkasveja. Oikea satutädin koti, siltä se mielestäni näytti. Vanha 50-luvun puutalo, missä oli runsaasti tavaraa, tarinoita. Kaarina tuntui hauraalta, hoikka kun oli. Hän oli puhelias ja hehkui lämpöä.

Hän huomioi eritoten pikku Lauran. Hän oli vast'ikään kääntänyt pienen kirjasen loruja ja saanut kaiketi itselleen näytekappaleita. Yhden niistä hän halusi luovuttaa Lauralle. Pienen vaaleanpunaisen kirjasen, joka sisälsi pienen leikkikissan ja sen pesän. Se on aarteemme edelleen.

Satukirja

Ulla Tuokko

”Hanna-kummilta jouluna 1964” – olin raapustanut kirjan alkusivulle. Olin tuolloin 11-vuotias. Kummitätini oli lukion äidinkielen opettaja ja seurasi aikaansa. *Kaarina Helakisan Satukirja* oli ilmestynyt samana vuonna. Olen sen ajan lapsi, että kotona oli yksinkertaista ja hyvin vähän tavaroita. Satukirja tuntui aarteelta. Se oli niin hieno ja omani.

Kirja kulki mukanani muistojen laatikossa ja päätyi kesämökillemme, josta lapseni sen löysivät. Tyttäreni pelasti sen sieltä ja nyt se löytyy kotoani kirjahyllystä. Se on matkannut kanssani yli 50 vuotta. Toinen aarteeni samalta ajalta on muistovärssykirja. Muuta ei ole tallella.

Kirjaa on luettu sukupolvesta toiseen. Tuuliin tähystäjä, Pohvääri sekä Rautamies ja Kyyhkyritari ovat saaneet omat ihailijansa. Kannen kulmat ovat kuluneet ja sivut kellastuneet. Kuvat on väritetty puuväreillä. Musta kuvitus näköjään kaipasi värejä, sillä Kaarinan sadut olivat täynnä värisävyjä. Velipoikani on jättänyt sivunkokoisen puumerkkinsä. Monta lukijaa on ollut.

Poikani julkaisi lukioikäisenä kaksi runokirjaa. Hän rakasti sanoja jo pienestä ja on kirjoittaja ammatiltaan. Runoissa on kuplivaa neroutta ja sanojen leikkiä kuten on Satukirjan teksteissäkin. Niissä on samankaltaista ilottelua kirjaimien ja sanojen muodoilla. Molemmilla kirjoittajilla niin Kaarinalla kuin pojallanikin on kirjoittamisen lahja syntyjään. Ne taidot tulevat edellisistä elämästä, näin ajattelen.

Satukirjan avaruutta syleilevät tekstit ovat aivan yhtä ihastuttavia tänäänkin. Toivottavasti ne tavoittavat lapsia edelleen. Teksteihin sisältyvä viisaus on aina ajankohtainen. Toki nyt vuosikymmeniä myöhemmin ja elämänkoulua käytyäni ymmärrän niiden syvän sanoman huomattavasti paremmin. Tuli minun aikani leikkiä sanoilla ja kirjoittaa elämäni kirja. Iäkäs kummitätini oli vielä kertomassa tarinaa. Ympyrä sulkeutui.

Lompsonlompson –saappailla on hyvä astella! Etenkin kun on eväänä makkaravoileipä ja matkakaverina Pieni Enkeli.

Satukirjasta

Tuula Korhonen

Sain Kaarina Helakisan Satukirjan joululahjaksi kummeiltani Heinolasta vuonna 1964. Minulle on jäänyt kuva, että he tunsivat nuoren kirjailijan, ehkäpä tyttärensä Kristiina Helevuon kautta. Näin ehkä omistuskirjoitus on saatu. Kirjan kannet ovat kellastuneet ja kovasta käytöstä rispaantuneet. Pidin siitä päivänavauksen yläkouluissa, liittyen totuttuihin väreihin.

Posetiivi-kirja ja kasetti tuli lahjaksi vuonna 1977 ja molemmat lapseni ja me vanhemmatkin osaamme vielä sanoituksia ulkoa. Kirjojen kuvitukset ovat kerrassaan upeita ja sadut aina vain ajankohtaisia eli ajattomia.

Pikku Pegasos

Pirkko Perävainio

Kaarina Helakisan toimittama Pikku Pegasos on ollut meillä suosittu opus. Luin siitä pojalleni usein ja myöhemmin etsin siitä sopivia tekstejä kansalaisopiston Runotupaan.

Muistelmia kirjailijasta

Katri Karasma, professori emerita

Olin hurahtanut kirjailijoiden nimikkoseuratoimintaan ja mietin, kenelle naiskirjailijalle pitäisi perustaa seura. Mieleeni tuli ensimmäiseksi legendaarinen Kaarina Helakisa. Hänen kirjojaan olin lukenut lapsilleni ihastuneena.

Suomen Kirjailijaliiton tilaisuuksissa näin Kaarina Helakisan — hän oli yhdistyksen varapuheenjohtaja — ja olin tilaisuudessa vaihtaa jonkin sanan hänen kanssaan. Pyysin häneltä runoa tekeillä olevaan runokirjaan ”*Kerran tulee kevät — runoja äidinkielen opetuksen puolesta ja hyväksi*” (1997). Kaarina lähettikin runon *Suomi*.

Suomi
Suomi.
Kummallinen kieli.

”Kyntää merta.”
”Kylvää tuhoa ja verta.”

”Kylvin verta.”
”Kylvin veressä.”

Suomi, suomi, Suomen, suomen,
suomesta, Suomesta, suomeen.

Kummallinen tämä suomi:
maa on sama
kuin kieli.

Ihastelin Kaarinan 50-vuotishaastattelua Helsingin Sanomissa. Oma haastatteluni oli ollut vuotta aiemmin. Valokuvaaja oli saanut vangituksi Kaarinan kauneuden valokuvaankin. Oma, saman kuvaajan ottama kuva ei ollut kovinkaan onnistunut.

Luin järkyttyneenä hänen muistokirjoituksensa vuotta myöhemmin.

Kirjallista Kaarinaa ja Kaarinasta

Opinnäytetöitä Kaarina Helakisan kirjoista

Elomaa-Hakala, Elina. 1996. Sanaston ja tekstin piirteitä Kaarina Helakisan lastenkirjoissa ja vanhemmassa suomalaisessa lastenkirjallisuudessa. Pro gradu –tutkielma. Vaasan yliopisto, nykysuomen ja kääntämisen laitos.

Eronen, Riitta. 1988. Kaarina Helakisan satukieli: tyylin tuntomerkkejä. Pro gradu –työ. Helsingin yliopisto, Kotimainen kirjallisuus.

Eskola-Delikouras, Maarit (Tiina). 2006. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit? Identiteetin rakentumisesta Kaarina Helakisan romaanissa Lumikki Valkonen. Pro gradu –työ. Helsingin yliopisto, Kotimainen kirjallisuus.

Eskonen, Mirikka. 2012. Ambivalentin miraakkelin tulkintaa. Kaarina Helakisan Annan seitsemän elämää -kertomusta kuvittamassa. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Heikkilä, Leila. 1991. Fantasian osuus ja kerronnan keinot Kaarina Helakisan saduissa. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto, kotimainen kirjallisuus.

Hytönen, Eija. 1994. Sadun uudet piirteet: uudelleen kirjoittaminen Kaarina Helakisan sadussa “Annan seitsemän elämää”. Tampereen yliopisto. Yleisen kirjallisuustieteen, yleisen linjan pro gradu –tutkielma.

Javanainen, Johanna. 1990. Kuin-vertaukset Kaarina Helakisan lastenproosassa - tekstuaalisen ja semanttisen rakenteen analyysia. Suomen kielen pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto.

Kallio, Hanna. 2003. Mutta jos elämän on oltava pientä, olkoon niitä sitten monta. Kaarina Helakisan Annan seitsemän elämää. Kallio. Pro gradu –tutkielma. Oulun yliopisto, Taideaineiden ja antropologian laitos, kirjallisuus.

Komulainen, Kauko. 1986. Kaarina Helakisan fantasian maailmankuva dialektis-pedagogisen analyysin valossa. Helsingin opettajankoulutuslaitoksen pro gradu.

Kuhmonen, Anniina. 2008. Satuprinsessa itsenäistyy? Feministisyys Kaarina Helakisan sadussa “Kuninkaantytären siivet” ja Hannu Mäkelän sadussa Kaksi prinsessaa. Pro gradu -tutkielma: Tampereen yliopisto, taideaineiden laitos, Suomen kirjallisuus.

Lamberg, Hilikka. 1981. Romantiikan heijastumia 1970-luvun suomalaisissa fantasiakertomuksissa.

Mitjonen, Johanna. 2013. Kun Rastanparta vaihtuu Rastanrinnaksi. Kaarina Helakisan satujen uusi naiskuva. Pro gradu –työ. Helsingin yliopisto, Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.

Artikkeleita, tutkimuksia ja kirja-arvioita

Ahola, Suvi. 1989. Lentäviä prinsessoja ja pikkupoikia - Kaarina Helakisa. Nimekkeen käännös: Flygande prinsessor och småpojkar - Kaarina Helakisa. Julkaisussa: “Sain roolin johon en mahdu”: suomalaisen naiskirjallisuuden linjoja, toim. Maria-Liisa Nevala, s. 728-730.

Harju, Eeva, Leena Linhola & Katri Sarmavuori. 2008. “Jossakin olisi Onnellisten saari” - Sairaalakoulun oppilaiden Kirjallisuus- ja draamahanke. Julkaisussa: Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 37, s. 67-96.

Heikkilä, Päivi. 1988. Naisnäkökulmaisella sadulla on Suomessakin jo perinteen aloittaja. Nimekkeen käännös: Sagan med kvinnoperspektiv har också i Finland en som inlett en tradition. Arvosteltu teos: Annan seitsemän elämää Julkaisussa: Naistutkimus – Kvinnoforskning 1, s. 63-64.

Heikkilä, Päivi. 1989. Faabelit kunniaan. Huomautus: Nimekkeen selitys: Runomuotoon kirjoitetun eläinsadun perinne Suomessa, erityistarkastelussa Kaarina Helakisan tuotanto. Julkaisussa: Tyyris Tyllerö. 4, s. 13-19.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 1993. Helakisa jaarittelee. Onnimannin puntari, s. 8-9. Arvosteltu teos: James Bondén ja Kultainen Ritsa. Julkaisussa: Onnimanni 4, liite.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 1998. Kaarina Helakisa 1946-1998: modernin suomalaisen sadun rohkea uudistaja. Julkaisussa: Onnimanni 2, s. 54-55.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 1998. Runoa moneen makuun. Liite: Onnimannin puntari. Arvosteltu teos: Aapelus: aakkosloruja ja hassuja satuja. Julkaisussa: Onnimanni 4, liite, s. 1-2.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 2003. Mielikuvittelun voimaa. Arvosteltu teos: Ainakin miljoona sinistä kissaa: saturomaani. 1978. Julkaisussa: Onnimanni 2, liite s. 6.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 2005. Rakkaus lastenkulttuuriin siirtyy äidiltä tyttärelle. Julkaisussa: Onnimanni 4, s. 4-6.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 2005. Satuja lapsille ja aikuisille. Arvosteltu teos: Sinitukkainen tyttö ja muita satuja, toimittanut Riikka Käkelä-Rantalainen. Julkaisussa: Onnimanni 4, s. 6.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. 2011. Lapsellista agiteerausta luonnon puolesta. Elli-velli-karamelli ja muita 1970-luvun lastenkirjoja kestävän kehityksen edelläkävijöinä. Julkaisussa: Tapion tarhoista turkistarhoille, luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa. Toimittaneet Maria Laakso, Toni Lahtinen ja Päivi Heikkilä-Halttunen. Tietolipas 235, s. 194-209.

Helakisa, Kaarina. 1980. Lastenkirja ei ole hyvä lastenkirja, jollei se ole hyvä kirja. Muut tekijät: Järvilehto, Rauni. Sammalkorpi, Tarleena. Julkaisussa: Psykologia 3, s. 165-166.

Helakisa, Kaarina. 1993. Kohti eurosuomalaista maailmankirjallisuutta. Julkaisussa: Virke 6, s. 32-33.

Helakisa, Kaarina. 1997. Miten saada lapsi vihaamaan lukemista. Julkaisussa: Kirjastolehti. Helsinki: Suomen kirjastoseura. 1, s. 15.

Honkavaara, Pirjo. 1987. "Historian siipien havinaa..." Arvioitavana lapsen historiasta kertovia kirjoja; erityisesti Kaari Utrion, Kaarina Helakisan ja Maikki Harjanteen Laps' Suomen – teos. Julkaisussa: Lapset ja yhteiskunta 12, s. 50-51.

Hyötynen, Pia. 1988. Satutaiteilija näkee sydämen ilot, surut ja pelot. Kaarina Helakisan ja Maikki Harjanteen haastattelu. Julkaisussa: Uusi nainen 12, s. 2-7.

Hämäläinen, Anna-Liisa. 1993. Äitiyden vimma ja viisaus. Haastateltavana kirjailija Kaarina Helakisa. Julkaisussa: Kodin kuvalehti 22, s. 20-23.

Kaitasuo, Pia. 1997. Linnun suojeluksessa. Arvosteltu teos: Kaarina Helakisa, Kultalinnun kylä. Julkaisussa: Kaleva, s. 14.

Koivisto, Marika. 2000. Prinsessan siipien kahinaa. Arvosteltu teos: Prinsessan siivet. Julkaisussa: Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 27-28, s. 46-48.

Komulainen, Minna. 2006-2007. Taivaalla lentävä kuninkaantytär ja ruumiisiin juurtuva naissubjektius. Julkaisussa: Sanelma: Turun yliopiston kotimaisen kirjallisuuden vuosikirja, s. 15-31.

Kotkamaa, Hilikka. 1985. Kipinöitä Kirjailija Kaarina Helakisan haastattelu. Julkaisussa: Uusi nainen 8, s. 8-11.

Kuusava, Sirkku. 1984. Olipa kerran Kaarina. Haastattelu: lastenkirjailija Kaarina Helakisa. Julkaisussa: Kotiliesi 2, s. 54-57.

Lehtonen, Soila. 1988. Satuja äideille ja tyttärille. Arvosteltu teos: Annan seitsemän elämää. Kaarina Helakisa. Julkaisussa: Parnasso 5, s. 391- 392.

Majamaa, Raija (toim.) 1987. Enteitä ja uhmaa. Kirjailijan nuoruus. Näytteitä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkiston kokoelmista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 461.

Manninen, Kerttu. 1985. Lapsi, joka ei vartu. Arvosteltu teos: Pikku Joonas. Julkaisussa: Lapset ja yhteiskunta 2, s. 129.

Marjamäki, Reetta. 2009. Kuvakirja ympäristöhuolen mittarina: lapsen ja luonnon representaatio Kaarina Helakisan ja Katriina Viljamaa-Rissasen teoksessa Elli-velli-karamelli. Julkaisussa: Takaisin luontoon: ekokriittisiä esseitä kirjallisuudesta, toim. Toni Lahtinen & Markku Lehtimäki. Tampereen yliopiston Taideaineiden laitoksen julkaisu, s. 67- 80.

Mikkola, Katriina. 2006. "Ei ollut äitiä, ei isää": orpottyttömotiivista ja sen merkityksistä kotimaisessa tyttökirjallisuudessa. Julkaisussa: Onnimanni 3, s. 21-27.

Parkkinen, Jukka. 2008. Helakisa, Kaarina (1946-1998): kirjailija. Julkaisussa: Suomen kansallisbiografia. Hakemisto. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, s. 38.

Raitala, Pia. 1990. Päiväkodin kriittikkokerho. Arvosteltu teos: Laps' Suomen, Kaari Utrio, Kaarina Helakisa, Maikki Harjanne Julkaisussa: Tyyris Tyllerö 1, s. 30.

Rantala, Piia. 1999. Loisteliasta Helakisaa postuumisti. Arvosteltu teos: Suomen lasten juhlaKirja Kaarina Helakisa, Leena Lumme; toimittanut Raili Mikkanen. Helsinki, 1999. Arvosteltu teos: Prinsessan siivet. Julkaisussa: Kirjakatsaus: uutuuskirjojen arvosteluja. Utis-Apaja, 1998- 2000, syyskuu, s. 6.

Ruuska, Helena. 1994. Runoa lastenkamariin. Liite: Onnimannin puntari. Arvosteltu teos: Suomen lasten runotar, toimittanut Kaarina Helakisa; kuvitus Leena Lumme. Julkaisussa: Onnimanni 4, liite s. 6-7.

Sarmavuori, Katri. 2006. Luokanopettajaopiskelijoiden satukurssilla koettua. Tutkimuksessa mukana Kaarina Helakisan satu Pikku Et. Julkaisussa: Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 35, s. 79-100.

Sarmavuori, Katri. 2006. Lastenkirjallisuudelle oma seura. Kaarina Helakisa –seurasta. Julkaisussa: Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 35, s. 137-142.

Sarmavuori, Katri. 2007. Kirjat avaavat kokonaan uuden maailman. Julkaisussa: Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 36, s. 66-74.

Sarmavuori, Katri. 2006. Ihastuttava satukirja. Arvosteltu teos: Sinitukkainen tyttö ja muita satuja, toimittanut Riikka Käkelä-Rantalainen 2005. Julkaisussa: Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 35, s. 146- 147.

Sarmavuori, Katri. 2006. Kaarina Helakisan satujen viehäytys. Julkaisussa: Tyyris tyllerö 4, s. 58-63.

Schrey-Vasara, Gabriele. 1997. Kaarina Helakisa. Julkaisussa: Jahrbuch für finnisch-deutsche Literaturbeziehungen: Mitteilungen aus der Deutschen Bibliothek. Deutsche Bibliothek, Nr. 29 (1997), s. 136-137.

Setälä, Jutta. 2011. Aarrearkku, kellokukkakellon helinää. Julkaisussa: Virikkeitä 1, s. 68-69.

Seutu, Lauri. 2010. Kaarina Helakisan sadut ovat tosia. Julkaisussa: Kolu, Kaarina (toim.). Suomalainen satu. 1, Kehittäjiä ja kehityslinjoja. BTJ, 144-156.

Siekkinen, Raija. 1987. Merkillinen kirja. Arvosteltu teos: Lasilinna. Julkaisussa: Parnasso 3, s. 81-182.

Suojala, Marja. 2010. Children's and youth books which received recognition, 2008-2009. Arvosteltu teos: Rubiinisydän. Virikkeitä 2, s. 25- 26.

Suojala, Marja. 2010. Satu vuosituhannen vaihteessa. Julkaisussa: Suomalainen satu. 1, Kehittäjiä ja kehityslinjoja, toim. Kaarina Kolu. BTJ, s. 34-47.

Tuulari, Jyrki. 1990. Valmistautumista uneen. Arvosteltu teos: Unityöt: suomalaisten kirjailijoiden unia, toim. Kaarina Helakisa. Julkaisussa: Psykologia 3, s. 253-254.

Virtanen, Heini. 1987. Satukirjailijan uskontunnustus. Julkaisussa: Kauneus ja terveys.12, s. 46-47.

Yli-Vakkuri, Valma. 1986. Suomen kieliopillisten muotojen toissijainen käyttö. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 28. Mukana Kaarina Helakisan Olena ja Vassuska, s. 146-148.

Sisällysluettelo

Muistellemme Kaarinaa, esipuhe	Sinikka Raulahti	
Lehdistä ja kirjoituskilpailuista		
Nasta-lehden kilpailu		2-3
Kirjoituskilpailu (Nasta-lehti)	Leena Tiensuu	3
Kirjoituskilpailu ja voitto	Kirsti Koivu	4
Nastasta	Ursula Haarla	4
Nastasta	Tuula Simola	4
Kohtaamisia Kaarinan kanssa	Arja Kanerva	5-8
Maaailman ihmeellisin asia	Raija Larvala	8
Nasta juttu Pilleristä	Peppiina Purje	9
Koulumuistoja		
Koulutoveri	Tytti Junkkari	10
Luokkatoverista	Heli Pystynen-Gestranius	11
Sanna ja Pieni enkeli koulun juhlassa	Pirjo Saunamäki	11
Heinolan yhteislyseo	Salme Koskimies	11-12
Kaksi kohtaamista Kaarinan kanssa	Eero Linnakko	12-13
Kaarinan ja Merjan lahja	Ilkka Linnakko	13-14
Kaarina ja Merja Helakisan proosaruno		14
Muistoja kouluajalta, Kaarinan haastattelu koulun lehdessä	Tytti Karjalainen	15-19
Partiosta, rippikoululeiriltä		
Partiomuisto	Eeva Lehtonen	20
Rippikoululeiriltä	Mari Salonen	20-21
Saksan kurssilta		
Saksan kurssi	Markku Jääskeläinen	22
Keskusteluista		
Ylen Nuorten Radion haastattelu	Pentti Avomaa	22-24
Kirjeenvaihtoa	Pentti Avomaa	24-33
Kaarinan kirjeet	Sakari Pajakkala	34
Claudian ja Kaarinan kirjeenvaihto		35
Opiskeluajalta		
Opiskelumuisto	Kari Mäkilä	36
Opiskelumuisto	Marja Schulman	37
Teatterityksistä, konserteista		
Schiivoavat scherafit	Jorma Markkula	37
Schiivoavat scherafit	Päivi Lehto	38
Teatteriesitys, Alusvaatekemmelluksia kesäkuumalla		
Silakkakissoissa!	Harald Olausen	38-39
Konserteista ja sävellyksistä	Vega Välitälo	39
Sisaren ja ystävän muistoja		
Muistoja Kaarina Helakisan lapsuudesta ja nuoruudesta	Merja Somiska	40-43

Kolmenlaisia kohtaamisia	Leena Linhola	43-46
Kohtaamisia Kaarinan kanssa	Paula Pesonen	46-48
Prinsessahäät	Tuuli Heikka	48-51
Aikuisiältä		
Iloa tuhat metriä — Kaarinan runosta Nauru	Anita Rausti	52-54
Luokkatoverin muisto	Karin Puumalainen	46-48
Leena Laulajaisen muisto	Leena Laulajainen	54-55
Maikin muisto	Maikki Harjanne	55-56
Kaarina Helakisan matkassa lapsesta aikuisikään	Päivi Heikkilä-Halttunen	56-59
Lastenkirjakauppa Tampereella	Tapio Eronen	59
Käännöskirjasta Kissankuria	Leena Saarenheimo	60
Oh ja ah -sanat kielletty! Kouluvierailusta 70-luvulla		60-61
Kaarina Helakisan lumo	Anne-Maarit Hannila-Saarinen	62-63
Kaarina Helakisan luona kylässä	Kauko Komulainen	63-69
Luokkatoverit	Marja Laatikainen	69
Satukirja	Ulla Tuokko	70
Satukirjasta	Tuula Korhonen	70
Pikku Pegasos	Pirkko Perävainio	71
Muistelmia kirjailijasta ja hänen seurastaan	Katri Karasma	71-72
Opinnäytetöitä		72-73
Artikkeleita, tutkimuksia ja kirja-arvioita		73-76